

การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน
อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอก

ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2566

Extension of Rice Seed Production by Farmers in Khok Chan
Sub-district, Uthumphon Phisai District, Si Sa Ket Province

Miss. MASINEE KETSAKOOL

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master Agriculture in Agricultural Extension and Development

School of Agriculture and Cooperatives

Sukhothai Thammathirat Open University

2023

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ
ชื่อและนามสกุล	นางสาวเมสินี เกษสกุล
แขนงวิชา / วิชาเอก	ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
สาขาวิชา	เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นาริรัตน์ สีระสาร
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	2. รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2567

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....	ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.พัฒนา สุขประเสริฐ)	
.....	กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นาริรัตน์ สีระสาร)	
.....	กรรมการ
(รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน)	

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.นราธิป ศรีราม)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน

อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ

ผู้วิจัย นางสาวเมสินี เกษสกุล รหัสนักศึกษา 2659001966

ปริญญา: เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นาริรัตน์ สีระสาร (2) รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ

เขียวหวาน ปีการศึกษา 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพพื้นฐานสังคมและเศรษฐกิจ 2) สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 3) ความต้องการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกแปลงใหญ่ข้าวในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2565/66 จำนวน 226 ราย โดยคำนวณจากสูตร ทาโร ยามาเน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 145 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 55.10 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.93 คน มีประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 27.04 ปี ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 3.99 ครั้ง เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมจากกรมการข้าว มีจำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.89 คน มีพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 18.90 ไร่ ต้นทุนการทำนาต่อไร่เฉลี่ย 3,025.21 บาท มีรายได้เฉลี่ยจากการทำนาต่อไร่เฉลี่ย 8,168.93 บาท เกษตรกรส่วนใหญ่มีแหล่งเงินทุนของตนเอง เกษตรกรมีหนี้สินเฉลี่ย 15,041.38 บาท 2) เกษตรกรมีพื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 12.32 ไร่ ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย มีการไถเตรียมดินเฉลี่ย 2.31 ครั้ง อาศัยน้ำฝน ปลูกข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 มีแหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ข้าวจากกรมการข้าว ทำนาโดยวิธีการหยอด ใช้เมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 10.08 กิโลกรัม/ไร่ เกษตรกรใส่ปุ๋ยจำนวน 2 ครั้ง ใช้ปุ๋ยสูตร 46-0-0 ใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดวัชพืช ใช้วิธีผสมผสาน ในการป้องกันกำจัดโรค แมลง และศัตรูข้าว เกษตรกรมีการตัดข้าวพันธุ์ปน มีการระบายน้ำก่อนเก็บเกี่ยว เก็บเกี่ยวโดยใช้รถนวด มีผลผลิตเฉลี่ย 440.62 กิโลกรัม/ไร่ จำหน่ายผลผลิตที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตเฉลี่ย 16.81 บาท/กิโลกรัม 3) เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับมากที่สุด ได้แก่ด้านการสนับสนุน ต้องการมีตลาดรับซื้อที่แน่นอน การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านปัจจัยการผลิต ปุ๋ยและสารเคมี 4) เกษตรกรมีปัญหาในระดับมาก ในด้านการสนับสนุน ได้แก่ ปัจจัยการผลิตไม่เพียงพอ ช่องทางการจำหน่ายมีจำกัด การส่งเสริมและสนับสนุนด้านเทคโนโลยีการผลิตไม่ต่อเนื่อง เกษตรกรมีข้อเสนอแนะ คือ ด้านการสนับสนุน โดยการส่งเสริมการทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ดีในชุมชน

คำสำคัญ การส่งเสริมการผลิต การผลิตเมล็ดพันธุ์ เมล็ดพันธุ์ข้าว

Thesis title: “Extension of Rice Seed Production by Farmers in Khok Chan Sub-district, Uthumphon Phisai District, Si Sa Ket Province”

Researcher: “Miss. MASINEE KETSAKOOL”; ID: “2659001966”;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural and Development);

Thesis advisors: (1) Nareerut Seerasarn;(2) Bumpen Keowan ; Academic year: 2023

Abstract

The objectives of this research were to study 1) basic social and economic conditions 2) conditions of rice seed production 3) extension needs of rice seed production 4) Problems and suggestions regarding extension of rice seed production by farmers.

The population consisted of 226 collaborative rice in Khok Chan Subdistrict Uthumphon Phisai District Sisaket Province who registered with the Department of Agricultural Extension in the production year of 2022/2023. The 145-sample size was based on the Taro Yamane formula with an error value of 0.05. Data collection was obtained by interviews.

The data were analyzed by using frequency, percentage, mean, minimum, maximum, standard deviation, and ranking. The results indicated the following: 1) most farmers were male, average age of 55.10 years old, graduated from primary school. The average household members of 3.93, the average experience in rice seed production of 27.04 years, and received training on rice seed production an average of 3.99 times. Most farmers received training from the Rice Department. The average number of agricultural workers in the household was 2.89 people. The average rice cultivation area was 18.90 rai. The average cost of rice farming per rai was 3,025.21 baht. The average income from rice farming per rai was 8,168.93 baht. Most farmers have their own source of funds. Farmers were an average debt of 15,041.38 baht. 2) Farmers had an average seed production area of 12.32 rai. The soil was characterized by sandy loam. Farmers plow and prepare the soil an average of 2.31 times. Most farmers did not use green manure, relying on rainwater. Grow white Jasmine rice 105 with the source of rice seeds from the Rice Department. Farming by the sowing method Seeds were used an average of 10.08 kilograms/rai, applied fertilizers 2 times, used fertilizer formula 46-0-0, and used chemicals to prevent and eliminate weeds. Using a combination of methods to prevent and eliminate diseases, insects, and rice pests, farmers cut mixed rice varieties. There was drainage before harvesting. The average yield was 440.62 kilograms/rai. Most farmers sold produce at the Rice Seed Center There was an average income from selling produce of 16.81 baht/kilogram. 3) Farmers were at the highest level of need for rice seed production promotion, on issue was support, which needed definite buying market support from related agencies regarding production factors, fertilizers and chemicals. 4) Farmers had problems supporting aspects including insufficient production factors, distribution channels were limited, extension and support of production technology was not continuous. Farmers had suggestions for support by extension good seed production plots in the community.

Keywords : Extension of production, Seed production, Rice seed

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นาธีรัตน์ สิริสาร และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมคือ รองศาสตราจารย์ บำเพ็ญ เขียวหวาน สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่กรุณาชี้แนะ ตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนแนะนำแนวทางด้วยความเอาใจใส่ พร้อมทั้งให้คำแนะนำ และติดตามการทำวิทยานิพนธ์อย่างใกล้ชิด ส่งผลให้การทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง และขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.พัฒนา สุขประเสริฐ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ยิ่งแก่ผู้วิจัย อันทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณ พี่น้องและเพื่อนร่วมรุ่นที่คอยแนะนำให้คำปรึกษา ขอขอบคุณนายแวนพรหมคุณ เกษตรอำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจากสำนักงานเกษตรอำเภอบึงสามพัน ทุกท่าน ที่คอยช่วยเหลือและสนับสนุน และที่สำคัญขอขอบคุณเกษตรกรในพื้นที่ตำบลโคกจาน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ ทุกท่านที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าในการให้ความร่วมมือตอบแบบสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลทำให้การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอน้อมรำลึกพระคุณบิดา มารดา และทุกคนในครอบครัว เพื่อน ๆ ตลอดจนบุคคลต่าง ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือ ที่ผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวนามได้หมดในที่นี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา ความปรารถนาดีของทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง ที่ให้ความห่วงใยและให้กำลังใจเสมอมา จนทำให้การวิจัยครั้งนี้ไปสู่ความสำเร็จ จึงกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ประโยชน์และคุณค่า อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะยังประโยชน์ต่อการศึกษาและการส่งเสริมการเกษตรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเกษตรกร คุณค่าและความดีอันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ขอมอบแต่บิดา มารดา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

นางสาวเมสินี เกษสกุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
3. กรอบแนวคิดการวิจัย.....	3
4. ขอบเขตของการวิจัย	4
5. นิยามศัพท์เฉพาะ	4
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
1. บริบทของพื้นที่ในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ.....	6
2. สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว.....	13
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร	23
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ.....	26
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	30
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	41
1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	41
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย.....	41
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	45
4. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	46

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร.....	50
ตอนที่ 2 สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร.....	58
ตอนที่ 3 ความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร.....	67
ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของ เกษตรกร.....	71
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	82
1. สรุปการวิจัย.....	82
2. อภิปรายผล.....	86
3. ข้อเสนอแนะ.....	95
บรรณานุกรม.....	97
ภาคผนวก.....	101
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์.....	102
ประวัติผู้วิจัย.....	112

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1 ข้อกำหนดมาตรฐานคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว..... 22

ตารางที่ 4.1 ค่าจำนวน ร้อยละ ของเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม อาชีพหลัก..... 51

ตารางที่ 4.2 ค่าจำนวน ร้อยละ ของจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ประสบการณ์ในการผลิต
เมล็ดพันธุ์ข้าว จำนวนครั้งในการอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การอบรม
เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 52

ตารางที่ 4.3 ค่าจำนวน ร้อยละ ของจำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือน..... 55

ตารางที่ 4.4 ค่าจำนวน ร้อยละ ของพื้นที่ปลูกข้าว ลักษณะการถือครองที่ดิน 55

ตารางที่ 4.5 ค่าจำนวน ร้อยละ ของต้นทุนการทำนา รายได้เฉลี่ยจากการทำนา 56

ตารางที่ 4.6 ค่าจำนวน ร้อยละ พื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว สภาพพื้นที่ ลักษณะของดิน
การไถเตรียมดินการใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน..... 59

ตารางที่ 4.7 ค่าจำนวน ร้อยละ แหล่งน้ำ 60

ตารางที่ 4.8 ค่าจำนวน ร้อยละ พันธุ์ข้าวที่ปลูก แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ข้าว วิธีการปลูก
อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์..... 61

ตารางที่ 4.9 ค่าจำนวน ร้อยละ การใช้ปุ๋ย จำนวนครั้งในการใส่ปุ๋ย สูตรปุ๋ย..... 62

ตารางที่ 4.10 ค่าจำนวน ร้อยละ วิธีการป้องกันกำจัดวัชพืช วิธีป้องกันกำจัดโรค แมลงและ
ศัตรูข้าว 63

ตารางที่ 4.11 ค่าจำนวน ร้อยละ การตัดข้าวพันธุ์ปน 64

ตารางที่ 4.12 ค่าจำนวน ร้อยละ การระบายน้ำก่อนเก็บเกี่ยว ระยะเวลาในการเก็บเกี่ยว
วิธีการเก็บเกี่ยว วิธีการลดความชื้นผลผลิตข้าว 64

ตารางที่ 4.13 ค่าจำนวน ร้อยละ ผลผลิตเฉลี่ย สถานที่จำหน่ายผลผลิตข้าว ราคาผลผลิต..... 65

ตารางที่ 4.14 จำนวน ร้อยละ ของความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร..... 67

ตารางที่ 4.15 สรุปภาพรวมของเกษตรกรเกี่ยวกับความต้องการการส่งเสริมการผลิต
เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร 71

ตารางที่ 4.16 จำนวน ร้อยละ ของปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของ
เกษตรกร..... 72

ตารางที่ 4.17 สรุปภาพรวมของเกษตรกรเกี่ยวกับปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิต 75

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ 4.18 จำนวน ร้อยละ ของข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว
ของเกษตรกร..... 76

ตารางที่ 4.19 สรุปภาพรวมของเกษตรกรเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว
ของเกษตรกร..... 81

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ภาพที่ 2.1 ภาพแสดงชั้นความเหมาะสมของที่ดินในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของตำบลโคกจาน.....	8
ภาพที่ 5.1 สรุปผล	94

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาคการเกษตรนั้นมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก ประชากรของประเทศกว่าร้อยละ 40 ยึดอาชีพการเกษตรเป็นหลัก การพัฒนาการผลิตจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช และอื่น ๆ ได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทุน และการจัดการที่เหมาะสม ซึ่งบรรดาปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น เมล็ดพันธุ์พืชจัดได้ว่าเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญประการแรกในการผลิต การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีเป็นแนวทางหนึ่งในการเพิ่มผลผลิตและคุณภาพของการผลิตข้าวร่วมกับการจัดการที่เหมาะสม เนื่องจากการใช้เมล็ดพันธุ์พืชที่มีคุณภาพสูง ไม่แต่จะเป็นส่วนช่วยในการเพิ่มปริมาณผลผลิตให้สูงขึ้นร่วมกับปัจจัย อื่น ๆ แต่ยังทำให้คุณภาพของผลผลิตเกษตรมีคุณภาพสม่ำเสมอและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดอีกด้วย ในขณะที่เราต้องการผลิตข้าวคุณภาพดีให้ได้ปริมาณมากเพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศและส่งออก เพื่อนำรายได้เข้าประเทศมากเท่าใดเราก็ต้องการปริมาณเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ได้มาตรฐานปริมาณมากตามด้วยเช่นกัน โดยในส่วนของภาครัฐที่ผลิตเมล็ดพันธุ์คือศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นภาพร เวชกามา และคณะ, 2561)

ปีการผลิต 2565/66 มีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีได้ประมาณ 95,000 ตัน แต่ยังไม่เพียงพอต่อปริมาณความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวของทั้งประเทศ ที่อยู่ประมาณ 1.33 ล้านตัน และในส่วนของหน่วยงานอื่นที่เข้ามาผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อตอบสนองความต้องการของเกษตรกรนอกเหนือจากสหกรณ์การเกษตรและภาคเอกชนที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวบางส่วนแล้ว แปลงใหญ่ข้าวยังเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่สำคัญและใกล้ตัวเกษตรกรที่สุดที่จะมาเติมเต็มปริมาณเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดียังขาดแคลน (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2566)

จากแนวนโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มการผลิตในรูปแบบแปลงใหญ่ (ข้าว) เพื่อให้รวมกลุ่มเพื่อผลิตข้าวให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานภายใต้การบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มแปลงใหญ่ข้าวตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ เป็นกลุ่มแปลงใหญ่ที่มีความเข้มแข็งทั้งผู้นำรวมถึงสมาชิกในกลุ่ม และยังเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพสูงในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น การอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

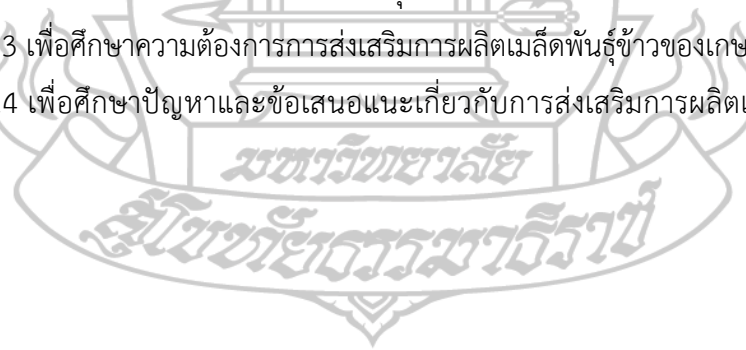
สนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อเครื่องจักรกล วัสดุอุปกรณ์ เพื่อนำมาพัฒนากระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้ได้คุณภาพตามมาตรฐาน ทางกลุ่มแปลงใหญ่ได้มีการส่งตัวอย่างเมล็ดพันธุ์ข้าวไปตรวจสอบคุณภาพกับทางศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวศรีสะเกษเพื่อทำการจัดซื้อคืน ผลปรากฏว่า ยังมีตัวอย่างที่ไม่ผ่านการตรวจสอบตามมาตรฐานคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว เนื่องจากมีสิ่งเจือปน พันธุ์ปน และปัญหาข้าวแดง ทำให้เกิดปัญหาเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีไม่เพียงพอต่อความต้องการ เกษตรกรบางรายจึงมีการซื้อพันธุ์ข้าวจากร้านค้าหรือบริษัทเอกชน ทำให้ประสบปัญหาเรื่องราคาและเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่มีคุณภาพ มีต้นทุนการผลิตที่เพิ่มมากขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยมีจึงความสนใจศึกษา การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์การผลิตเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพเมล็ดพันธุ์ให้ได้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีและเพียงพอในการจำหน่ายแจกจ่ายเพื่อการเพาะปลูก และยังเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานราชการและผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

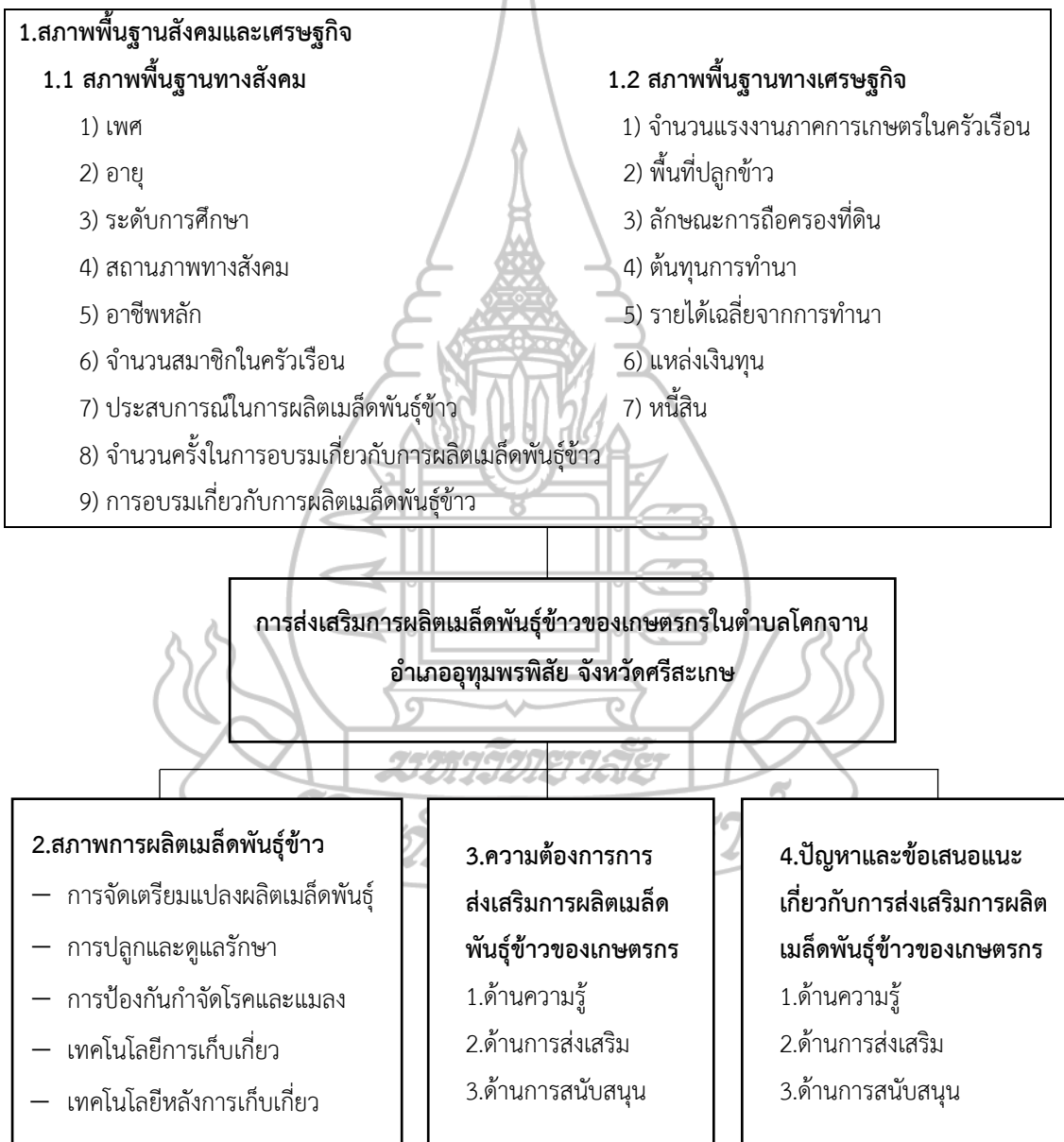
- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร
- 2.3 เพื่อศึกษาความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร
- 2.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของ

เกษตรกร

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภอกุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ” ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และนำมากำหนดกรอบแนวคิดได้ ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

4.1 ขอบเขตพื้นที่ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ที่ทำการวิจัยในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ

4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาในการศึกษาวิจัยไว้ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร ความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร และปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร

4.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา การศึกษาในครั้งนี้มีระยะเวลาในการดำเนินการการศึกษา ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2566 ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2567 โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2567

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

ศัพท์เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัยเรื่องนี้ การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษมีการจำกัดความดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ

5.2 เมล็ดพันธุ์ข้าว หมายถึง เมล็ดข้าวเปลือกที่ผ่านขั้นตอนการผลิตตามหลักวิชาการ ตั้งแต่การเตรียมดิน จนถึงการเก็บรักษาและนำไปใช้เป็นเมล็ดพันธุ์เพื่อการเพาะปลูกของเกษตรกร

5.3 การส่งเสริม หมายถึง การขยายและการถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีการเกษตรไปยังเกษตรกรเป้าหมาย เพื่อให้เกษตรกรรับรู้และนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพการเกษตร

5.4 การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว หมายถึง ข้อมูลความต้องการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร 3 ประเด็นได้แก่ ประเด็นความรู้ในการเมล็ดพันธุ์ข้าว วิธีการส่งเสริม และการสนับสนุน

5.5 สภาพพื้นฐานทางสังคม หมายถึง เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม อาชีพหลัก จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ จำนวนครั้งในการอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และการอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

5.6 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ หมายถึง จำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือน พื้นที่ปลูกข้าว ลักษณะการถือครองที่ดิน พื้นที่ปลูกข้าว ต้นทุนการทำนา รายได้เฉลี่ยจากการทำนา แหล่งเงินทุน และหนี้สิน

5.7 สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว หมายถึง พื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว สภาพพื้นที่ ลักษณะของดิน การไถเตรียมดิน การใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน แหล่งน้ำ พันธุ์ข้าวที่ปลูก แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ข้าว วิธีการปลูก อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ การใช้ปุ๋ย จำนวนครั้งในการใส่ปุ๋ย สูตรปุ๋ย วิธีการป้องกันกำจัดวัชพืช วิธีป้องกันกำจัดโรค แมลง และศัตรูข้าว การตัดข้าวพันธุ์ปน การระบายน้ำก่อนเก็บเกี่ยว ระยะเวลาในการเก็บเกี่ยว วิธีการเก็บเกี่ยว วิธีการลดความชื้นผลผลิตข้าว ผลผลิตเฉลี่ย สถานที่จำหน่ายผลผลิตข้าว และราคาผลผลิต

5.8 ความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร หมายถึง ความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านวิธีการส่งเสริม และด้านการสนับสนุน

5.9 ปัญหาในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว หมายถึง ข้อมูลปัญหาที่เกษตรกรได้พบในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านวิธีการส่งเสริม และด้านการสนับสนุน

5.10 ข้อเสนอแนะในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว หมายถึง ข้อมูลข้อเสนอแนะต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านวิธีการส่งเสริม และด้านการสนับสนุน

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรสามารถนำผลการวิจัยไป วางแผน ปรับปรุง พัฒนา สนับสนุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และตรงกับความต้องการของเกษตรกรตามสภาพพื้นที่

6.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผน การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร พัฒนาต่อยอดหรือนำไปขยายผลในพื้นที่อื่น ๆ

6.3 หน่วยงานภาครัฐและผู้ประกอบการภาคเอกชน สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไป ใช้เพื่อเป็นฐานข้อมูลด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีเพื่อเพิ่มมูลค่าด้านการตลาดข้าวของประเทศต่อไป

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาทบทวนวรรณกรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อนำมาใช้สำหรับการกำหนดกรอบแนวคิด หลักการ ทฤษฎี ตัวแปรของการศึกษารวมทั้งการกำหนดประเด็นคำถามในการสร้างเครื่องมือ การรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา ประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้

1. บริบทของพื้นที่ในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ
2. สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. บริบทของพื้นที่ในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ

สำนักงานเกษตรอำเภออุทุมพรพิสัย (2565) ได้ระบุข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไป และสภาพการเกษตรของตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ไว้ดังนี้

1.1 ที่ตั้ง

ตำบลโคกจาน ตั้งอยู่ที่ทิศใต้ของอำเภออุทุมพรพิสัย อยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอเมืองศรีสะเกษ ระยะทางห่างจากตัวอำเภอ 15 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากจังหวัด 39 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 12,923.40 ไร่

1.2 ลักษณะภูมิประเทศ (Topographic)

ตำบลโคกจาน สภาพทั่วไปเป็นดินร่วนปนทราย ไม่อุ้มน้ำ ฤดูแล้งจะแล้งมาก ทำให้ขาดแคลนน้ำและไม่สามารถที่จะทำการเกษตรในฤดูแล้งได้ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงลาดเอียงไปทางทิศเหนือของทิศตะวันออก มีลำห้วยตาเหมากั้นเขตแดนด้านทิศเหนือและ ทิศตะวันออก และมีคลองส่งน้ำกั้นเป็นเขตแดนด้านทิศใต้ติดกับเขตตำบลหนองห้าง

1.2.1 สภาพพื้นที่ภูเขา ป่าไม้ ที่ราบสูง ที่ราบลุ่ม

ป่าไม้ อำเภอบึงสามพันมีสภาพพื้นที่เป็นราบไม่มีความลาดชัน มีพื้นที่ที่เป็นป่าที่ขึ้นเองโดยธรรมชาติ กระจายอยู่ทั่วทั้งอำเภอ จำนวน 8,222 ไร่

1.2.2 สภาพพื้นที่ ความลาดชัน

พื้นที่อำเภอบึงสามพัน เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันต่ำ ส่วนใหญ่เป็นที่ราบดอนสลับลุ่ม

1.2.3 กลุ่มชุดดินและชั้นความเหมาะสมของที่ดินในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

ตำบลโคกจาน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ มีกลุ่มชุดดินที่พบ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชุดดินที่ 17 และ 22

กลุ่มชุดดินที่ 17

ลักษณะโดยทั่วไป : เนื้อดินบนเป็นพวกดินร่วนปนทราย หรือดินร่วนสีน้ำตาล , น้ำตาลปนเทา ดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายหรือดินร่วนเหนียว มีสีน้ำตาลอ่อน, สีเทาอ่อน, สีเทาอ่อนหรือก้อนสารเคมีพวกเหล็กและแมงกานีสในดินชั้นล่าง เกิดจากพวกตะกอนลำน้ำ พบตามพื้นที่ราบเรียบหรือค่อนข้างราบเรียบ บริเวณลานตะพักลำน้ำระดับต่ำ น้ำแข็งลึก 30 - 50 ซม. นาน 2 - 4 เดือน เป็นดินลึกมาก ดินมีการระบายน้ำค่อนข้างเร็ว มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ pH 4.5 - 5.5

ปัญหาสำคัญในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : เนื้อดินค่อนข้างเป็นทราย ฤดูฝนขังน้ำนาน 2 - 4 เดือน ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ

ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช : โดยทั่วไปแล้วกลุ่มชุดดินที่ 17 มีศักยภาพเหมาะสมที่จะใช้ในการทำนามากกว่าการปลูกพืชไร่ ไม้ผล และพืชผักในช่วงฤดูฝน แต่สามารถปลูกพืชไร่หรือพืชผักที่มีอายุสั้นได้ในช่วงฤดูแล้ง ถ้ามีแหล่งน้ำธรรมชาติหรือน้ำชลประทานเข้าถึง

กลุ่มชุดดินที่ 22

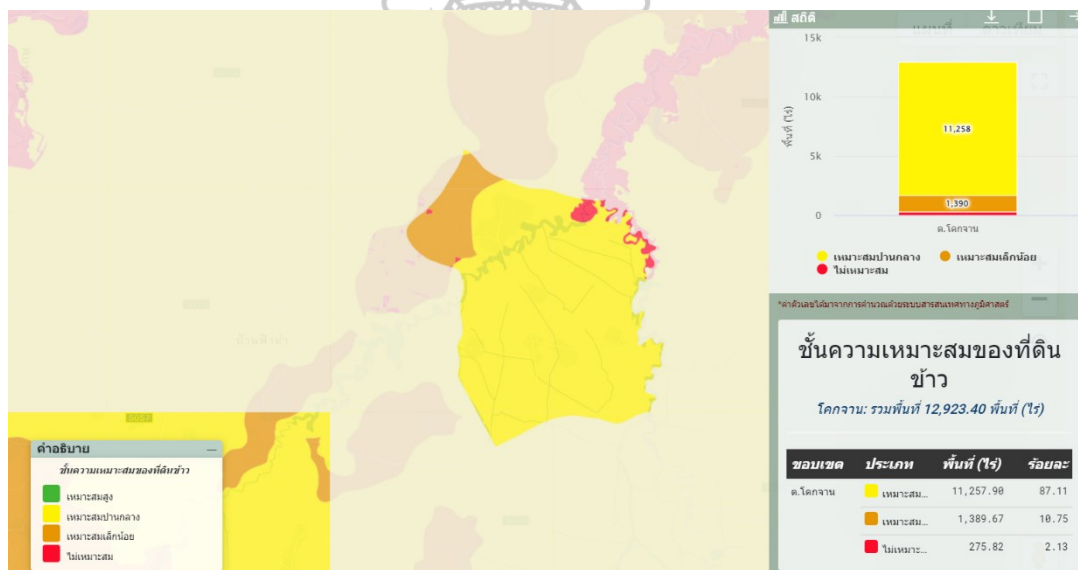
ลักษณะโดยทั่วไป : กลุ่มชุดดินที่ 22 เป็นกลุ่มดินที่มีเนื้อดินทรายเป็นพวกดินร่วนปนทราย ดินทรายปนดินร่วนสีพื้นเป็นสีเทาหรือน้ำตาลปนเทา มีจุดประน้ำตาลปนเหลืองหรือ สีเหลืองปนน้ำตาลอ่อน และอาจพบศิลาแลงอ่อนในดินชั้นล่าง มีสภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบเป็นดินลึก มีการระบายน้ำค่อนข้างเร็ว ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกรดแก่ ค่าความเป็นกรดเป็นด่าง ประมาณ 4.5 - 5.5

ปัญหาสำคัญในการใช้ประโยชน์ที่ดิน : ของหน่วยดินนี้ได้แก่ ดินค่อนข้างเป็นทราย มีความสามารถในการอุ้มน้ำต่ำ และมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ

ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช : โดยทั่วไปศักยภาพของกลุ่มชุดดินที่ 22 เหมาะที่จะใช้ในการทำนา เนื่องจากสภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ มีน้ำขังแช่ในช่วงฤดูฝน แต่สามารถปลูกพืชไร่หรือพืชผัก เช่น ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ข้าวโพด ยาสูบ กระเทียม มะเขือเทศ ฯลฯ ก่อนและหลังการปลูกข้าวถ้ามีน้ำชลประทานหรือมีแหล่งน้ำธรรมชาติ

ชั้นความเหมาะสมของที่ดินในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

ในพื้นที่ตำบลโคกจานมีพื้นที่ทั้งหมด 12,923.40 ไร่ ชั้นความเหมาะสมของดินที่เหมาะสมในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวแบ่งเป็น เหมาะสมปานกลาง 11,257.90 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 87.11 เหมาะสมเล็กน้อย 1,389.67 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 10.75 และไม่เหมาะสม 275.82 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.13 (แผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก, 2567) ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 ภาพแสดงชั้นความเหมาะสมของที่ดินในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของตำบลโคกจาน

ที่มา: แผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map), 2567

1.3 สภาพภูมิอากาศ

1.3.1 สภาพภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศของอำเภออุทุมพรพิสัย มีอากาศร้อนจัดในฤดูร้อนและค่อนข้างหนาวจัดในฤดูหนาว ส่วนฤดูฝนจะมีฝนตกหนักในเดือนกันยายน มีลักษณะอากาศร้อนและไม่มีลมและมีดครีมี ฤดูแล้งมีลักษณะ ร้อนชื้นและมีเมฆบางส่วน และ ร้อน ตลอดปี ในระยะเวลาหนึ่งปี โดยทั่วไป อุณหภูมิจะเปลี่ยนแปลงในช่วงตั้งแต่ 18°C ถึง 35°C และน้อยมากที่จะอยู่ต่ำกว่า 14°C หรือสูงกว่า 38°C

อำเภออุทุมพรพิสัย มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยปี 2564 โดยมีปริมาณฝนเฉลี่ยต่อปีที่ 131.96 มิลลิเมตร ตกชุกในช่วงเดือนกันยายนของทุกปี มีปริมาณน้ำฝนที่ต่ำสุดในช่วงเดือนตุลาคม โดยมีปริมาณ 6 มิลลิเมตร และมีปริมาณน้ำฝนที่สูงสุดในเดือนกันยายน โดยมีปริมาณ 128 มิลลิเมตร

1.4 แหล่งน้ำและระบบชลประทาน อำเภออุทุมพรพิสัย เป็นพื้นที่ ที่มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ ๆ หลายแห่ง ดังนี้

1.4.1 แหล่งน้ำธรรมชาติ แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง

- ลำห้วยสำราญ, ห้วยชัน, ห้วยวะ, ห้วยกุง, ห้วยตาเหมา, ห้วยไผ่ ฯลฯ

1.4.2 แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นที่สำคัญ (โครงการชลประทาน) ได้แก่

- คลองอีสานเขียว,
- บ่อบาดาล, บ่อน้ำตื้น, สระน้ำขนาดเล็ก
- อ่างเก็บน้ำห้วยชัน ต.แซ้
- โรงสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ต.โคกจาน 1 จุด ต.ทุ่งไผ่ 1 จุด ตำบลแซ้ 1 จุด

1.4.3 พื้นที่ชลประทาน/แหล่งน้ำ

- แม่น้ำไหลผ่าน (ลำห้วยสำราญ) จำนวน ๑ สาย
- คลองอีสานเขียว จำนวน 3 สาย
- โรงสูบน้ำด้วยไฟฟ้า จำนวน 3 แห่ง
- เกษตรกรมีแหล่งน้ำเป็นของตัวเอง ร้อยละ 27
- เกษตรกรใช้แหล่งน้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะ ร้อยละ 12
- เกษตรกรไม่มีแหล่งน้ำ ร้อยละ 72

1.5 สภาพเศรษฐกิจและสังคม

ตำบลโคกจาน มีจำนวนครัวเรือน 1,182 ครัวเรือน แบ่งเป็นครัวเรือนเกษตร 918 ครัวเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 5,373 คน แบ่งเป็นชาย 2,663 คน และหญิง 2,710 คน

การประกอบอาชีพของประชากรในตำบลโคกจาน แบ่งได้ดังนี้

- อาชีพเกษตรกร	ร้อยละ 70
- อาชีพเลี้ยงสัตว์	ร้อยละ 13
- อาชีพรับจ้าง	ร้อยละ 8
- อาชีพค้าขาย	ร้อยละ 9

ตำบลโคกจาน มีเกษตรกรที่เป็นชาวนาจำนวน 918 ครัวเรือน มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปี จำนวน 11,590 ไร่ เฉลี่ยครัวเรือนละ 11.75 ไร่ มีผลผลิตเฉลี่ย 490 กิโลกรัมต่อไร่ มีผลผลิตข้าวเปลือกปีละประมาณ 6,374 ตัน พื้นที่นาข้าวส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝน อยู่นอกเขตชลประทาน

1.6 แปลงใหญ่ข้าวตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ

ทำการกลุ่มตั้งอยู่ที่ หมู่ 2 ตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ก่อตั้งขึ้นโดยการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่ตำบลโคกจาน (หมู่ 1-10) และได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนแปลงใหญ่ตำบลโคกจาน ในปี พ.ศ. 2561 ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 226 ราย มีพื้นที่ปลูกข้าว 3,606 ไร่ เพื่อผลิตข้าวให้มีคุณภาพมาตรฐานตามความต้องการของผู้บริโภค สามารถแข่งขันทางการตลาดได้ จึงทำให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการทำนาแบบหว่านข้าวแห้งมาเป็นแบบนาหยอดข้าวแห้งใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวเพียง 8-10 กก./ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 500-700 กก./ไร่ เข้าสู่ระบบการผลิตข้าวมาตรฐาน GAP จำนวน 188 ราย พื้นที่ 2,714 ไร่ ผลผลิต 1,492 ตัน มาตรฐานอินทรีย์ จำนวน 38 ราย พื้นที่ 892 ไร่ ผลผลิต 401 ตัน มาตรฐานอินทรีย์ (ระยะปรับเปลี่ยน ระยะที่ 2) จำนวน 501 ราย พื้นที่ 3,246 ไร่ ผลผลิต 1,460 ตัน รวมผลผลิตที่ได้รับ การพัฒนามาตรฐาน จำนวน 3,738 ตัน และการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว จำนวน 145 ราย

ปี 2561 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปลงใหญ่ตำบลโคกจาน ได้รับสนับสนุนเงินกู้ ตามโครงการสนับสนุนสินเชื่อเพื่อพัฒนาการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จำนวน 6 ล้านบาท โดยกลุ่มเกษตรกรรับภาระดอกเบี้ย 0.01% กลุ่มได้นำเงินงบประมาณรวบรวมผลผลิตจากสมาชิก รับซื้อข้าวเปลือก เมล็ดพันธุ์ข้าวและเมล็ดพันธุ์ถั่วพุ่ม จากผลการดำเนินงานทำให้กลุ่มมีรายได้ และมีเงินทุนหมุนเวียนไม่น้อยกว่า 60 ล้านบาท เกษตรกรมีความกินดีอยู่ดีอย่างยั่งยืน เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 21,577 บาท/ครัวเรือน

ปี 2564 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ โครงการยกระดับแปลงใหญ่ด้วยเกษตรสมัยใหม่และเชื่อมโยงตลาด จำนวน 2,975,000 บาท โดยจัดซื้อเครื่องจักร/วัสดุอุปกรณ์ที่สามารถนำมาต่อยอดกิจกรรมกลุ่ม ได้แก่ รถตัด โฟล์คลิฟ รถเกี่ยวหวด โตรนเพื่อการเกษตร โดยได้จดทะเบียนนิติบุคคล “ห้างหุ้นส่วนจำกัด กลุ่มเกษตรอินทรีย์นาแปลงใหญ่โคกจาน” เพื่อพัฒนาเกษตรกรไปสู่ระบบธุรกิจ เตรียมความพร้อมในการแข่งขันด้านการผลิตไปจนถึงด้านการตลาด

ปี 2565 ได้รับการสนับสนุนเครื่องจักรกลการเกษตร (รถดำนา) จำนวน 2 คัน จากบริษัทสยามคูโบต้าคอเปอร์เรชั่น จำกัด พร้อมอุปกรณ์เพาะกล้าอีกจำนวน 4,000 ใบ มูลค่ากว่า 500,000 บาท ตามโครงการส่งเสริมการลงทุน หรือ BOI

1.6.1 แนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้ได้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพ

1. เมล็ดพันธุ์ ต้องสมบูรณ์ ปลอดภัย มีความบริสุทธิ์ อัตราการงอกสูง ตรงตามพันธุ์ ฯลฯ

2. เตรียมดิน ไถตะ ดากดิน ไถแปร กำจัดข้าวเรือและวัชพืชก่อนปลูกข้าว

3. การจัดการพันธุ์ปน โดยกลุ่มฯ กำหนดการตรวจกำจัดพันธุ์ปน เป็น 5 ระยะ ดังนี้

3.1 ระยะต้นกล้า

3.2 ระยะแตกกอ

3.3 ระยะออกดอก

3.4 ระยะโน้มรวง

3.5 ระยะเก็บเกี่ยว

4. การเก็บเกี่ยว ทำความสะอาดรถเกี่ยวหวดข้าว เพื่อกำจัดพันธุ์ข้าวอื่น ตกค้าง

5. การลดความชื้น ตากผลผลิตบนวัสดุที่สะอาดและแห้ง ตากข้าวหา ประมาณ 5 เซนติเมตร และหมั่นกลับกองข้าวเพื่อให้ได้รับแดดสม่ำเสมอ ให้มีความชื้นไม่เกิน 14 – 15%

6. การเก็บรักษา กระจอบบรรจุและสถานที่เก็บต้องสะอาดและแห้ง ถ่ายเทอากาศได้ดี

7. ตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์ สุ่มตัวอย่างเมล็ดพันธุ์จากทุกกระจอบ ที่บรรจุเมล็ดพันธุ์ เพื่อส่งตรวจคุณภาพเมล็ดพันธุ์กับศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวศรีสะเกษ

1.6.2 แหล่งจำหน่ายผลผลิตของทางกลุ่มฯ

กลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลโคกจาน ได้เป็นสมาชิกชาวนาผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้ศูนย์ข้าวจังหวัดศรีสะเกษ โดยเริ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ส่งให้กับศูนย์ข้าวฯ ตั้งแต่ ปี 2560 เป็นต้นมา โดยกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ส่งให้ศูนย์ข้าวฯ นั้น มีทั้ง 2 แบบ และมีการแปรรูปผลิตเป็นข้าวสารเพื่อจำหน่าย

1. เมล็ดพันธุ์ชั้นพันธุ์ขยาย (พันธุ์ข้าวดอกมะลิ 105)
2. เมล็ดพันธุ์ชั้นพันธุ์จำหน่าย (พันธุ์ข้าวดอกมะลิ 105)
3. ข้าวบรรจุถุงซีลสุญญากาศ (ข้าวอินทรีย์) ข้าวกล้อง ข้าวขาว ข้าวไรซ์เบอร์รี่ ข้าวเพื่อสุขภาพ ฯลฯ

ทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่สูงกว่าการจำหน่ายข้าวเปลือกให้กับผู้รับซื้อข้าวเปลือกทั่วไปพอสมควร สมาชิกของกลุ่มฯ มีความรู้ ความเข้าใจ และรับรู้ถึงปัญหาต่าง ๆ ในการทำนาเป็นอย่างดี ดังนั้นเมื่อได้รับโอกาสจากศูนย์ข้าวฯ สมาชิกของกลุ่มฯ จึงยินดีที่ทำและปรับเปลี่ยนกระบวนการทำนา จากการทำนาหว่านข้าวแห้ง เป็นทำนาหยอด เพราะจะทำให้ลดต้นทุนทางด้านเมล็ดพันธุ์ สามารถลงจัดการในแปลงนาได้สะดวก เช่น ถอน/ขุดข้าวเรือ หญ้า วัชพืชต่าง ๆ ลงตัดพันธุ์ปน เป็นต้น

การเป็นผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ให้กับศูนย์ข้าวฯ นั้น สมาชิกของกลุ่มฯ จะได้รับการดูแล อบรม แนะนำ เรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว จากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวสุรินทร์/ศรีสะเกษ โดยกลุ่มฯ จะมีการแต่งตั้งคณะทำงานตรวจพันธุ์ปนร่วมกับเจ้าของแปลงนา ตลอดช่วงการทำนา เพื่อควบคุมคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ข้าว

การตลาดข้าวอินทรีย์และเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ นั้นถือว่า มีแนวโน้มปรับตัวเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากผู้บริโภคต้องการสินค้าที่มีความปลอดภัยต่อสุขภาพมากยิ่งขึ้น โดยได้ทำ MOU กับโรงสีที่เข้าร่วมโครงการ เช่น โรงสี ต.ไทยเจริญ รับซื้อข้าวอินทรีย์บวกราคาเพิ่มอีกตันละ 2,000 บาท ส่วนเมล็ดพันธุ์ได้ทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้ากับศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และขายให้ร้านอาหารที่ใช้ข้าวหอมมะลิแท้ 100 เปอร์เซ็นต์ ภายในท้องที่ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายแปลงใหญ่ เช่น แปลงใหญ่ผักไหม แปลงใหญ่อ่อมแสง และต่างจังหวัด

2. สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

เมล็ดพันธุ์ข้าว เป็นหนึ่งในปัจจัยการผลิตที่สำคัญในการผลิตข้าว เนื่องจากเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพดีช่วยให้ผลผลิตต่อไร่มากขึ้น ได้ผลิตผลคุณภาพดีและได้มาตรฐาน การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้มีคุณภาพได้มาตรฐานสำหรับจำหน่ายจำเป็นต้องมีการควบคุมการปฏิบัติอย่างเข้มงวดตั้งแต่การผลิตเมล็ดพันธุ์ในแปลงนา การปรับปรุงสภาพเมล็ดพันธุ์ จนถึงการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ รวมทั้งการควบคุมคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวในทุกขั้นตอนการผลิต กรมการข้าว (2559) ได้ระบุข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว มีขั้นตอนดังนี้

2.1 การเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสม

พันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูกในประเทศไทยปัจจุบันสามารถแบ่งได้ตามลักษณะการเจริญเติบโตของพันธุ์และแบ่งได้ตามลักษณะของชนิดเนื้อแป้งของเมล็ด ได้แก่ ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว เป็นต้น การแบ่งตามลักษณะที่เกษตรกรคุ้นเคยเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1) *ข้าวนาปี (พันธุ์ข้าวไวต่อช่วงแสง)* : เป็นพันธุ์ข้าวที่ปลูกได้เฉพาะในฤดูฝน หรือที่เกษตรกรเรียกว่า ข้าวนาปี ข้าวนาปีนี้เป็นพันธุ์ข้าวที่มีการออกดอกตรงตามฤดูกาลเพราะต้องการช่วงแสงจำเพาะเพื่อการออกดอก ไม่ว่าจะปลูกข้าวพันธุ์นั้นเมื่อใด เช่น พันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 (ในภาคอีสาน) จะออกดอกประมาณวันที่ 20 ตุลาคม ซึ่งไม่ว่าจะปลูกข้าวพันธุ์นี้เมื่อใด ก็จะออกดอกในช่วงเดือนตุลาคมเท่านั้น

2) *ข้าวนาปรัง (พันธุ์ข้าวไม่ไวต่อช่วงแสง)* : เป็นพันธุ์ข้าวที่มีอายุการเก็บเกี่ยวค่อนข้างแน่นอน เมื่อมีอายุครบถึงระยะเวลาออกดอกข้าวพันธุ์นั้นจะออกดอกได้โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยช่วงแสงเป็นตัวกำหนด ทำให้ข้าวชนิดนี้สามารถปลูกได้ตลอดปี แต่เกษตรกรมักจะเรียกว่าข้าวนาปรัง แม้ว่าจะปลูกได้ทั้งในฤดูนาปี ที่อาศัยน้ำฝน และในช่วงฤดูแล้งที่ต้องอาศัยน้ำชลประทาน พันธุ์ข้าวที่เกษตรกรใช้ปลูกในขณะนี้ มีทั้งข้าวพันธุ์พื้นเมือง ทั้งข้าวเจ้า และข้าวเหนียว ที่ปลูกเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน และพันธุ์ข้าวดีของทางราชการที่ได้รับการรับรองจากกรมวิชาการเกษตร และส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกอยู่ทุกวันนี้

2.2 การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพดี

การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ดี ควรเป็นเมล็ดพันธุ์ที่สมบูรณ์ มีความบริสุทธิ์ ตรงตามพันธุ์ ไม่มีเมล็ดข้าวพันธุ์อื่น หรือเมล็ดวัชพืช รวมทั้งสิ่งเจือปนอื่น ๆ มาปนอยู่ เมล็ดมีความงอกดี ซึ่งตามมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ดีจะต้องมีความงอกไม่ต่ำกว่า 80 เปอร์เซ็นต์แหล่งที่เกษตรกรสามารถ

ซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวได้ คือซื้อจากหน่วยงานของรัฐ หรือจากเกษตรกรที่มีความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ ซึ่งได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานของรัฐมาแล้ว

2.3 การเตรียมดิน

การปลูกข้าวไม่ว่าจะด้วยวิธีหว่านหรือปักดำ การเตรียมพื้นที่ปลูก เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การปลูกข้าวประสบความสำเร็จ การเตรียมดินที่ดีจะต้องมีการไถตะ ไถแปรพื้นที่ เพื่อกำจัดวัชพืช ต้องมีการปรับพื้นที่ให้เรียบ สม่ำเสมอ ไม่มีแอ่งน้ำ หรือส่วนที่เป็น โคน ที่ดอน สามารถควบคุมการให้น้ำได้ แม้ว่าการเตรียมพื้นที่อย่างพิถีพิถัน ในปีแรกจะทำให้เสียค่าใช้จ่ายมากก็ตาม

ขั้นตอนการเตรียมพื้นที่ปลูกข้าวอย่างถูกต้อง

1) *การไถตะ* ทำการไถหลังจากเกี่ยวข้าวแล้ว จากนั้นปล่อยน้ำเข้านา พอให้ดินชุ่มน้ำทิ้งไว้ประมาณ 5-10 วัน ทั้งนี้เพื่อให้เมล็ดวัชพืชที่ร่วงลงในดินไต่อกเป็นต้นอ่อน

2) *การไถแปร* หรือการใช้ลูกทุบตี เพื่อย่อยดินให้มีขนาดเล็กลง และทำลายต้นอ่อนของวัชพืชที่งอกขึ้นมา ทำเช่นนี้ 2-3 ครั้ง ทั้งระยะห่าง 4-5 วัน ก็จะสามารถลดการระบาดของวัชพืชได้ หลังจากนั้น ระบายน้ำเข้านา ชังน้ำไว้ 2-3 สัปดาห์

3) *การคราด* หลังจากการชังน้ำจะมีวัชพืชอีกรุ่นหนึ่งที่ขึ้นมา ทำการคราดหรือทุบทำลายวัชพืชอีกครั้ง กำจัดเศษวัชพืชที่ลอยและติดอยู่ตามคันนา จากนั้นระบายน้ำออก

4) *การทำเทือก* หลังการระบายน้ำออกให้ทำการตีเทือก และปรับพื้นที่ผิวหน้าดินให้สม่ำเสมอ เกษตรกรบางรายที่ใช้ลูกทุบหรืออิฐลูกย่ำลงบนหญ้าหรือฟางข้าวให้จมลงไปดินแทนการไถ ดังนั้นหลังจากย่ำฟางข้าวแล้วควรระบายน้ำเข้านาเพื่อแช่หญ้าและฟางข้าวใ้เน่าเปื่อยอย่างน้อย 3 สัปดาห์ แล้วจึงย่ำทำเทือก ปรับพื้นที่เพื่อปลูกข้าวต่อไป

การเตรียมดินที่ดี ปรับพื้นที่ให้เรียบเช่นนี้ ทำให้ลดการระบาดของวัชพืชได้ ความงอกของต้นข้าวสม่ำเสมอ สามารถควบคุมน้ำได้สะดวก

2.4 การกำจัดวัชพืช

วัชพืชเป็นปัญหาสำคัญในพื้นที่ปลูกข้าว โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคกลางพบว่าปัญหาสำคัญอันดับหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรไม่ได้ผลผลิตข้าวสูงและต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาแปลงปลูกข้าวมาก คือการระบาดของวัชพืชหลากหลายชนิดรวมทั้งข้าวปนที่เมล็ดติดมากับเครื่องจักรที่ใช้ในการเก็บเกี่ยว

หลักการพิจารณาการป้องกันกำจัดวัชพืช มีทั้งการป้องกันไม่ให้วัชพืชจากที่อื่น แพร่ระบาดเข้ามาในพื้นที่ ทั้งเมล็ด ราก เหง้า ลำต้น การควบคุม โดยลดการเสียหายจากการระบาดของวัชพืชที่ขึ้นรบกวน และทำลายชิ้นส่วนของวัชพืชให้หมดไปจากพื้นที่ เพื่อป้องกันการแพร่กระจายไปที่อื่น ไม่ให้มีการเพิ่มขยายพันธุ์ในพื้นที่เดิม วิธีการป้องกันกำจัดโดยวิธีต่าง ๆ ต้องเลือกใช้ให้เหมาะสม ดังนี้

1) การป้องกันกำจัดโดยวิธีกล เป็นการใช้แรงงานคน แรงงานสัตว์ การใช้เครื่องทุ่นแรง ใช้ไฟเผา ใช้วัสดุคลุมดิน

2) การป้องกันกำจัดโดยวิธีเขตกรรม เป็นการจัดการเพื่อลดปัญหาการแข่งขันจากวัชพืช ได้แก่ การขังน้ำในนา การปลูกพืชคลุมดิน การปลูกพืชหมุนเวียน การใช้อัตราเมล็ดพันธุ์พืชที่ปลูกสูงกว่าปกติ และการจัดการปุ๋ยที่ถูกต้องและเหมาะสม

3) การป้องกันกำจัดโดยชีววิธี เป็นการใช้สิ่งมีชีวิตมาควบคุมวัชพืช ได้แก่ แมลง โรคพืช และสัตว์

4) การป้องกันกำจัดโดยการใช้สารป้องกันกำจัดวัชพืช เป็นวิธีที่เกษตรกรใช้กันมากเพราะสะดวกรวดเร็ว แต่ต้องรู้วิธีใช้อย่างถูกต้อง ไม่เป็นอันตรายต่อผู้ใช้ และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

5) การป้องกันกำจัดโดยวิธีผสมผสาน พบว่าการใช้วิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชเพียงวิธีใดวิธีหนึ่งไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้สมบูรณ์ เพราะแต่ละวิธีมีข้อดีและข้อจำกัดต่างกันไป การปรับใช้ยุทธวิธีหลาย ๆ วิธีเข้าด้วยกันตามสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจะสามารถลดปัญหาที่เกิดขึ้นได้

2.5 การใส่ปุ๋ยและปรับปรุงดิน

ก่อนจะทราบวาระยะเวลาการใส่ปุ๋ยที่เหมาะสมของข้าวเป็นเมื่อไร เกษตรกรจะต้องเรียนรู้ขั้นตอน ระยะการเจริญเติบโตของต้นข้าว และความต้องการอาหารของต้นข้าวแต่ละระยะการเจริญเติบโตก่อน ดังนี้

1) *ระยะข้าวงอก* ถึงระยะกล้า หลังจากหว่านแล้ว ข้าวจะใช้อาหารที่สะสมในเมล็ด ตั้งแต่ข้าวเริ่มงอก จนถึงต้นกล้าอายุ 14-20 วัน

2) *ระยะกล้า* ต้นข้าวจะเริ่มใช้อาหารจากดิน โดยดูดธาตุอาหารผ่านราก คำแนะนำใส่ปุ๋ยให้ใส่ธาตุ

3) *ระยะแตกกอ* เป็นระยะที่ข้าวสร้างหน่อใหม่ หลังจากข้าวตั้งตัวได้ นาหว่านจะเห็นหน่อใหม่หลังใส่ปุ๋ยครั้งแรก 7-10 วัน นาปักดำ หลังข้าวตั้งตัวหรือหลังปักดำ 7-10 วัน ระยะนี้ควรใส่ปุ๋ยไนโตรเจน (N) (อัตรา 5 – 7 กิโลกรัมต่อไร่) อีกครั้ง เพื่อให้ข้าวแตกหน่อใหม่ที่แข็งแรงและสมบูรณ์

4) *ระยะข้าวสร้างรวงอ่อน* หรือ กำเนิดช่อดอก เป็นระยะที่สำคัญ ช่วงก่อนเก็บเกี่ยวข้าว 2 เดือน หรือ 60 วัน ข้าวจำเป็นต้องใช้อาหารเพื่อสร้างรวงให้สมบูรณ์แข็งแรง มีจำนวนเมล็ดต่อรวงมาก แนะนำให้ใส่ปุ๋ยไนโตรเจน (N) (อัตรา 5 – 7 กิโลกรัมต่อไร่) อีกครั้ง

5) *ระยะข้าวตั้งท้อง* เป็นระยะที่ข้าวกำลังจะออกรวงนับวันหลังจากระยะสร้างรวงอ่อน 5-7 วัน ลำต้นข้าวจะเปลี่ยนจากลักษณะแบน เป็นต้นกลม อวบ ระยะนี้ โดยทั่วไปข้าวจะมีการสะสมอาหารไว้ในลำต้นของแต่ละหน่อแล้ว ต้นข้าวสามารถดึงธาตุอาหารมาใช้ในการเจริญเติบโตของรวงได้ บางครั้งสำหรับพันธุ์ข้าวไม่ไวต่อช่วงแสง ที่มีการแตกกอมาก อาหารที่สะสมไว้อาจไม่เพียงพอ ระยะข้าวตั้งท้องแนะนำให้ใส่ปุ๋ยไนโตรเจน (N) (อัตรา 5 – 7 กิโลกรัมต่อไร่) อีกครั้ง

6) *ระยะข้าวออกดอก* เป็นระยะการเจริญเติบโตเต็มที่ของต้นข้าว ซึ่งข้าวจะออกดอกก่อนเก็บเกี่ยวผลผลิต 30 วัน ช่วงนี้จำเป็นต้องมีน้ำอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ข้าวสร้างเมล็ดให้เต็ม ระยะนี้ข้าวจะดึงอาหารที่สะสมอยู่ที่ใบแก่(ส่วนล่าง) มาใช้

7) *ระยะเก็บเกี่ยว* เป็นระยะที่ข้าวสุกแก่เต็มที่ สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ เรียกว่าระยะพลับพลึง นับได้หลังจากข้าวออกดอกแล้ว 28-30 วัน สามารถสังเกตได้จาก รวงข้าวสามส่วนจากปลายรวงจะมีสีเหลืองฟางข้าว และที่โคนรวงยังมีสีเขียวอ่อนอยู่

การใส่ปุ๋ยอินทรีย์ ต้องใส่ระยะเตรียมดิน คือไถกลบลงในดินก่อนปลูกข้าว 2-3 สัปดาห์ เพื่อให้เวลาปุ๋ยอินทรีย์ย่อยสลายลงในดินก่อนการหว่านข้าวหรือปักดำ ปุ๋ยอินทรีย์ที่ใช้ ทั้งปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก สำหรับปุ๋ยพืชสด แนะนำให้ปลูกพืชตระกูลถั่ว ได้แก่ ถั่วพุ่ม ถั่วเขียว หรือ โสน ได้แก่ โสนอัฟริกัน โสนอินเดีย ปลูกและไถกลบก่อนเตรียมดินปลูกข้าว

การใส่ปุ๋ยเคมี ใส่ตามคำแนะนำ โดยใส่ปุ๋ยเคมีอัตราที่แนะนำ 2-3 ครั้ง ปุ๋ย P K ให้ใส่ทั้งหมดในการใส่ปุ๋ยครั้งแรก และปุ๋ย N ให้แบ่งใส่ 3 ครั้ง ที่ระยะกล้า ระยะแตกกอ และระยะสร้างรวงอ่อน หากจะมีการใส่ปุ๋ยครั้งที่ 4 หลังจากข้าวสร้างรวงอ่อน ให้ใส่ปุ๋ยไนโตรเจนอีกครั้งเมื่อสังเกตได้ว่าใบข้าวที่อยู่ใกล้ใบธงเริ่มมีสีเหลือง ลำต้นไม่แข็งแรงจึงใส่ปุ๋ยไนโตรเจนอีกเล็กน้อย

สำหรับการใส่ปุ๋ยไนโตรเจนหลังจากข้าวออกดอกไม่แนะนำให้ปฏิบัติ เพราะจะทำให้ข้าวแก่ช้า เมล็ดอวบอ้วน การสีข้าวทำให้เมล็ดแตกหักได้ง่าย และอาจมีโรค หรือแมลงรบกวนได้ โรคที่เกิดที่เมล็ดอย่างหนึ่งคือโรคเมล็ดด่าง ทำให้ข้าวคุณภาพไม่ดี ราคาข้าวตกต่ำลง

2.6 การจัดการน้ำอย่างเหมาะสม

ระดับน้ำที่เหมาะสมในระยะต่าง ๆ ของการปลูกข้าว

1) *ระยะข้าวเป็นต้นกล้า* : ระบายน้ำออกจากแปลงเทือกให้ดินหมาด ๆ จนกว่าต้นข้าวจะสูงประมาณ 7-10 เซนติเมตร ระบายน้ำเข้านาให้น้ำอยู่บริเวณโคนต้นกล้า 3-5 เซนติเมตรแล้วค่อย ๆ เพิ่มระดับน้ำ

2) *ระดับน้ำช่วงข้าวแตกกอ* : ระดับที่เหมาะสมประมาณ 5-10 เซนติเมตร ข้าวสามารถเจริญเติบโตได้ดี

3) *ระดับน้ำช่วงข้าวสร้างรวงอ่อน* (กำเนิดช่อดอก) ถึง ข้าวออกดอก: ระดับน้ำประมาณ 10-20 เซนติเมตร

4) *ระดับน้ำหลังข้าวออกดอก* คงรักษาระดับน้ำไปจนหลังข้าวออกดอกแล้ว 15-20 วัน จึงปล่อยให้ น้ำในนาลดระดับลงจนแห้งก่อนเก็บเกี่ยว ให้ดินพอมีความชื้นและเครื่องจักรลงทำงานเก็บเกี่ยวได้

หลังการเก็บเกี่ยวข้าว ถ้าดินมีความชื้นดี แนะนำให้ไถกลบฟางข้าวทันที และหว่านเมล็ดถั่วชนิดโตชนิดหนึ่งลงในนา จะเป็นวิธีการปรับปรุงดินที่ดี และเป็นวิธีการที่สามารถลดการเผาฟางได้อย่างดี

2.7 การป้องกันและกำจัดโรค แมลง และสัตว์ศัตรูข้าว

วิธีการจัดการเพื่อป้องกันกำจัดศัตรูข้าวแบบผสมผสานประกอบด้วยวิธีต่าง ๆ ดังนี้

2.7.1. การใช้วิธีเขตกรรม

1) ใช้อัตราเมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสม ไม่บางเกินไป หรือไม่หนาแน่นเกินไป แปลงปลูกข้าวสามารถระบายอากาศได้ดี

2) ไถพื้นที่ตากดินหลาย ๆ ครั้ง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่เคยมีโรคระบาด

3) กำหนดระยะเวลาปลูกข้าวที่มีช่วงเก็บเกี่ยวก่อนฝนตกชุก หรือเลี้ยวระยะเวลาที่จะเกิดการเข้าทำลายของแมลง

4) โรค แมลง บางชนิดเกิดในแปลงตกกล้า ควรหมั่นตรวจดูแปลงนาอย่างสม่ำเสมอ อย่าให้ขาดน้ำ

5) ปรับปรุงพื้นที่ปลูกข้าว เพื่อหลีกเลี่ยงแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ศัตรูข้าว ได้แก่ ลอดพื้นที่คันนาซึ่งเป็นที่อยู่ของหนู กำจัดวัชพืชบนคันนา

ปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อตัดชีพจักรของแมลงพาหะและเชื้อไวรัสที่ทำให้เกิดโรค

2.7.2 การใช้พันธุ์ข้าวที่เหมาะสม

- 1) ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่สะอาดปราศจากโรคและสิ่งเจือปน
- 2) เลือกใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ต้านทานโรค หรือ แมลงที่มีประวัติเคยระบาดในพื้นที่นั้นมาก่อน
- 3) ไม่ปลูกข้าวพันธุ์เดียวกันในพื้นที่นาผืนใหญ่และปลูกติดต่อกันตลอดทั้งปีเป็นเวลานาน

2.7.3. การใช้ปุ๋ยเคมีอย่างถูกต้องและเหมาะสม

- 1) โรคบางชนิดเกิดจากการใช้ปุ๋ยเคมีอัตราสูงเกินไป หรือใช้ผิดเวลา ได้แก่ การเกิดโรคไหม้ บางครั้งเกิดจากการใส่ปุ๋ยไนโตรเจนสูงเกินไป
- 2) โรคบางชนิด เช่น โรคใบจุดสีน้ำตาล ควรใส่ปุ๋ยไนโตรเจนและปุ๋ยโพแทสเซียมเพิ่มขึ้น
- 3) ป้องกันการแพร่ระบาดของเพลี้ยไฟด้วยการใส่ปุ๋ยไนโตรเจนเพื่อเร่งการเจริญเติบโตของต้นข้าวในระยะแรกของการเจริญเติบโต

2.7.4. การใช้สารเคมีฉีดพ่น

- 1) ใช้สารเคมีคลุกเมล็ดพันธุ์ข้าวก่อนปลูก
- 2) เมื่อพบว่าเกิดการระบาดของโรค แมลง ในระดับที่อันตราย ควรใช้สารเคมีอย่างมีประสิทธิภาพ เลือกใช้สารเคมีที่มีประสิทธิภาพสามารถกำจัดโรค แมลงที่เกิดขึ้นได้ตรงตามอาการของโรค หรือแมลงที่ระบาดนั้น
- 3) ก่อนการใช้สารป้องกันกำจัด โรค แมลง ให้ศึกษาวิธีการใช้ที่ระบุอยู่บนภาชนะบรรจุอย่างละเอียด และใช้ตามคำแนะนำนั้นอย่างเคร่งครัด
- 4) สวมชุดและอุปกรณ์ป้องกันพิษจากสารเคมีให้เรียบร้อย
- 5) หลังการใช้สารป้องกันกำจัด โรค แมลง ให้ทำความสะอาดร่างกายและเครื่องใช้ให้เรียบร้อย
- 6) เก็บรักษาอุปกรณ์ที่ใช้ในการพ่นสารเคมี ในที่ปลอดภัย ให้เรียบร้อยทุกครั้งหลังการใช้งาน
- 7) บรรจุกัญชีที่เปิดใช้หมดแล้วหรือคงเหลืออยู่ให้เก็บไว้ในที่ที่พ้นอันตรายจากเด็ก และบุคคลทั่วไป

2.7.5. การใช้วิธีการเพื่อการป้องกัน

- 1) ใช้กับดักแสงไฟล่อตัวแก่ของแมลงที่ทำลายต้นข้าว หรือ ของแมลงที่เป็นพาหะของโรค
- 2) หลังเก็บเกี่ยวข้าวแล้วควรปล่อยให้พื้นที่นาว่างเปล่าประมาณ 45-60 วัน หรือหลีกเลี่ยงการปลูกข้าวแบบต่อเนื่อง
- 3) ครอบอนุรักษ์ศัตรูธรรมชาติ เพื่อกำจัดหนู และแมลงศัตรูอื่น ๆ
- 4) หมั่นตรวจดูแลแปลงปลูกข้าวอย่างสม่ำเสมอ กำจัดวัชพืชบนคันนา ถ้าพบเห็นว่าเกิดโรค แมลง ให้รีบเก็บทำลาย หรือหาวิธีป้องกันกำจัดทันที ไม่ให้เกิดการระบาดออกไปในพื้นที่อื่น ๆ

2.7.6. การจัดการศัตรูข้าวด้วยวิธีผสมผสาน

เป็นวิธีการรวมเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ เพื่อควบคุมประชากร(จำนวน) ของศัตรูข้าว ให้ลดน้อยลงด้วยวิธีการป้องกัน” ใช้พันธุ์ต้านทาน การเขตกรรม การทำหมันแมลง ใช้สารดึงดูดแมลง การใช้ชีววิธีโดยส่งเสริมประสิทธิภาพของสิ่งมีชีวิตที่เป็นศัตรูของศัตรูข้าวอีกทีหนึ่ง และท้ายที่สุด อาจต้องใช้สารเคมีป้องกันกำจัดตาม

2.8 การตัดข้าวปน (เพื่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว)

การตรวจตัดข้าวปน เป็นวิธีการกำจัดต้นข้าวที่เกิดจากเมล็ดพันธุ์ข้าวอื่น ๆ ที่ปนมากับเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ปลูก การเกิดพันธุ์ข้าวปนอาจเกิดจากเมล็ดที่ติดมากับเครื่องจักรที่ใช้เก็บเกี่ยวมาจากแปลงที่ปลูกข้าวพันธุ์อื่น ๆ หรือจากการเปลี่ยนพันธุ์ข้าวที่ปลูก และคงมีเมล็ดพันธุ์ข้าวเดิมที่ตกเป็นข้าวเรื้อในนา

วิธีการตรวจตัดข้าวปน แปลงปลูกข้าวควรทำร่องทางเดินไว้สำหรับการลงตรวจแปลงไว้ด้วย การตรวจแปลงปลูกข้าวจะต้องลงตรวจแปลงอย่างสม่ำเสมอ เมื่อพบว่ามีข้าวพันธุ์อื่นปน จะต้องตัดข้าวที่ปนนั้นออกทั้งต้น หรือทั้งกอถ้าข้าวแตกกอแล้ว การตัดข้าวปนให้ตัดถึงโคนต้น หรือใช้วิธีถอนทั้งกอ

ขั้นตอนการตรวจข้าวปน สำหรับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว สมควรลงตรวจตัดข้าวปน 4-5 ครั้ง ตามระยะการเจริญเติบโตของข้าว ดังนี้

- 1) ระยะกล้า : ดูความแตกต่างของสีใบ ความสูง หรือเป็นโรค
- 2) ระยะแตกกอ : ดูความแตกต่างของความสูง สีของต้น และข้าวแดง
- 3) ระยะออกดอก : ดูเวลาออกดอกก่อน หรือหลังเปรียบเทียบกับพันธุ์ข้าวหลักที่ปลูก ดูสีของรวงที่ต่างออกไป ดูความสูงที่ต่าง จากข้าวที่ปลูก รวมทั้งทรงกอที่ต่างกัน

4) ระยะโน้มรวง : ดู่สีของเมล็ด ดูหาง รวมทั้งลักษณะของเมล็ดและรวงข้าวที่ต่างกัน

5) ระยะก่อนเก็บเกี่ยว : ตรวจสอบดูต้นข้าวที่มีลักษณะแตกต่างออกไปอีกครั้งก่อนเก็บเกี่ยว

2.9 การเก็บเกี่ยวระยะพลับพลึง

การเก็บเกี่ยวระยะพลับพลึง คือระยะการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวที่นับจากวันที่ข้าวออกดอกไปแล้ว 28-30 วัน และเก็บเกี่ยวในสภาพที่นาแห้ง หรืออย่างน้อยก็ไม่มีน้ำขังในนา ข้าวออกดอก วันที่ข้าวออกดอก พิจารณาจากวันที่รวงข้าวที่มีดอกบานเกือบเต็มพื้นที่ คือ 80 % ของพื้นที่

2.9.1. วิธีการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าว

1) การเตรียมตัวก่อนถึงวันเก็บเกี่ยวข้าว : เกษตรกรควรหมั่นเดินสำรวจแปลงนาตั้งแต่วันที่ข้าวออกดอก เพราะระยะนี้เป็นระยะที่ข้าวต้องได้รับการเอาใจใส่ทุกด้าน

- (1) ในนาต้องมีน้ำเพียงพอ
- (2) ไม่มีโรคแมลงรบกวน
- (3) ไม่ลงไปรบกวนในแปลงนาโดยไม่จำเป็น
- (4) หากเกิดปัญหาใด ๆ ต้องรีบแก้ไข ไม่ทิ้งไว้จนเกิดอาการรุนแรง

2) วางแผนการเก็บเกี่ยว : เมื่อทราบวันที่ข้าวออกดอก ให้วางแผนกำหนดวันที่จะเก็บเกี่ยว (หลังข้าวออกดอก 28-30 วัน) วิธีการเก็บเกี่ยว

- (1) ถ้าใช้แรงงานก็ต้องนัดแรงงานมาให้พร้อม
- (2) ถ้าใช้เครื่องจักรก็ต้องทำความสะอาดและดูแลเครื่องจักรให้พร้อมที่จะทำงานได้ในวันที่กำหนด

3) ก่อนถึงวันเก็บเกี่ยว 10 วันถ้ายังคงมีน้ำอยู่ในนา ให้ระบายน้ำออกจากนาให้หมด เพื่อให้ข้าวสุกแก่สม่ำเสมอ แปลงนาที่แห้งจะสะดวกในการลงไปทำงาน ทั้งการเก็บเกี่ยวด้วยแรงงานคน และเครื่องจักร

4) กำหนดวันที่เก็บเกี่ยว ถ้าสามารถรับฟังการพยากรณ์อากาศได้ หากคาดว่าจะมีฝนตกในช่วงวันเก็บเกี่ยว อาจทำการเก็บเกี่ยวก่อน หรือหลังวันที่กำหนดได้ แต่ควรมีแผนการขนย้ายผลผลิต หรือการเก็บผลผลิตไว้ในยุ้งฉาง ในสภาพที่แห้ง

2.9.2 การลดความชื้นผลผลิตข้าว

หลังการเก็บเกี่ยว การนวดผลผลิตข้าว และทำความสะอาดโดยการฟัดแล้ว ยังไม่สามารถเก็บรักษาเมล็ดข้าวที่มีความชื้นสูงไว้ในโรงเก็บได้ เพราะเมล็ดมีการหายใจทำให้เกิด ความร้อน จะทำให้เกิดเชื้อราเข้าทำลาย ควรลดความชื้นในเมล็ดก่อนเก็บโดย

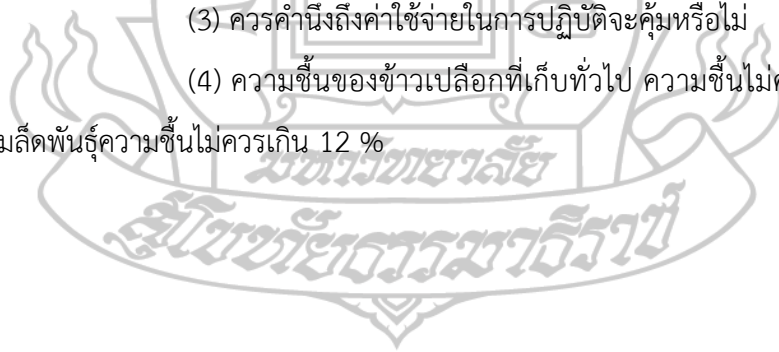
1) การตากข้าวบนลานตาก

- (1) ตากเมล็ดข้าวบนลานที่ทำความสะอาดแล้ว
- (2) ควรตากบนพื้นซีเมนต์หรือพื้นถนนโดยตรง เพราะเมล็ดอาจได้รับความร้อนสูงเกินไป
- (3) ควรปูพื้นด้วยผ้าใบหรือเสื่อสานด้วยไม้ไผ่
- (4) หนาของกองที่ตาก ประมาณ 5 -10 เซนติเมตร ไม่ควรหนาหรือบางเกินไป

(5) ควรมีวัสดุคลุมกองข้าวเพื่อป้องกันน้ำค้างหรือฝน

2) การลดความชื้นโดยใช้เครื่องจักร

- (1) ต้องมีความรู้ความเข้าใจการใช้เครื่องจักรเป็นอย่างดี
- (2) ของการลดความชื้นเมล็ดเพื่อเก็บเป็นเมล็ดพันธุ์ต้องมีความระมัดระวังไม่ให้อุณหภูมิของเครื่องลดความชื้นจนมีผลต่อความงอกของเมล็ด
- (3) ควรคำนึงถึงค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติจะคุ้มหรือไม่
- (4) ความชื้นของข้าวเปลือกที่เก็บทั่วไป ความชื้นไม่ควรสูงเกิน 14 % และถ้าเป็นเมล็ดพันธุ์ความชื้นไม่ควรเกิน 12 %

2.10 มาตรฐานคุณภาพเมล็ดพันธุ์

คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ข้าวชั้นพันธุ์คัด ชั้นพันธุ์หลัก ชั้นพันธุ์ขยาย และชั้นพันธุ์จำหน่าย พิจารณาจากปริมาณเมล็ดพันธุ์สุทธิ เมล็ดข้าวพันธุ์อื่น ข้าวแดง สิ่งเจือปน ความงอก และความชื้น ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 ข้อกำหนดมาตรฐานคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว

ชั้นเมล็ดพันธุ์	% เมล็ดพันธุ์สุทธิ	% สิ่งเจือปน	จำนวนเมล็ด ข้าวพันธุ์อื่น	จำนวนเมล็ด ข้าวแดง	% ความงอก	% ความชื้น
ชั้นพันธุ์คัด	≥ 98	≤ 2	0	0	≥ 80	≤ 14
ชั้นพันธุ์หลัก	≥ 98	≤ 2	≤ 1 เมล็ด ใน 1,000 กรัม	0 เมล็ด ใน 500 กรัม	≥ 80	≤ 14
ชั้นพันธุ์ขยาย	≥ 98	≤ 2	≤ 15 เมล็ด ใน 500 กรัม	≤ 5 เมล็ด ใน 500 กรัม	≥ 80	≤ 14
ชั้นพันธุ์จำหน่าย	≥ 98	≤ 2	≤ 20 เมล็ด ใน 500 กรัม	≤ 10 เมล็ด ใน 500 กรัม	≥ 80	≤ 14

หมายเหตุ 1. เมล็ดพันธุ์สุทธิ หมายถึง เมล็ดพันธุ์ข้าวทุกพันธุ์ทั้งหมดในตัวอย่าง รวมถึงชิ้นส่วนของเมล็ดที่แตกหัก ซึ่งมีขนาดใหญ่เกินครึ่งหนึ่งของขนาดเดิม เมล็ดเหี่ยวยุบ เมล็ดเป็นโรค เมล็ดที่มีรากงอกและเมล็ดขนาดเล็ก

2. ข้าวแดง หมายถึง เมล็ดข้าวที่มีเยื่อหุ้มเมล็ดข้าวกลิ้ง (caryopsis) เป็นสีแดง

3. สิ่งเจือปน หมายถึง ดิน หิน กรวด หวาย และสิ่งอื่น ๆ เช่น เศษใบ เศษกิ่งก้าน เมล็ดข้าวที่แตกหักซึ่งมีขนาดครึ่งหนึ่ง หรือเล็กกว่าครึ่งหนึ่งของเมล็ดเดิม และเมล็ดหรือข้าวเปลือกที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่าไม่มีเมล็ดอยู่ภายใน เป็นต้น

4. ความงอก หมายถึง เมล็ดพันธุ์ข้าวซึ่งเมื่อเพาะแล้ว งอกเป็นต้นอ่อนที่มีส่วนประกอบต่าง ๆ ครบบริบูรณ์อันบ่งชี้ว่าต้นอ่อนดังกล่าวจะสามารถเจริญไปเป็นต้นข้าวที่ปกติได้ภายในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม คำนวณค่าเป็นเปอร์เซ็นต์

5. ความชื้น หมายถึง น้ำหรือความชื้นซึ่งอยู่ในเมล็ด โดยคำนวณค่าเป็นเปอร์เซ็นต์ความชื้นจากสูตรดังต่อไปนี้

$$\% \text{ ความชื้น} = \frac{(\text{น้ำหนักสด} - \text{น้ำหนักแห้ง}) \times 100}{\text{น้ำหนักสด}}$$

กล่าวโดยสรุป สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว พบว่า การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้มีคุณภาพดี ประกอบไปด้วย 9 ขั้นตอน ดังนี้ การเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสม การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพดี การเตรียมดิน การกำจัดวัชพืช การใส่ปุ๋ยและปรับปรุงดิน การจัดการน้ำอย่างเหมาะสม การป้องกันกำจัดโรค แมลง และสัตว์ศัตรูข้าว การตัดข้าวพันธุ์ปน และการเก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่เหมาะสม ซึ่งขั้นตอนทั้งหมดที่กล่าวมานี้ เป็นส่วนสำคัญในการผลิตข้าว เพราะจะทำให้ผลผลิตต่อไร่มากขึ้น ได้ผลผลิตดี และได้มาตรฐานอีกด้วย

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตรจะกล่าวถึง ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร วิธีการส่งเสริมการเกษตร แนวคิดและทฤษฎีการส่งเสริมการเกษตร ดังนี้

3.1 ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร

การส่งเสริมการเกษตรตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Agricultural Extension และร่วมกับคำว่า Education หรือการศึกษา แต่คำว่าส่งเสริมโดยความหมายแท้แล้ว หมายถึง การสนับสนุน เกื้อหนุนทำให้ดีขึ้น ซึ่งพจนานุกรม อังกฤษ (2557, น. 4 -10) กล่าวถึง ความหมายของการส่งเสริมการเกษตรหมายถึง การพัฒนาความรู้อย่างมีกระบวนการของเกษตรกรจากการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผลผลิตที่เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรก่อให้เกิดการพัฒนารายได้เศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตครอบครัวเกษตรกรอยู่พอดี กินพอดี และมีความสุข ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาชนบทให้มีความยั่งยืนต่อไป

เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ (2553, น. 8-61) การส่งเสริมการเกษตร (Agricultural Extension) หมายถึง การถ่ายทอดเผยแพร่ความรู้ ทางด้านการเกษตรไปสู่เกษตรกรเพื่อให้บรรลุถึงปรัชญาของการส่งเสริมการเกษตรที่ต้องการให้เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาให้ดีขึ้นทั้งตัวเกษตรกรและครอบครัวเกษตรกรเองด้วย

กล่าวโดยสรุป การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยี ประสบการณ์ ทักษะ ความรู้ และด้านบริการอื่นที่จำเป็นในการผลิตทางการเกษตร เพื่อพัฒนาผลผลิตที่เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรก่อให้เกิดการพัฒนารายได้เศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตของเกษตรกร ครอบครัว ชุมชน มีความยั่งยืนต่อไป

3.2 วิธีการส่งเสริมการเกษตร

พงษ์ศักดิ์ อังสิทธิ์ (2557, น.18) กล่าวถึงวิธีการส่งเสริมการเกษตร (agricultural extension methods) เป็นกระบวนการของการนำความรู้วิชาการและเทคโนโลยีไปสู่เกษตรกร มีวิธีการส่งเสริมการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่

1) วิธีการส่งเสริมแบบบุคคลต่อบุคคล (individual method) ให้เกษตรกรหรือบุคคลผู้รับการถ่ายทอดความรู้ ได้เรียนรู้ตนเองอย่างเป็นอิสระ การถ่ายทอดความรู้ไปสู่เกษตรกร โดยตรงเป็นรายบุคคล

2) วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่มบุคคล (group method) โดยการฝึกอบรม การสาธิต การศึกษาดูงานนอกสถานที่

3) การส่งเสริมแบบมวลชน (mass method) ได้แก่ เอกสารหรือสิ่งพิมพ์ เผยแพร่ ภาพโฆษณาหรือโปสเตอร์ หนังสือพิมพ์วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และการจัดนิทรรศการ โดยสื่อสารมวลชนจะช่วยให้การส่งเสริมเผยแพร่นวัตกรรม ใช้กับคนจำนวนมาก ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

กล่าวโดยสรุป การส่งเสริมเป็นกระบวนการของการนำความรู้วิชาการและเทคโนโลยีไปสู่เกษตรกร โดยวิธีการส่งเสริมการเกษตรที่สำคัญ มี 3 วิธี ได้แก่ วิธีการส่งเสริมแบบบุคคลต่อบุคคล วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่มบุคคล และ การส่งเสริมแบบมวลชน

3.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร โดย แนวคิดและทฤษฎีในการส่งเสริมการเกษตร มีดังนี้

3.3.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้ ที่สำคัญสามารถใช้เป็นหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มี 3 ทฤษฎี คือ

(1) **ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)** ทฤษฎีกลุ่มนี้รู้จักกันในนามทฤษฎีสั่งเร้าและการตอบสนอง (stimulus response theory หรือ S-R theory) โดยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมา และเน้นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม เพราะเชื่อว่าสิ่งแวดล้อมจะเป็นตัวที่กำหนดพฤติกรรมการเรียนรู้

(2) **ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญานิยมหรือพุทธินิยม (Cognitivism)** ทฤษฎีกลุ่มนี้เน้นกระบวนการทางปัญญาหรือความคิด ซึ่งเป็นกระบวนการภายในสมอง การใช้สติปัญญาของมนุษย์ในการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ตนเองนั่นเอง โดยทฤษฎีกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับความสามารถในการตั้งวัตถุประสงค์ การวางแผนความตั้งใจ ความคิด ความจำ การคัดเลือก การให้ความหมายกับสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่ได้จากประสบการณ์

(3) *ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม* (Humanism) ทฤษฎีกลุ่มนี้ให้ความสำคัญของความเป็นมนุษย์และมองมนุษย์ว่ามีคุณค่า มีความดีงาม มีความสามารถ มีความต้องการและมีแรงจูงใจภายใน ที่จะพัฒนาศักยภาพของตน หากบุคคลได้รับอิสรภาพและเสรีภาพ มนุษย์จะพยายามพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การเรียนรู้เกิดจากการรับรู้ ว่า สิ่งที่เราเรียนรู้มีความหมายและความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายของชีวิตตนเอง

3.3.2 ทฤษฎีการสื่อสาร ในปี ค.ศ. 1960 เดวิด เค เบอร์โล (Berio David. 1960 : 57) ได้อธิบายกระบวนการสื่อสารของแบบจำลองการสื่อสารไว้ว่า องค์ประกอบการสื่อสารประกอบด้วย S-M-C-R ได้แก่

- 1) Source หมายถึงผู้ส่งสาร
- 2) Message หมายถึง ข่าวสาร
- 3) Channel หมายถึง สื่อ
- 4) Receiver หมายถึง ผู้รับสาร

3.3.3 กระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม ซึ่งบลูม Bloom Ed et al. (1956, pp. 154-162) กล่าวว่า เมื่อเกิดการเรียนรู้ในแต่ละครั้งจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น 3 ประการ จึงจะเป็นการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ คือ

- 1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความคิด ความเข้าใจ (Cognitive Domain) คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง เช่น การเรียนรู้ความคิดรวบยอด
- 2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ หรือความรู้สึก (Affective Domain) คือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ เช่น ความเชื่อ ความสนใจ เจตคติ ค่านิยม และ
- 3) การเปลี่ยนแปลงทางการเคลื่อนไหวของร่างกาย (Psychomotor Domain) คือ การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายเพื่อให้เกิดความชำนาญ หรือทักษะ

3.3.4 ทฤษฎีการแรงจูงใจ อารี พันธ์มณี (2546, น. 181-182) ได้แบ่งประเภทของแรงจูงใจออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

- 1) แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) เป็นสภาวะที่บุคคลต้องการที่จะกระทำหรือเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างด้วยตนเองโดยไม่ต้องอาศัยการชักจูงจากสิ่งเร้าภายนอก ได้แก่ ความต้องการความสนใจ ความรู้สึกนึกคิด ซึ่งผลักดันให้เกิดพฤติกรรม

2) แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) เป็นสภาวะที่บุคคลรับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าภายนอกทำให้มองเห็นเป้าหมาย เร้าให้เกิดความต้องการ และแสดงพฤติกรรมไปสู่เป้าหมายนั้นได้แก่การเสริมแรงด้วยสิ่งล่อใจต่าง ๆ เช่น การขึ้นเงินเดือน การได้รับตำแหน่งค่าชมเชย เป็นต้น

ซึ่งการจูงใจนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้ ความคาดหวัง (Expectancy : E) การเป็นเครื่องมือ (Instrumentality : I) และคุณค่าของผลลัพธ์ (Valence : V)

กล่าวโดยสรุป ลักษณะของแรงจูงใจ มี 2 ลักษณะคือ แรงจูงใจภายใน เป็นสิ่งผลักดันที่เกิดจากตัวของบุคคล แรงจูงใจภายนอก เป็นสิ่งผลักดันภายนอกของตัวบุคคลมากระตุ้น และแนวคิดทฤษฎีความคาดหวังของวรูม ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ความคาดหวัง การเป็นเครื่องมือ และคุณค่าของผลลัพธ์

4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการความต้องการจะกล่าวถึง ความหมายความต้องการ ประเภทความต้องการ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ ดังนี้

4.1 ความหมายความต้องการ

พจนานุกรมในไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 323) กล่าวถึง “ความต้องการ” ว่าหมายถึง ความอยากได้ ใครได้หรือประสงค์จะได้ และเมื่อเกิดความรู้สึกดังกล่าวจะทำให้ร่างกายเกิดความขาดสมดุลเนื่องมาจากมีสิ่งเร้ามากระตุ้น มีแรงขับภายในเกิดขึ้น ทำให้ร่างกายไม่อาจอยู่หนึ่งต้องพยายามดิ้นรน และแสวงหาเพื่อตอบสนองความต้องการนั้น ๆ เมื่อร่างกายได้รับตอบสนองแล้ว ร่างกายมนุษย์ก็กลับสู่ภาวะสมดุลอีกครั้งหนึ่ง และก็จะเกิดความต้องการใหม่ ๆ เกิดขึ้นมา ทดแทนวนเวียนอยู่ไม่มีที่สิ้นสุด

รุ่งนภา แจ้รุ่งเรือง (2550) มนุษย์มีความต้องการมากมายหลายสิ่งหลายอย่างใน ระดับที่แตกต่างกัน ตั้งแต่ความรู้พื้นฐานทางกายภาพ อาหาร น้ำดื่ม อากาศ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความต้องการด้านความปลอดภัย ความมั่นคง การยอมรับ การยกย่อง ตลอดจนชื่อเสียงเกียรติยศและอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม มนุษย์มีความต้องการไม่สิ้นสุดและไม่เพียงพอ เมื่อมนุษย์ไม่ได้รับการตอบสนองในขั้นต้นแล้ว มนุษย์ก็เกิดความต้องการในขั้นต่อไป ฉะนั้น การที่จะตอบสนองความต้องการในขั้นต่อไป ฉะนั้น การที่จะตอบสนองความต้องการของมนุษย์ จึงมีความจำเป็นที่จะทราบว่า มนุษย์ผู้นั้นขาดอะไร จึงจะสามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ผู้นั้น

อย่างแท้จริง จักรพงษ์ ไชยวงศ์ (2550) ความต้องการจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้บุคคลมีพฤติกรรมแสวงหาสิ่งต่าง ๆ ซึ่งพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นนั้น เพราะมีความต้องการต่าง ๆ เป็นแรงขับเคลื่อน

ความต้องการทางกายภาพเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ จะสนองความต้องการของตนที่เกิดขึ้นอย่างมีขั้นตอนและต่อเนื่อง เมื่อความต้องการใดได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นต้นแล้ว ความต้องการขั้นถัดไปก็จะเกิดขึ้นมาไม่มีวันสิ้นสุด จึงมีผลให้บุคคลเกิดการแสวงหาสิ่งอื่น ๆ ต่อไป และมีการพัฒนาไปตามลำดับขั้น และจนท้ายสุด นั่นคือ การนำตนเองไปสู่ระดับสูงสุด โดยการพัฒนาศักยภาพของตนเอง รวมทั้งความต้องการ ทางด้านจิตใจจะมีส่วนช่วยให้เกิดแรงขับในการพัฒนาศักยภาพของตนเองด้วย

กล่าวโดยสรุป ความต้องการ หมายถึง ความปรารถนาที่จะได้รับการตอบสนองของบุคคลที่เกิดขึ้นอย่างมีขั้นตอน เมื่อความต้องการใดได้รับการตอบสนอง ก็จะเกิดความต้องการใหม่ตามมา ไม่มีวันสิ้นสุด

4.2 ประเภทความต้องการ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Need) เป็นแรงผลักดันที่เกิดขึ้นพร้อมกับความต้องการมีชีวิต การดำรงชีวิต วุฒิภาวะไม่จำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์การเรียนรู้แต่อย่างใด เกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการทางร่างกายของคนเราเป็นสำคัญ เป็นแรงขับเบื้องต้นที่ร่างกายถูกกระตุ้นทำให้เกิดความว่องไว กระฉับกระเฉง มีชีวิตชีวาที่จะต้องสนองต่อสิ่งเร้า เกิดขึ้นจากสภาวะทางอารมณ์ สิ่งกระตุ้นทั้งภายนอกและภายใน

1.1 ความต้องการอาหาร ความหิว ทำให้คนเราต้องกินอาหาร เพื่อหล่อเลี้ยงชีวิต อาหารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต

1.2 ความต้องการน้ำ เมื่อร่างกายของเราขาดน้ำทำให้เรารู้สึกว่าลำคอแห้ง ปากแห้งผาก เกิดความต้องการที่จะได้ดื่มน้ำ เพื่อรักษาความสมดุลของร่างกาย

1.3 ความต้องการทางเพศ ความต้องการด้านนี้จะเริ่มเมื่อเราอย่างเข้าสู่วัยรุ่นและเป็นผู้ใหญ่ การแสดงออกถึงความต้องการทางเพศขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ เช่น ความพึงพอใจ รสนิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมนั้น

1.4 ความต้องการของอุณหภูมิที่เหมาะสม คนเราดำรงชีวิตอยู่ได้ต้องอาศัยความสมดุลทางร่างกาย

1.5 ความต้องการหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด เพื่อให้ร่างกายเกิดความปลอดภัย ความเจ็บป่วยเป็นไข้ของร่างกาย ทำให้ร่างกายพยายามสร้างภูมิคุ้มกันขึ้น เมื่อมีคนอื่นมาทำร้าย คนเราก็หลีกเลี่ยงหรือต่อสู้ป้องกันตัว

1.6 ความต้องการพักผ่อนนอนหลับ เมื่อร่างกายเกิดความเหน็ดเหนื่อย เนื่องจากการใช้พลังงาน ออกแรงในการทำงาน เกิดความเหนื่อยล้าจากการอ่อนเพลียของร่างกาย เราจึงต้องการนอนหลับพักผ่อน เพื่อผ่อนคลายให้ร่างกาย ได้มีโอกาสสะสมพลังงานใหม่และซ่อมแซม ส่วนสึกหรอของร่างกาย

1.7 ความต้องการอากาศบริสุทธิ์ที่มีก๊าซออกซิเจนสำหรับการหายใจ เราอาจอดสูดอากาศได้หลายวัน แต่กลิ่นหายใจไม่ได้นาน

1.8 ความต้องการการขับถ่าย เป็นการขับของเสียออกจากร่างกาย ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น เช่นเดียวกับอาหารและน้ำ เพราะของเหลือเหล่านี้เป็นพิษต่อร่างกาย ทำให้เราอึดอัดไม่สบาย บางครั้งอาจทำร้ายชีวิตได้

2. ความต้องการทางด้านจิตใจและสังคม (Psychological and Social Need) ความต้องการประเภทนี้ค่อนข้างสลับซับซ้อนและเกิดขึ้นจากสภาพสังคม วัฒนธรรม การเรียนรู้และประสบการณ์ที่มนุษย์นั้นได้รับและเป็นสมาชิกอยู่ ความต้องการทางจิตใจและสังคมนี้ แตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล แต่ละสังคมและฐานะทางสังคมของบุคคล รวมทั้งเวลาและโอกาสที่แตกต่างออกไปด้วย ลักษณะสำคัญของความต้องการทางจิตใจและสังคม ดังนี้

2.1 ความต้องการที่เกิดจากสังคมที่เป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมและกลายเป็นลักษณะนิสัยประจำตัวของแต่ละคน สิ่งเหล่านี้แตกต่างกันไปแต่ละสังคม

2.2 ความต้องการทางสังคมที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ เราต้องมีประสบการณ์และการเรียนรู้มาก่อน จึงจะเข้าใจและเลือกกระทำได้ บางทีเราต้องศึกษาว่าจะเริ่มต้นอย่างไรควรทำอย่างไรต่อไป

กล่าวโดยสรุป ความต้องการ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ความต้องการทางกายภาพ คือ ความต้องการที่จะมีชีวิต ประกอบไปด้วย ความต้องการอาหาร ความต้องการน้ำดื่ม ความต้องการทางเพศ ความต้องการของอุณหภูมิที่เหมาะสม ความต้องการหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด ความต้องการพักผ่อนนอนหลับ ความต้องการการขับถ่าย และความต้องการทางด้านจิตใจและสังคม มีลักษณะความสำคัญ คือ ความต้องการที่เกิดจากสังคมที่เป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมและกลายเป็นลักษณะนิสัยประจำตัวของแต่ละคน สิ่งเหล่านี้แตกต่างกันไปแต่ละสังคม และความต้องการทางสังคมที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ เราต้องมีประสบการณ์และการเรียนรู้มาก่อน จึงจะเข้าใจและเลือกกระทำได้

4.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

มนุษย์เมื่อมีความต้องการทั้งด้านร่างกายและจิตใจ จะพยายามบำบัดความต้องการเหล่านั้นด้วยการขวนขวาย เสริมสร้างให้ความต้องการนั้นประสบความสำเร็จ

4.3.1 ทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ (Maslow, 1954 อ้างถึงในปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2547) ได้เห็นว่ามนุษย์ถูกกระตุ้นจากความปรารถนาที่ได้ครอบครองความต้องการเฉพาะอย่าง ซึ่งความต้องการนี้ เขาได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับความต้องการของบุคคลได้ดังนี้ (Hick, 1967)

1. บุคคลย่อมมีความต้องการอยู่เสมอและไม่สิ้นสุด ขณะความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอื่นเกิดขึ้นอีกไม่มีวันจบสิ้น
 2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่ใช่ที่จูงใจของพฤติกรรมอื่น ๆ ต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจึงเป็นที่จูงใจในพฤติกรรมของคนนั้น
 3. ความต้องการของบุคคลจะเรียงลำดับชั้นความสำคัญ เมื่อความต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลก็จะให้ความสนใจกับความต้องการระดับสูงต่อไป
- ลำดับความต้องการของบุคคลมี 5 ชั้นตอนตามลำดับ ดังนี้
1. ความต้องการทางกายภาพ เป็นความต้องการด้านพื้นฐานที่สุด เพื่อความมีชีวิตอยู่รอด ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ อุณหภูมิที่เหมาะสม เป็นต้น
 2. ความต้องการความปลอดภัย เป็นความต้องการแสวงหาความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อม และความคุ้มครองจากผู้อื่น
 3. ความต้องการความรักและการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ ความรู้สึกว่าได้ได้รับความรักและมีส่วนร่วมในการเข้าหมู่พวก
 4. ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ เป็นความต้องการให้คนอื่นยกย่องให้เกียรติ และเห็นความสำคัญของตน
 5. ความต้องการความสำเร็จในชีวิต เป็นความต้องการสูงสุดในชีวิตของตน เป็นความต้องการที่เกี่ยวกับการทำงานที่ตนเองชอบหรือต้องการเป็นมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้

4.3.2 ทฤษฎีของเฮอซเบิร์ก (Herzberg) เป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่พัฒนามาจากทฤษฎีความต้องการของ Maslow ที่กล่าวถึงความพอใจ และแรงจูงใจเป็นแรงขับให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลโดยปัจจัยตัวแรกคือ ตัวสร้างความพอใจ (Satisfiers) และปัจจัยตัวที่สอง คือ ตัวสุขอนามัย (Hygienic) ซึ่งเรียกว่า ทฤษฎีปัจจัย 2 ประการของความพอใจและการจูงใจ (Two Factors Theory of Satisfaction and Motivation) และความจำเป็นที่ต้องจัดให้มีการพัฒนาบุคคลนั้น โทมัส (Tomas อ้างถึงในดำรงศักดิ์ ตอประเสริฐ, 2544) ได้จำแนกความต้องการไว้ 3 ประเภท คือ

1. เป็นความต้องการที่ต้องการเพิ่มความสามารถในการทำงานที่ปฏิบัติอยู่
2. เป็นความต้องการที่จะเพิ่มพูนความรู้ให้มากขึ้น
3. เป็นความต้องการที่จะต้องพัฒนาทัศนคติ บุคลิกภาพในการทำงาน

กล่าวโดยสรุป บุคคลย่อมมีความต้องการอยู่เสมอ ความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอื่นเกิดขึ้นอีกไม่มีวันสิ้นสุด บุคคลมีความต้องการที่จะเพิ่มพูนความรู้ และมีความต้องการที่จะพัฒนาอยู่เสมอ เพื่อตอบสนองความปรารถนาของตนเอง

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ จากการตรวจเอกสาร มีการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

5.1 สภาพพื้นฐานทางสังคม

5.1.1 เพศ

อรอนงค์ แสงอ่อน (2561) ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรนาแปลงใหญ่ในจังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 64.9 เป็นเพศหญิง แตกต่างจาก ทศมาลี จันทชัย (2561) ศึกษา ความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 75.60 เป็นเพศชาย

5.1.2 อายุ

อรอนงค์ แสงอ่อน (2561) พบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 53.32 ปี แตกต่างจาก ทศมาลี จันทชัย (2561) พบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 49.93 ปี

5.1.3 ระดับการศึกษา

ทศมาลี จันทชัย (2561) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นแตกต่างจาก นภาพร เวชกามา และธีระรัตน์ ชินแสน (2561) ศึกษาสภาพการผลิตและแนวทางการพัฒนาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข้าวชุมชนพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา

5.1.4 สถานภาพทางสังคม

นภาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.37) ศึกษา การศึกษาระบบและกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า เกษตรกรร้อยละ 45.29 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ที่เหลือมีสถานภาพทางสังคมคือเป็นคณะกรรมการศูนย์ข้าวชุมชน สอดคล้องกับ อรอนงค์ แสงอ่อน (2561) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 78.6 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม โดยเกษตรกร ร้อยละ 66.23 เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรการเกษตร และเกษตรกรร้อยละ 9.7 เป็นคณะกรรมการบริหารแปลงใหญ่

5.1.5 อาชีพหลัก

นภาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.37) พบว่าเกษตรกรมีอาชีพเกษตรกร (ทำนา) เป็นหลัก สอดคล้องกับ ณุพัฒน์ ทยัม (2560) ศึกษา แนวทางการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก

5.1.6 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

นภาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.37) พบว่า มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.3 คน สูงสุด 7 คน และต่ำสุด 2 คน แตกต่างจาก พิจิตรา โกติรัมย์ (2562, น.65) ศึกษา การส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 44.5 มีสมาชิกระหว่าง 3-4 คน

5.1.7 ประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

นาริรัตน์ สีระสาร และคณะ (2562) ศึกษา แนวทางการส่งเสริมการผลิตสินค้าข้าวตามมาตรฐานฮาลาลของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำนาเฉลี่ย 33.93 ปี แตกต่างจาก ทวีศักดิ์ บุญกุล (2560, น.45) ได้ศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการลงทุนปลูกข้าวพันธุ์ กข 31 ของเกษตรกรในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบึงทองหลาง อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ปลูกข้าว 11-20 ปี

5.1.8 จำนวนครั้งในการเข้าอบรม

ถิรพันธ์ ปิ่นหย่า และคณะ (2562, น.78) ศึกษา การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย พบว่า เกษตรกรมีการเข้าฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานด้านการเกษตรเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี สอดคล้องกับ พิรณัฐ คำหล้า (2558, น.56) ศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวลำปาง พบว่า เกษตรกรได้รับการฝึกอบรมในช่วง 1-5 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 32.21

5.1.9 การอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

นिरดา แป้นนางรอง (2560, น.48) ศึกษา การส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์สู่การรับรองมาตรฐานของเกษตรกรในอำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าเกษตรกรที่ได้รับการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ทุกคน (ร้อยละ 100.0) ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ โดยได้รับจากสำนักงานเกษตรจังหวัด/อำเภอ

5.2 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

5.2.1 จำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือน

พิจิตรา โกติรัมย์ (2562, น.68) พบว่า เกษตรกรมีแรงงานประจำภาคเกษตร เฉลี่ยประมาณ 3 คน แตกต่างจาก นารีรัตน์ สีระสาร และคณะ (2562) พบว่า เกษตรกร มีจำนวนแรงงานในภาคการเกษตร เฉลี่ย 1.32 คน

5.2.2 พื้นที่ปลูกข้าว

ถิรพันธ์ ปิ่นหย่า และคณะ (2562, น.60) พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ในการทำนา เฉลี่ย 5.85 ไร่ แตกต่างจาก พิจิตรา โกติรัมย์ (2562, น.68) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 47.6 มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวทั้งหมดระหว่าง 11-20 ไร่

5.2.3 ลักษณะการถือครองที่ดิน

ทวีศักดิ์ บุญกุล (2560, น.45) พบว่า มีผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เช่าที่ดินบางส่วน สอดคล้องกับ ถิรพันธ์ ปิ่นหย่า (2562, น.61) ศึกษา การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ของเกษตรกรผู้ผลิต พบว่า เกษตรกรมีลักษณะการถือครองที่ดินในการทำนาส่วนใหญ่ ร้อยละ 77.1 เป็นของตนเอง

5.2.4 ต้นทุนการทำนา

พงศศิริภาพ ทองดีวิสุรเกตุ (2562, น.112) ศึกษา ปัจจัยการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมระบบเกษตรนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า เกษตรกรมีต้นทุนการเพาะปลูกข้าวเฉลี่ยต่ำกว่า 5,000 บาทต่อไร่ แตกต่างจาก ทศมาลี จันทชัย (2561) พบว่า ต้นทุนในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในปีการผลิต 2561 เฉลี่ย 978.87 บาทต่อไร่

5.2.5 รายได้จากการทำนา

พงศศิริภาพ ทองดีวิสุรเกตุ (2562, น.112) พบว่า เกษตรกรมีรายได้จากการเพาะปลูกข้าวเฉลี่ย 7,000-8,000 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 28.65 สอดคล้องกับ ทศมาลี จันทชัย (2561) พบว่า มีรายได้จากการขายข้าว เฉลี่ย 8,273.81 บาท ต่อไร่

5.2.6 แหล่งเงินทุน

ทวีศักดิ์ บุญกุล (2560, น.45) พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ใช้ทั้งเงินทุนส่วนตัว จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 11.10 และกู้เงินจากธนาคาร/สหกรณ์ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 88.90 แตกต่างจาก ถิรพันธ์ ปิ่นหย่า (2562, น.60) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 60.6 ใช้เงินทุนของตนเองในการทำนา

5.2.7 หนี้สิน

นาริรัตน์ สิริสาร และคณะ (2562) พบว่า เกษตรกรมีหนี้สินเฉลี่ย 216,233.57 บาท แตกต่างจาก พิจิตรา โกติรัมย์ (2562, น.68) พบว่า เกษตรกรมีภาระหนี้สินเฉลี่ย 58,626.87 บาท

5.3 สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

5.3.1 พื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

นภาพร เวชกามา และธีระรัตน์ ชินแสน (2561, น.89) พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ 3-5 ไร่แตกต่างจาก ทศมาลี จันทชัย (2561) พบว่า มีพื้นที่จัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้กับศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวอุบลราชธานี เฉลี่ย 33.39 ไร่

5.3.2 สภาพพื้นที่

นภาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.44) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่หรือร้อยละ 85.50 มีสภาพพื้นที่นาเป็นที่ลุ่ม แตกต่างจาก พิจิตรา โกติรัมย์ (2562, น.71) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 40.2 มีสภาพพื้นที่เป็นที่ดอน

5.3.3 ลักษณะของดิน

นาริรัตน์ สิริสาร และคณะ (2562) พบว่า ลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นสภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย สอดคล้องกับ นภาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.44) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่หรือร้อยละ 63.40 ลักษณะดินของแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์เป็นดินร่วนปนทราย

5.3.4 การไถเตรียมดิน

นภาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.46) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่หรือร้อยละ 86.66 มีการไถเตรียมดิน 2 ครั้ง สอดคล้องกับ พิจิตรา โกติรัมย์ (2562, น.75) พบว่า เกษตรกรทั้งหมดร้อยละ 100.0 มีการเตรียมดิน 2 ครั้งโดยการไถปั่น/ไถแปร

5.3.5 การใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน

นภาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.46) พบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมดหรือร้อยละ 90.21 ไม่มีการใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน แตกต่างจาก พิจิตรา โกติรัมย์ (2562, น.72) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 16.5 มีการปลูกปุ๋ยพืชสดในแปลง ได้แก่ ปอเทือง ถั่วเขียว

5.3.6 แหล่งน้ำ

นภาพร เวชกามา และคณะ(2561, น.44) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่หรือร้อยละ 83.69 อาศัยน้ำฝนเป็นหลักในการผลิตเมล็ดพันธุ์ สอดคล้องกับ นาริรัตน์ สิริสาร และคณะ (2562) พบว่า เกษตรกรใช้น้ำฝนในการเพาะปลูก

5.3.7 พันธุ์ข้าวที่ปลูก

ณัฐพล อุดมพงษ์ (2562) ศึกษา การส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกรนาแปลงใหญ่อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 56.0 ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวเจ้า กข 29 แตกต่างจาก นภาพร เวชกามา และธีระรัตน์ ชินแสน (2561, น.89) พบว่า พันธุ์ข้าวในการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ปลูก ส่วนใหญ่ร้อยละ 93.5 พันธุ์ข้าวดอกมะลิ 105

5.3.8 แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ข้าว

ณัฐพล อุดมพงษ์ (2562) ศึกษาพบว่า เกษตรกรนาแปลงใหญ่ร้อยละ 69.0 ใช้พันธุ์ข้าวในการเพาะปลูกจากร้านค้าจำหน่ายพันธุ์ข้าวทั่วไป แตกต่างจาก ชวลิต อินทรพงษ์ (2562, น.59) ศึกษา การพัฒนากระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว บ้านสันคะยอม จังหวัดลำพูน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ได้พันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูกจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่

5.3.9 วิธีการปลูก

นภาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.46) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่หรือร้อยละ 84.05 ปลูกด้วยวิธีหว่าน สอดคล้องกับ ทวีศักดิ์ บุญกุล (2560, น.45) พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ทำนาหว่าน จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00

5.3.10 อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์

นภาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.46) พบว่า กรณีทำนาดำ เกษตรกรส่วนใหญ่หรือร้อยละ 88.23 ใช้เมล็ดพันธุ์ 7 กิโลกรัมต่อไร่ แตกต่างจาก ชวลิต อินทรพงษ์ (2562, น.61) พบว่า เกษตรกรทุกรายมีการใช้เมล็ดพันธุ์ในการปลูกนาดำ จำนวน 10 กิโลกรัมต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 100

5.3.11 การใช้ปุ๋ย

นภาพร เวชกามา และธีระรัตน์ ชินแสน (2561, น.90) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้ปุ๋ยเคมี แตกต่างจาก ชวลิต อินทรพงษ์ (2562, น.65) พบว่า เกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมี

5.3.12 จำนวนครั้งในการใส่ปุ๋ย

นภาพร เวชกามา และธีระรัตน์ ชินแสน (2561, น.90) พบว่า เกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยเคมี โดยแบ่งใส่ปุ๋ย 2 ครั้ง สอดคล้องกับ ณัฐพร อุดมพงษ์ (2562) ศึกษา การส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกรนาแปลงใหญ่อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใส่ปุ๋ยในนาข้าว 2 ครั้ง

5.3.13 สูตรปุ๋ย

นภาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.49) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 88.04 ใช้ปุ๋ยสูตร 16-16-8 แตกต่างจาก ขวลิต อินทรพงษ์ (2562, น.65) พบว่า เกษตรกรใส่ปุ๋ยสูตร 16-20-0 จำนวน 11 ราย

5.3.14 วิธีการป้องกันกำจัดวัชพืช

นภาพร เวชกามา และธีระรัตน์ ชินแสน (2561, น.89) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 70 มีการใช้สารเคมีในการผลิตโดยเฉพาะสารเคมีที่ควบคุมวัชพืชและแมลง แตกต่างจาก ขวลิต อินทรพงษ์ (2562, น.68) พบว่า เกษตรกรทุกรายทำการป้องกันกำจัดวัชพืชโดยใช้หลายวิธีรวม คิดเป็นร้อยละ 100

5.3.15 วิธีป้องกันกำจัดโรค แมลง ศัตรูข้าว

นภาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.48) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 56.62 ป้องกันและกำจัดศัตรูข้าวด้วยวิธีใช้สารเคมีอย่างเดียว สอดคล้องกับ ขวลิต อินทรพงษ์ (2562, น.68) พบว่า ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรจำนวน 15 ราย ร้อยละ 48.4 ใช้สารเคมี

5.3.16 การตัดข้าวพันธุ์ปน

ขวลิต อินทรพงษ์ (2562, น.70) พบว่า เกษตรกรมีการตรวจคัดพันธุ์ปนในพื้นที่ปลูกข้าว คิดเป็นร้อยละ 100 สอดคล้องกับ ทศมาลี จันทชัย (2561) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.00 มีการตรวจตัดถอนพันธุ์ปนไม่น้อยกว่า 3 ครั้ง

5.3.17 การระบายน้ำก่อนเก็บเกี่ยว

ขวลิต อินทรพงษ์ (2562, น.96) พบว่า เกษตรกรมีการระบายน้ำออกเพื่อความสะดวกในการใช้รถเกี่ยวขนาดเก็บเกี่ยว สอดคล้องกับ ทศมาลี จันทชัย (2561) พบว่า เกษตรกรมีการระบายน้ำออกจากแปลงนา ก่อนเก็บเกี่ยวประมาณ 7-10 วัน

5.3.18 ระยะเวลาในการเก็บเกี่ยว

ขวลิต อินทรพงษ์ (2562, น.72) พบว่า เกษตรกรมีการเก็บเกี่ยวระยะพลิกปลีง หรือข้าวระยะเมล็ดสุกแก่เต็มที่ คิดเป็นร้อยละ 100 สอดคล้องกับ ทศมาลี จันทชัย (2561) พบว่า เกษตรกรเกษตรกรร้อยละ 100.00 เก็บเกี่ยวผลผลิตในระยะพลิกปลีง

5.3.19 วิธีการเก็บเกี่ยว

นภาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.48) พบว่า สำหรับการเก็บเกี่ยวส่วนใหญ่ ร้อยละ 98 จะใช้รถเกี่ยวขนาด สอดคล้องกับ พิจิตรา โกติรัมย์ (2562, น.76) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 98.2 เก็บเกี่ยวข้าวโดยใช้รถเกี่ยวขนาด

5.3.20 วิธีการลดความชื้นผลผลิตข้าว

นภาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.50) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 75.4 ใช้วิธีการตากฟ่อนในนา 3-5 แดด แตกต่างจาก ชวลิต อินทรพงษ์ (2562, น.75) พบว่า เกษตรกรทำการตากเมล็ดพันธุ์บนลานซีเมนต์ คิดเป็นร้อยละ 100

5.3.21 ผลผลิตเฉลี่ย

นภาพร เวชกามา และธีระรัตน์ ชินแสน (2561, น.90) พบว่า เกษตรกรได้ผลผลิต 301-400 กิโลกรัมต่อไร่ สอดคล้องกับ พิจิตรา โกติรัมย์ (2562, น.76) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 55.5 มีผลผลิตระหว่าง 351 – 400 กิโลกรัมต่อไร่

5.3.22 สถานที่จำหน่ายผลผลิตข้าว

นภาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.50) พบว่า เกษตรกรทั้งหมดได้ขายผลผลิตให้ศูนย์เมล็ดพันธุ์ร้อยเอ็ด สอดคล้องกับ ชวลิต อินทรพงษ์ (2562, น.75) พบว่า เกษตรกรนำผลผลิตไปจำหน่ายที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่ จำนวน 26 ราย คิดเป็นร้อยละ 83.9

5.3.23 ราคาผลผลิต

นภาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.51) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 76.0 ขายผลผลิตได้ราคา กิโลกรัมละ 20.60 บาท แตกต่างจาก อรณัน กวินรัตน์ภาค (2558) ศึกษา การจัดการผลิตข้าวตามแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ของเกษตรกรสำหรับโครงการนาแปลงใหญ่ ตำบลเดิมบาง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า เกษตรกรขายข้าวได้ราคา 9-10 บาทต่อกิโลกรัม

5.4 ความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

5.4.1 ด้านความรู้

สิรินาถ อินทภูวา (2560) ศึกษา ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวตามมาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรสมาชิกนาแปลงใหญ่ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม พบว่า เกษตรกรมีความต้องการด้านความรู้การส่งเสริมการผลิตข้าวตามมาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.32) ใน 5 ประเด็นคือด้านพื้นที่ปลูก (ค่าเฉลี่ย 4.53) ด้านการบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล (ค่าเฉลี่ย 4.46) ด้านการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.40) ด้านการขนย้าย การเก็บรักษา และการรวบรวม ผลผลิต (ค่าเฉลี่ย 4.40) ด้านการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 4.31) และต้องการความรู้ในระดับมาก 2 ประเด็นคือ ด้านแหล่งน้ำ (ค่าเฉลี่ย 4.18) ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.01) ตามลำดับ

จิรัฐ มงคล (2559) ศึกษา ความต้องการการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ของเกษตรกรในจังหวัดสกลนคร พบว่า ความต้องการความรู้ด้านการผลิตเรียงลำดับประเด็นตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1. ต้องการความรู้ด้านการแปรรูปสินค้า 2. การจัดการโรคและแมลงศัตรูพืช 3. ปุ๋ย 4. พันธุ์ 5. การให้ความรู้การเข้าสู่มาตรฐานสินค้า 6. การเตรียมดิน 7. การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว โดยในภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการความรู้ด้านการผลิตในระดับมากที่สุด

5.4.2 ด้านวิธีการส่งเสริม

1) ด้านวิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคล

สิรินาถ อินทวาท (2560) ศึกษา พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการด้านวิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคล ในการผลิตข้าวตามมาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสม ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.23) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็น พบว่า เกษตรกรมีความต้องการวิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคล ในระดับมาก 2 ประเด็น คือ การเยี่ยมเยียนรายบุคคลในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.57) การติดต่อเจ้าหน้าที่ทางโทรศัพท์ ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.51) และในระดับปานกลาง 2 ประเด็นคือ อาสาสมัครเกษตร ประชาชนเกษตร (ค่าเฉลี่ย 3.07) และการไปพบเจ้าหน้าที่ด้วยตนเอง (ค่าเฉลี่ย 2.77)

จิรัฐ มงคล (2559) พบว่า เรียงลำดับประเด็นตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1.การเยี่ยมเยียนในพื้นที่ 2.การไปพบเจ้าหน้าที่ด้วยตนเอง 3.การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางโทรศัพท์ โดยในภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมแบบรายบุคคลในระดับมากที่สุด

2) ด้านวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม

สิรินาถ อินทวาท (2560) พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการด้านวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่มในการผลิตข้าวตามมาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสม ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.29) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็นพบว่า เกษตรกรมีความต้องการวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม ในระดับมากที่สุด 3 ประเด็น คือ ศูนย์เรียนรู้ต่าง ๆ (ค่าเฉลี่ย 4.46) การจัดอบรมและฝึกปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 4.26) และ การจัดทำแปลงสาธิต/แปลงเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.19) ส่วนในระดับปานกลาง 1 ประเด็นคือการทัศนศึกษาดูงาน (ค่าเฉลี่ย 3.07)

จิรัฐ มงคล (2559) พบว่า เรียงลำดับประเด็นตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1.การจัดทำแปลงเรียนรู้ 2.การศึกษาดูงานการฝึกอบรม 3.การเรียนรู้จากศูนย์เรียนรู้ 4.การจัดการประกวดแข่งขัน โดยในภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมแบบรายกลุ่ม ในระดับมากที่สุด

3) ด้านวิธีการส่งเสริมแบบมวลชน

สิรินาถ อินทภูวา (2560) พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการด้านวิธีการส่งเสริมแบบมวลชนในการผลิตข้าวตามมาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสม ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.13) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็นพบว่า เกษตรกรมีความต้องการวิธีการส่งเสริมแบบมวลชน ในระดับมากที่สุด 4 ประเด็น คือ การเผยแพร่ทางโทรทัศน์ (ค่าเฉลี่ย 4.32) การเผยแพร่ทางวิทยุ (ค่าเฉลี่ย 4.29) การจัดนิทรรศการ (ค่าเฉลี่ย 4.26) และเอกสารวิชาการ (ค่าเฉลี่ย 4.26) ส่วนในระดับมาก 1 ประเด็นคือ การเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต (ค่าเฉลี่ย 3.53)

จิรัฐ มงคล (2559) พบว่า เรียงลำดับประเด็นตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1. หอกระจายข่าวชุมชน 2. เอกสารทางวิชาการ 3. ต้องการการเผยแพร่ผ่านวิทยุชุมชน 4. การรณรงค์ 5. การเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต 6. การเผยแพร่ผ่านโทรทัศน์โดยในภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมแบบรายมวลชน ในระดับมาก

5.4.3 ด้านการสนับสนุน

สิรินาถ อินทภูวา (2560) พบว่า เกษตรกรมีความต้องการการสนับสนุนในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.42) ทั้ง 7 ด้าน ดังนี้ ด้านแหล่งเงินทุน (ค่าเฉลี่ย 4.53) ด้านขั้นตอน/วิธีการการตรวจแปลง (ค่าเฉลี่ย 4.51) ด้านวิธีการปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 4.49) ด้านการเข้าสู่มาตรฐานสินค้า GAP (ค่าเฉลี่ย 4.48) ด้านปัจจัยการผลิต (ค่าเฉลี่ย 4.43) ด้านขั้นตอนการสมัครขอใบรับรองมาตรฐาน (ค่าเฉลี่ย 4.27) และด้านการต่ออายุใบรับรอง (ค่าเฉลี่ย 4.25) ตามลำดับ

จิรัฐ มงคล (2559) พบว่า เรียงลำดับประเด็นตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1. ต้องการการสนับสนุนในเรื่องการให้ความช่วยเหลือจากผู้จัดการแปลง 2. ด้านการจัดหาตลาดให้กับสินค้า 3. ปัจจัยการผลิตเมล็ดพันธุ์ปุ๋ย ฯลฯ 4. องค์ความรู้ในการผลิต การเข้าสู่มาตรฐาน 5. การสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 6. จากผู้นำชุมชน กำนันผู้ใหญ่บ้าน 7. จากภาคเอกชน 8. แหล่งเงินทุน ตามลำดับ โดยในภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการการสนับสนุนจากการส่งเสริม ในระดับมากที่สุด

5.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

5.5.1 ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

1) ด้านความรู้

สิรินาถ อินทภูวา (2560) พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านความรู้ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.93) ทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่ เนื้อหาเข้าใจยาก (ค่าเฉลี่ย 3.82) ขาดความรู้ด้านการบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล (ค่าเฉลี่ย 2.94) ขาดความรู้ด้านการใช้วัตถุดิบทรายทางการเกษตร

(ค่าเฉลี่ย 2.89) และประเด็นขาดความรู้ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 2.88) ตามลำดับ

2) ด้านวิธีการส่งเสริม

สิรินาถ อินทิวา (2560) พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านวิธีการในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.43) 4 ประเด็น คือ การส่งเสริมจากรัฐไม่ทั่วถึง (ค่าเฉลี่ย 3.82) เจ้าหน้าที่มีเวลาน้อย ขาดการติดตามต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 3.57) มีการอบรมให้ความรู้ไม่เพียงพอ (ค่าเฉลี่ย 3.51) มีแปลงต้นแบบหรือที่แปลงเรียนรู้น้อยเกินไป (ค่าเฉลี่ย 3.43) และมีปัญหาด้านวิธีการในระดับปานกลาง 2 ประเด็น คือ เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลไม่ชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 3.15) และเอกสารเผยแพร่ไม่เพียงพอ (ค่าเฉลี่ย 3.10) ตามลำดับ

3) ด้านการสนับสนุน

สิรินาถ อินทิวา (2560) พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการสนับสนุนในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.01) ทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่ ขาดการสนับสนุนจากผู้นำชุมชนเช่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น (ค่าเฉลี่ย 3.12) ขาดแหล่งเงินทุน (ค่าเฉลี่ย 3.07) ขาดการสนับสนุนด้านองค์ความรู้ (ค่าเฉลี่ย 3.06) และขาดการสนับสนุนปัจจัยการผลิต (ค่าเฉลี่ย 2.80) ตามลำดับ

5.5.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

1) ด้านความรู้

สิรินาถ อินทิวา (2560) พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะ ด้านความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.21) โดยมีข้อเสนอแนะในระดับมากที่สุด 2 ประเด็น สร้างเกษตรกรผู้นำด้าน GAP ในทุกพื้นที่ เช่น ตำบล หมู่บ้าน เพื่อให้สามารถกระจายความรู้สู่ชุมชนได้ (ค่าเฉลี่ย 4.33) มีข้อเสนอแนะ ด้านความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมในระดับมาก 2 ประเด็น คือ ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับข้อปฏิบัติ GAP ให้เกษตรกรรายกลุ่มย่อย (ค่าเฉลี่ย 4.17) และถ่ายทอดความรู้ด้วยวิธีการที่เกษตรกรเข้าใจได้ง่ายไม่ซับซ้อน (ค่าเฉลี่ย 4.15) ตามลำดับ

2) ด้านวิธีการส่งเสริม

สิรินาถ อินทิวา (2560) พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านวิธีการในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.38) 2 ประเด็น ได้แก่ สร้างความรู้ความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมฯ (ค่าเฉลี่ย 4.72) สร้างเกษตรกรต้นแบบ (ค่าเฉลี่ย 4.51) มีข้อเสนอแนะด้านวิธีการส่งเสริมในระดับมาก 1 ประเด็น คือ จัดตั้งแปลงต้นแบบเป็นจุดเรียนรู้ด้าน GAP และนำเกษตรกรไปดูงาน (ค่าเฉลี่ย 3.51) และมีข้อเสนอแนะด้านวิธีการส่งเสริมในระดับปานกลาง คือ จัดให้มีการส่งเสริมด้าน GAP อย่างสม่ำเสมอและมีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ (ค่าเฉลี่ย 3.07) ตามลำดับ

3) ด้านการสนับสนุน

สิรินาถ อินญา (2560) พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะ ด้านการสนับสนุนการส่งเสริมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.51) ทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่ สร้างความรู้ความเข้าใจ และชี้ให้ผู้ผู้นำเห็นถึงความสำคัญของการเข้าสู่มาตรฐาน GAP (ค่าเฉลี่ย 4.65) บูรณาการทุกด้านระหว่างหน่วยงานเช่น กรมวิชาการเกษตร สถาบันการศึกษา เช่นมหาวิทยาลัย (ค่าเฉลี่ย 4.65) รัฐจัดหา/ประสานแหล่งปัจจัยการผลิตราคาถูก (ค่าเฉลี่ย 4.49) และหาแหล่งทุนราคาถูก (ค่าเฉลี่ย 4.26) ตามลำดับ

กล่าวโดยสรุป ในการทบทวนวรรณกรรม การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้ทบทวนเนื้อหาเพื่อนำมาใช้สำหรับการกำหนดกรอบแนวคิด ทฤษฎี ตัวแปรของการศึกษา รวมทั้งการกำหนดประเด็นคำถามในการสร้างเครื่องมือ การรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา ผลการวิจัยที่สำคัญในภาพรวมประกอบด้วย สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ความต้องการการส่งเสริม ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านวิธีการ

ส่ ง เ ส ร ิ ม แ ล ะ ด ำ น ก าร ส ั บ ส ุ น ุ น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ” ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการศึกษาตามระเบียบวิธีการวิจัยโดยกำหนดประชากร สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร เกษตรกรที่เป็นสมาชิกแปลงใหญ่ข้าวในตำบลโคกจาน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ ปี 2566 จำนวน 226 ราย

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

1.2.1 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เกษตรกรที่เป็นผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวตำบลโคกจาน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 145 ราย

1.2.2 การสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามรายชื่อของเกษตรกรที่เป็นผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวตำบลโคกจาน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 145 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสัมภาษณ์ มีลักษณะคำถามทั้งแบบปลายปิด (Close-ended Question) และแบบปลายเปิด (Open-ended Question) มีวิธีการขั้นตอน ดังนี้

2.1 วิธีการสร้างเครื่องมือ

2.1.1 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยต่าง ๆ สำหรับใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1.2 กำหนดกรอบของเนื้อหาและข้อคำถาม ให้สอดคล้องกับแนวคิดและ วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1.3 นำเครื่องมือที่จัดทำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณา ตรวจสอบให้ความคิดเห็น จากนั้นนำเครื่องมือดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไข ตามที่อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะไว้

2.2 รายละเอียดของเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือคือ แบบสัมภาษณ์ จำนวน 145 ชุด มีคำถาม ประเภทกำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบหรือคำถามปลายเปิดและคำถามประเภทที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบ แสดงความคิดเห็นหรือคำถามปลายเปิด เนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ตอนที่ 1.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม อาชีพหลัก จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ประสบการณ์ในการผลิต เมล็ดพันธุ์ จำนวนครั้งในการอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และการอบรมเกี่ยวกับการผลิต เมล็ดพันธุ์ข้าว เป็นแบบมีคำตอบให้เลือกและแบบเติมคำในช่องว่าง

ตอนที่ 1.2 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย จำนวนแรงงาน ภาคการเกษตรในครัวเรือน พื้นที่ปลูกข้าว ลักษณะการถือครองที่ดิน ต้นทุนการทำนา รายได้เฉลี่ย จากการทำนา แหล่งเงินทุน และหนี้สิน เป็นแบบมีคำตอบให้เลือกและแบบเติมคำในช่องว่าง

ตอนที่ 2 สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

เป็นคำถามให้เกษตรกรเลือกตอบ ได้แก่ พื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว สภาพพื้นที่ ลักษณะของดิน การไถเตรียมดิน การใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน แหล่งน้ำ พันธุ์ข้าวที่ปลูก แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ข้าว วิธีการปลูก อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ การใช้ปุ๋ย จำนวน ครั้งในการใส่ปุ๋ย สูตรปุ๋ย วิธีการป้องกันกำจัดวัชพืช วิธีป้องกันกำจัดโรค แมลง และศัตรูข้าว การตัด ข้าวพันธุ์ปน การระบายน้ำก่อนเก็บเกี่ยว ระยะเวลาในการเก็บเกี่ยว วิธีการเก็บเกี่ยว วิธีการ ลดความชื้นผลผลิตข้าว ผลผลิตเฉลี่ย สถานที่จำหน่ายผลผลิตข้าว และราคาผลผลิต เป็นแบบมี คำตอบให้เลือกและแบบเติมคำในช่องว่าง

ตอนที่ 3 ความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

สัมภาษณ์เกษตรกรถึงประเด็นความต้องการการส่งเสริมที่เกษตรกรใน 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านวิธีการส่งเสริม และด้านการสนับสนุน คำถามแต่ละประเด็นสามารถกำหนดโดยเกษตรกรเลือกตอบตามมาตรวัดลิเคิร์ต (Likert type scale) วัดระดับความต้องการความรู้ที่ได้รับ 5 ระดับ โดยมีระดับคะแนนเรียงลำดับจาก น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด ได้แก่

ระดับความต้องการน้อยที่สุด	= 1
ระดับความต้องการน้อย	= 2
ระดับความต้องการปานกลาง	= 3
ระดับความต้องการมาก	= 4
ระดับความต้องการมากที่สุด	= 5

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร สัมภาษณ์เกษตรกรถึงประเด็นปัญหาของเกษตรกรใน 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านวิธีการส่งเสริม ด้านการสนับสนุน คำถามแต่ละประเด็นสามารถกำหนดโดยเกษตรกรเลือกตอบตามมาตรวัดลิเคิร์ต (Likert type scale) วัดระดับปัญหาความรู้ที่ได้รับ 5 ระดับ โดยมีระดับคะแนนเรียงลำดับจากน้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มากและมากที่สุด ได้แก่

ระดับปัญหาน้อยที่สุด	= 1
ระดับปัญหาน้อย	= 2
ระดับปัญหาปานกลาง	= 3
ระดับปัญหามาก	= 4
ระดับปัญหามากที่สุด	= 5

4.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร เป็นคำถามแบบให้เกษตรกรเลือกตอบตามมาตรวัดลิเคิร์ต (Likert type scale) วัดระดับข้อเสนอแนะที่ได้รับ 5 ระดับ โดยมีระดับคะแนนเรียงลำดับจาก น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มากและมากที่สุด ได้แก่

ระดับข้อเสนอแนะน้อยที่สุด	= 1
ระดับข้อเสนอแนะน้อย	= 2
ระดับข้อเสนอแนะปานกลาง	= 3
ระดับข้อเสนอแนะมาก	= 4
ระดับข้อเสนอแนะมากที่สุด	= 5

2.3 การทดสอบเครื่องมือ

การทดสอบเครื่องมือการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดและคำถามปลายปิด ได้ผลการทดสอบเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

2.3.1 การตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (content validity) เพื่อให้ข้อความคำถามตัวเลือกรวมและสอดคล้องกับเนื้อหาการวิจัย โดย

- (1) ผู้ศึกษาวิจัยทำการทดสอบ ตรวจสอบความสมบูรณ์ของเครื่องมือด้วยตนเองในเบื้องต้น
- (2) คณะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมและให้คำแนะนำแก้ไขแบบสัมภาษณ์ที่จัดทำขึ้น

2.3.2 การทดสอบความเที่ยง (reliability) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองสัมภาษณ์กลุ่มประชากรที่ใช้ศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 คน จากนั้นนำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ที่ได้ไปทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability consistency) ตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient of alpha) ของ Cronbach โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

บุญชม ศรีสะอาด (2535, น.107) ให้รายละเอียดว่า การหาค่าความเชื่อมั่นความเที่ยงของเครื่องมือ โดยที่ใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของ (Cronbach) มีสูตรดังนี้

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum Si^2}{St^2} \right]$$

แทนสัญลักษณ์

α	หมายถึง สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
K	หมายถึง จำนวนข้อคำถาม
$\sum Si^2$	หมายถึง ผลรวมของความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
St^2	หมายถึง ความแปรปรวนของคะแนนรวม

ซึ่งได้ค่าความเที่ยง (Reliability) ดังนี้

- (1) ความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร
ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.83
- (2) ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร
ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.85
- (3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร
ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.97

สำหรับค่าความเที่ยงที่เหมาะสมนั้น Carmines and Zeller (1986, p. 51) อธิบายว่า โดยทั่วไปแล้วค่าความเที่ยงของเครื่องมือวัดควรมีค่าไม่ต่ำกว่า 0.800 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าแบบสัมภาษณ์เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีความเชื่อถือได้ผู้วิจัยสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากเกษตรกรที่เป็นสมาชิกแปลงใหญ่ข้าวตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 145 ราย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิจัย โดยมีการกำหนดขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจัดเตรียมแบบสัมภาษณ์ให้เพียงพอต่อจำนวนเกษตรกรที่สัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง

3.2 กำหนดช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล วางแผนกำหนดการลงเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการเก็บข้อมูลตามแผนที่กำหนดไว้

3.3 ติดต่อประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยดำเนินการติดต่อประสานงานกับนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลในพื้นที่ เพื่อปรึกษาและชี้แจงถึงรายละเอียด ขั้นตอนในการจัดเก็บข้อมูลงานวิจัยและขอความร่วมมือในการนัดหมายเกษตรกร เกี่ยวกับ วัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่

3.4 **ชี้แจงวัตถุประสงค์การเก็บรวบรวมข้อมูล ความสำคัญ วิธีการและรายละเอียด**
เกี่ยวกับการวิจัย แก่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

3.5 **แจกแบบสัมภาษณ์** พร้อมชี้แจงขอความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ ทำการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้แต่ละราย ตามข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์งานวิจัย

3.6 **ตรวจความครบถ้วนสมบูรณ์ในการตอบแบบสัมภาษณ์และความถูกต้องของข้อมูล** เพื่อป้องกันการตกหล่นของข้อมูลในแบบสัมภาษณ์ กรณีที่ข้อมูลไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ต้องทำการสัมภาษณ์ข้อมูลเพิ่มเติม จากเกษตรกรผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ก่อน แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการวิเคราะห์ต่อไป

3.7 **กล่าวขอบคุณ** ผู้ศึกษาวิจัยกล่าวขอบคุณเกษตรกร กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำเกษตรกร ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่เก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของข้อมูล จัดทำรหัสและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล เป็นข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยสถิติเชิงพรรณนา (description analysis) สถิติที่ใช้ในแต่ละตอน ดังนี้

4.1 **สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร** วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ (frequencies) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

4.2 **สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร** วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ (frequencies) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

4.3 **ความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร** โดยใช้ข้อมูลทางสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ (frequencies) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และการจัดอันดับ (ranking) ใช้แบบสอบถามเป็นคำถามปลายปิด จำนวน 17 ข้อ วัดระดับความต้องการ โดยใช้มาตราวัดตัวแปรเป็นแบบมาตราวัดของ ลิเคิร์ต (Likert 's scale) โดยแบ่งเกณฑ์การให้คะแนนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

- 5 คะแนน หมายถึง ต้องการในระดับมากที่สุด
- 4 คะแนน หมายถึง ต้องการในระดับมาก
- 3 คะแนน หมายถึง ต้องการในระดับปานกลาง
- 2 คะแนน หมายถึง ต้องการในระดับน้อย
- 1 คะแนน หมายถึง ต้องการในระดับน้อยที่สุด

จากนั้นนำคะแนนดังกล่าว มาอธิบายความหมายระดับความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ค่าเฉลี่ยของความต้องการ มาหาค่าเกณฑ์ความต้องการ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ดังต่อไปนี้

$$\begin{aligned} \text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= 0.80 \end{aligned}$$

จากเกณฑ์ดังกล่าว เมื่อได้ค่าเฉลี่ยแล้วสามารถแปลความหมายได้ดังนี้

- 4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด
- 3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับความต้องการอยู่ในระดับมาก
- 2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง
- 1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับความต้องการอยู่ในระดับน้อย
- 1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับความต้องการอยู่ในระดับน้อยมาก

4.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

4.4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร ใช้

แบบสอบถามเป็นคำถามปลายปิด จำนวน 14 ข้อ วัดระดับปัญหา โดยใช้มาตรวัดตัวแปรเป็นแบบมาตรวัดของ ลิเคิร์ต (Likert's scale) โดยแบ่งเกณฑ์การให้คะแนนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

5	คะแนน	หมายถึง	มีปัญหาในระดับมากที่สุด
4	คะแนน	หมายถึง	มีปัญหาในระดับมาก
3	คะแนน	หมายถึง	มีปัญหาในระดับปานกลาง
2	คะแนน	หมายถึง	มีปัญหาในระดับน้อย
1	คะแนน	หมายถึง	มีปัญหาในระดับน้อยที่สุด

จากนั้นนำคะแนนดังกล่าว มาอธิบายความหมายระดับปัญหาและข้อเสนอแนะ ของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ค่าเฉลี่ยของปัญหา มาหาค่าเกณฑ์ความความคิดเห็น ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ดังต่อไปนี้

$$\begin{aligned} \text{อันตรายภาคชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= 0.80 \end{aligned}$$

จากเกณฑ์ดังกล่าว เมื่อได้ค่าเฉลี่ยแล้วสามารถแปลความหมายได้ดังนี้

4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด

3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับปัญหาอยู่ในระดับมาก

2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อย

1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยมาก

4.4.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร เป็นคำถาม

แบบปลายปิด จำนวน 15 ข้อ วัดระดับข้อเสนอแนะ โดยใช้มาตรวัดตัวแปรเป็นแบบมาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert's scale) โดยแบ่งเกณฑ์การให้คะแนนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง ข้อเสนอแนะในระดับมากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง ข้อเสนอแนะในระดับมาก

3 คะแนน หมายถึง ข้อเสนอแนะในระดับปานกลาง

2 คะแนน หมายถึง ข้อเสนอแนะในระดับน้อย

1 คะแนน หมายถึง ข้อเสนอแนะในระดับน้อยที่สุด

จากนั้นนำคะแนนดังกล่าว มาอธิบายความหมายระดับข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ค่าเฉลี่ยของข้อเสนอแนะ มาหาค่าเกณฑ์ความความคิดเห็น ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ดังต่อไปนี้

$$\begin{aligned} \text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= 0.80 \end{aligned}$$

จากเกณฑ์ดังกล่าว เมื่อได้ค่าเฉลี่ยแล้วสามารถแปลความหมายได้ดังนี้

4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมากที่สุด

3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมาก

2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับข้อเสนอแนะอยู่ในระดับปานกลาง

1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับข้อเสนอแนะอยู่ในระดับน้อย

1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับข้อเสนอแนะอยู่ในระดับน้อยมาก

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย เรื่อง “การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภอกุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ” ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการบรรยายประกอบตาราง ตามลำดับ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ตอนที่ 2 สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

ตอนที่ 3 ความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

การศึกษาสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในตำบลโคกจาน อำเภอกุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย สภาพพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม อาชีพหลัก จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว จำนวนครั้งในการเข้ารับการอบรม การได้รับการอบรมจากหน่วยงาน และสภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ได้แก่ จำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือน พื้นที่ปลูกข้าว ลักษณะการถือครองที่ดิน ต้นทุนการทำนา รายได้จากการทำนา แหล่งเงินทุน และหนี้สิน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงเป็นการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.1 – 4.5

1.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สถานภาพทางสังคม อาชีพหลัก ประสบการณ์การทำนา จำนวนครั้งในการเข้ารับการอบรม การได้รับการอบรมจากหน่วยงาน ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.1 – 4.2

ตารางที่ 4.1 ค่าจำนวน ร้อยละ ของเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม อาชีพหลัก

n= 145

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
หญิง	98	67.6
ชาย	47	32.4
2. อายุ (ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 40	6	4.1
41-50	41	28.3
51-60	58	40.0
61-70	37	25.5
มากกว่าหรือเท่ากับ 71	3	2.1
ค่าต่ำสุด = 24 ปี ค่าสูงสุด = 80 ปี ค่าเฉลี่ย = 55.10 ปี SD = 9.290		
3. ระดับการศึกษา		
ไม่ได้รับการศึกษา	1	0.7
ประถมศึกษา	102	70.3
มัธยมศึกษาตอนต้น	8	5.5
มัธยมศึกษาตอนปลาย	29	20.0
ประกาศนียบัตร/อนุปริญญา	3	2.1
ปริญญาตรี	2	1.4
4. สถานภาพทางสังคม		
ไม่มีตำแหน่ง	101	69.7
คณะกรรมการกลุ่มแปลงใหญ่ฯ	43	29.7
ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน	1	0.6
5. อาชีพหลัก		
เกษตรกร	142	97.9
รับราชการ	2	1.4
รับจ้างทั่วไป	1	0.7

จากตารางที่ 4.1 แสดงจำนวน ร้อยละ ของเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม และอาชีพหลักของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังนี้

1. **เพศ** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 32.4 เป็นเพศชาย และร้อยละ 67.6 เป็นเพศหญิง
2. **อายุ** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 40.0 มีอายุระหว่าง 51 – 60 ปี รองลงมาร้อยละ 28.3 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี ร้อยละ 25.5 มีอายุระหว่าง 61 – 70 ปี ร้อยละ 4.1 มีอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 40 ปี ร้อยละ 2.1 มีอายุมากกว่าหรือเท่ากับ 71 ปี ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีอายุสูงสุด 80 ปี ต่ำสุด 24 ปี และมีอายุเฉลี่ย 55.10 ปี
3. **ระดับการศึกษา** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 70.3 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาร้อยละ 20.0 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 5.5 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 2.1 จบการศึกษาระดับประกาศนียบัตร/อนุปริญญา ร้อยละ 1.4 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และร้อยละ 0.7 ไม่ได้รับการศึกษา ตามลำดับ
4. **สถานภาพทางสังคม** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 69.7 ไม่มีสถานภาพทางสังคม รองลงมาร้อยละ 29.7 มีสถานภาพเป็นคณะกรรมการกลุ่มแปลงใหญ่ต่างๆ และร้อยละ 0.6 มีสถานภาพเป็นผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน ตามลำดับ
5. **อาชีพหลัก** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 97.9 มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร รองลงมา ร้อยละ 1.4 รับราชการ และร้อยละ 0.7 รับจ้างทั่วไป

ตารางที่ 4.2 ค่าจำนวน ร้อยละ ของจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว จำนวนครั้งในการอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

n= 145

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2	21	14.5
3-4	80	55.2
มากกว่าหรือเท่ากับ 5	44	30.3
ค่าต่ำสุด = 1 คน ค่าสูงสุด = 11 คน ค่าเฉลี่ย = 3.93 คน SD= 1.347		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n= 145

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
7. ประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว (ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	23	15.8
11-20	42	29.0
21-30	28	19.3
31-40	31	21.4
มากกว่าหรือเท่ากับ 41	21	14.5
ค่าต่ำสุด = 1 ปี ค่าสูงสุด = 52 ปี ค่าเฉลี่ย = 27.04 ปี SD = 13.415		
8. จำนวนครั้งในการอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว (ครั้ง)		
2	20	13.8
3	42	29.0
4	8	5.5
5	73	50.3
6 ขึ้นไป	2	1.4
ค่าต่ำสุด = 2 ครั้ง ค่าสูงสุด = 10 ครั้ง ค่าเฉลี่ย = 3.99 ครั้ง SD = 1.277		
9. การอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
กรมการข้าว	144	99.3
กรมส่งเสริมการเกษตร	95	65.5
กรมพัฒนาที่ดิน	81	55.9
กรมวิชาการเกษตร	70	48.3

จากตารางที่ 4.2 แสดงค่าจำนวน ร้อยละ ของจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจำนวนครั้งในการอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การเข้าอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังนี้

6. **จำนวนสมาชิกในครัวเรือน** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 55.2 มีสมาชิกในครัวเรือน 3 – 4 คน รองลงมาร้อยละ 30.3 มีสมาชิกในครัวเรือนมากกว่าหรือเท่ากับ 5 คน และร้อยละ 14.5 มีสมาชิกในครัวเรือนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 2 คน ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีสมาชิกในครัวเรือนสูงสุด 11 คน ต่ำสุด 1 คน และมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.93 คน

7. **ประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 29.0 มีประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 11 – 20 ปี รองลงมาร้อยละ 21.4 มีประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 31 – 40 ปี ร้อยละ 19.3 มีประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 21 – 30 ปี ร้อยละ 15.8 มีประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี และร้อยละ 14.5 มีประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวมากกว่าหรือเท่ากับ 41 ปีตามลำดับ โดยเกษตรกรมีประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวสูงสุด 52 ปี ต่ำสุด 1 ปี และมีประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 27.04 ปี

8. **จำนวนครั้งในการอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 50.3 มีจำนวนครั้งในการอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 5 ครั้ง รองลงมาร้อยละ 29.0 มีจำนวนครั้งในการอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 3 ครั้ง ร้อยละ 13.8 มีจำนวนครั้งในการอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 2 ครั้ง และร้อยละ 1.4 มีจำนวนครั้งในการอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 6 ครั้งขึ้นไป ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีจำนวนครั้งในการอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวสูงสุด 10 ครั้ง ต่ำสุด 2 ครั้ง และมีจำนวนครั้งในการอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 3.99 ครั้ง

9. **การอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 99.3 ได้รับความฝึกอบรมจากกรมการข้าว รองลงมาร้อยละ 65.5 ได้รับความฝึกอบรมจากกรมส่งเสริมการเกษตร ร้อยละ 55.9 ได้รับความฝึกอบรมจากกรมพัฒนาที่ดิน และร้อยละ 48.3 ได้รับความฝึกอบรมจากกรมวิชาการเกษตร ตามลำดับ

1.2 **สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร** ได้แก่ จำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนพื้นที่ปลูกข้าว ลักษณะการถือครองที่ดิน พื้นที่ปลูกข้าว ต้นทุนการทำนา รายได้เฉลี่ยจากการทำนา แหล่งเงินทุน และหนี้สิน รายละเอียดในตาราง ที่ 4.3 – 4.5

ตารางที่ 4.3 ค่าจำนวน ร้อยละ ของจำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือน

n= 145

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
10. แรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือน (คน)		
1	5	3.4
2	61	42.1
3	42	29.0
4	28	19.3
5 ขึ้นไป	9	6.2
ค่าต่ำสุด = 1 คน ค่าสูงสุด = 7 คน ค่าเฉลี่ย = 2.89 คน SD = 1.161		

จากตารางที่ 4.3 แสดงค่าจำนวน ร้อยละ ของจำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือน ของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังนี้

10. จำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 42.1 มีจำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนจำนวน 2 คน รองลงมาร้อยละ 29.0 มีจำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนจำนวน 3 คน ร้อยละ 19.3 มีจำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนจำนวน 4 คน และร้อยละ 6.2 มีจำนวนแรงงาน 5 คนขึ้นไป ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีจำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนสูงสุด 7 คน ต่ำสุด 1 คน และมีจำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.89 คน

ตารางที่ 4.4 ค่าจำนวน ร้อยละ ของพื้นที่ปลูกข้าว ลักษณะการถือครองที่ดิน

n= 145

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
11. พื้นที่ปลูกข้าว (ไร่)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	1	0.7
11-15	21	14.5
15-20	84	57.9
21-25	28	19.3
มากกว่าหรือเท่ากับ 26	11	7.6
ค่าต่ำสุด = 1 ไร่ ค่าสูงสุด = 56 ไร่ ค่าเฉลี่ย = 18.90 ไร่ SD = 8.782		

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

n= 145

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
12. ลักษณะการถือครองที่ดิน		
พื้นที่ตนเอง	145	100.0

จากตารางที่ 4.4 แสดงค่าจำนวน ร้อยละ ของพื้นที่ปลูกข้าว ลักษณะการถือครองที่ดินของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

11. พื้นที่ปลูกข้าว พบว่า เกษตรกรร้อยละ 57.9 มีพื้นที่ปลูกข้าว ระหว่าง 15 – 20 ไร่ รองลงมาร้อยละ 19.3 มีพื้นที่ปลูกข้าว ระหว่าง 21 – 25 ไร่ ร้อยละ 14.5 มีพื้นที่ปลูกข้าว ระหว่าง 11 – 15 ไร่ ร้อยละ 7.6 มีพื้นที่ปลูกข้าว มากกว่าหรือเท่ากับ 26 ไร่ และร้อยละ 0.7 มีพื้นที่ปลูกข้าว น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ไร่ ตามลำดับ โดยเกษตรกรพื้นที่ปลูกข้าว สูงสุด 56 ไร่ ต่ำสุด 5 ไร่ และเกษตรกรพื้นที่ปลูกข้าว เฉลี่ย 18.90 ไร่

12. ลักษณะการถือครองที่ดิน พบว่าเกษตรกรร้อยละ 100.00 มีลักษณะการถือครองที่ดินเป็นของตนเอง

ตารางที่ 4.5 ค่าจำนวน ร้อยละ ของต้นทุนการทำนา รายได้เฉลี่ยจากการทำนา

แหล่งเงินทุน หนี้สิน

n= 145

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
13. ต้นทุนการทำนา (บาท)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 3,000	97	66.9
3,001-3,500	46	31.7
มากกว่าหรือเท่ากับ 3,501	2	1.4

ค่าต่ำสุด = 2,500 บาท ค่าสูงสุด = 3,600 บาท ค่าเฉลี่ย = 3,025.21 บาท SD = 165.944

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

n= 145

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
14. รายได้เฉลี่ยจากการทำนา (บาท)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 7,500	18	12.4
7,501-8,000	21	14.5
8,001-8,500	49	33.8
8,501-9,000	51	35.2
มากกว่าหรือเท่ากับ 9,001	6	4.1
ค่าต่ำสุด = 6,500 บาท ค่าสูงสุด = 9,500 บาท ค่าเฉลี่ย = 8,168.93 บาท SD = 530.256		
15. แหล่งเงินทุน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ทุนตนเอง	143	98.6
ธนาคารเพื่อการเกษตร	58	40.0
สหกรณ์การเกษตร	45	31.0
กองทุนหมู่บ้าน	5	3.4
กลุ่มเกษตรกร	1	0.7
ญาติ	1	0.7
16. หนี้สิน		
ไม่มีหนี้สิน	125	86.2
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000	4	2.8
50,001-100,000	8	5.5
มากกว่าหรือเท่ากับ 100,001	8	5.5
ค่าต่ำสุด = 30,000 บาท ค่าสูงสุด = 200,000 บาท ค่าเฉลี่ย = 15,041.38 บาท SD = 42,350.698		

จากตารางที่ 4.5 แสดงค่าจำนวน ร้อยละ ของต้นทุนการทำนา รายได้เฉลี่ยจากการทำนา แหล่งเงินทุน หนี้สินของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังนี้

13. ต้นทุนการทำนา พบว่า เกษตรกรร้อยละ 66.9 มีต้นทุนในการทำนาน้อยกว่าหรือเท่ากับ 3,000 บาท รองลงมาร้อยละ 31.7 มีต้นทุนในการทำนาระหว่าง 3,001 – 3,500 บาท

และร้อยละ 1.4 มีต้นทุนในการทำนามากกว่าหรือเท่ากับ 3,501 บาท ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีต้นทุนในการทำนาสูงสุด 3,600 บาท ต่ำสุด 2,500 บาท และเกษตรกรมีต้นทุนในการทำนาเฉลี่ย 3,025.21 บาท

14. รายได้เฉลี่ยจากการทำนา พบว่า เกษตรกรร้อยละ 35.2 มีรายได้จากการทำนาระหว่าง 8,501 – 9,000 บาท รองลงมาร้อยละ 33.8 มีรายได้จากการทำนาระหว่าง 8,001 – 8,500 บาท ร้อยละ 14.5 มีรายได้จากการทำนาระหว่าง 7,501 – 8,000 บาท ร้อยละ 12.4 มีรายได้จากการทำนาน้อยกว่าหรือเท่ากับ 7,500 บาท และร้อยละ 4.1 มีรายได้จากการทำนามากกว่าหรือเท่ากับ 9,001 บาท ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีรายได้จากการทำนาสูงสุด 9,500 บาท ต่ำสุด 6,500 บาท และเกษตรกรมีรายได้จากการทำนาเฉลี่ย 8,168.93 บาท

15. แหล่งเงินทุน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 98.6 มีแหล่งเงินทุนของตนเอง รองลงมาร้อยละ 40.0 มีแหล่งเงินทุนจากธนาคารเพื่อการเกษตร ร้อยละ 31.0 มีแหล่งเงินทุนจากสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 0.7 มีแหล่งเงินทุนจากญาติ และกลุ่มเกษตรกร ตามลำดับ

16. หนี้สิน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 86.2 ไม่มีหนี้สิน รองลงมา 5.5 มีหนี้สินระหว่าง 50,001 – 100,000 บาท และมากกว่าหรือเท่ากับ 100,001 และร้อยละ 2.8 มีหนี้สินน้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีหนี้สินสูงสุด 200,000 บาท ต่ำสุด 0 บาท และเกษตรกรมีหนี้สินเฉลี่ย 15,041.38 บาท

ตอนที่ 2 สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

การศึกษาสภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย พื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว สภาพพื้นที่ ลักษณะของดิน การไถเตรียมดิน การใส่ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน แหล่งน้ำ พันธุ์ข้าวที่ปลูก แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ข้าว วิธีการปลูก อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ การใช้ปุ๋ย จำนวนครั้งในการใส่ปุ๋ย สูตรปุ๋ย วิธีการป้องกันกำจัดวัชพืช วิธีป้องกันกำจัดโรค แมลง และศัตรูข้าว การตัดข้าวพันธุ์ปน การระบายน้ำก่อนเก็บเกี่ยว ระยะเวลาในการเก็บเกี่ยว วิธีการเก็บเกี่ยว วิธีการลดความชื้นผลผลิตข้าว ผลผลิตเฉลี่ย สถานที่จำหน่ายผลผลิตข้าว และราคาผลผลิต ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงเป็นการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.6 – 4.13

ตารางที่ 4.6 ค่าจำนวน ร้อยละ พื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว สภาพพื้นที่ ลักษณะของดิน การไถเตรียมดินการใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน

n= 145

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
1. พื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว (ไร่)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5	40	27.6
6-10	51	35.2
11-15	26	17.9
16-20	11	7.6
มากกว่าหรือเท่ากับ 21	17	11.7
ค่าต่ำสุด = 3 ไร่ ค่าสูงสุด = 48 ไร่ ค่าเฉลี่ย = 12.32 ไร่ SD = 8.428		
2. สภาพพื้นที่		
เป็นที่อยู่ระหว่างที่ลุ่มกับที่ดอน	132	91.0
เป็นที่ลุ่ม	11	7.6
เป็นที่ดอน	2	1.4
3. ลักษณะของดิน		
ดินร่วนปนทราย	134	92.4
ดินร่วน	10	6.9
ดินทราย	1	0.7
4. การไถเตรียมดิน (ครั้ง)		
1	1	0.7
2	101	69.6
3	40	27.6
4	3	2.1
ค่าต่ำสุด = 1 ครั้ง ค่าสูงสุด = 4 ครั้ง ค่าเฉลี่ย = 2.31 ครั้ง SD = 0.385		
5. การใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน		
ไม่ใช้ปุ๋ยพืชสด	73	50.3
ใช้ปุ๋ยพืชสด	72	49.7

จากตารางที่ 4.6 แสดงค่าจำนวน ร้อยละ พื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว สภาพพื้นที่ ลักษณะของดิน การไถเตรียมดิน การใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังนี้

1. **พื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 35.2 มีพื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ระหว่าง 6 – 10 ไร่ รองลงมาร้อยละ 27.6 มีพื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 ไร่ ร้อยละ 17.9 มีพื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ระหว่าง 11 – 15 ไร่ ร้อยละ 11.7 มีพื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์มากกว่าหรือเท่ากับ 21 ไร่ และร้อยละ 7.6 มีพื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ระหว่าง 16 – 20 ไร่ ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีพื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์สูงสุด 48 ไร่ ต่ำสุด 3 ไร่ และเกษตรกรมีพื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 12.32 ไร่

2. **สภาพพื้นที่** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 91.0 มีสภาพพื้นที่อยู่ระหว่างที่ลุ่มกับที่ดอน รองลงมาร้อยละ 7.6 เป็นที่ลุ่ม และร้อยละ 1.4 เป็นที่ดอน ตามลำดับ

3. **ลักษณะของดิน** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 92.4 มีลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย รองลงมาร้อยละ 6.9 มีลักษณะดินเป็นดินร่วน และร้อยละ 0.7 มีลักษณะดินเป็นดินทราย ตามลำดับ

4. **การไถเตรียมดิน** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 69.6 ไถเตรียมดิน 2 ครั้ง รองลงมา ร้อยละ 27.6 ไถเตรียมดิน 3 ครั้ง ร้อยละ 2.1 ไถเตรียมดิน 4 ครั้ง และร้อยละ 0.7 ไถเตรียมดิน 1 ครั้ง ตามลำดับ โดยเกษตรกรไถเตรียมดิน สูงสุด 4 ครั้ง ต่ำสุด 1 ครั้ง และเกษตรกรไถเตรียมดินเฉลี่ย 2.31 ครั้ง

5. **การใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 50.3 ไม่ใช้ปุ๋ยพืชสด และร้อยละ 49.7 ใช้ปุ๋ยพืชสด

ตารางที่ 4.7 ค่าจำนวน ร้อยละ แหล่งน้ำ

n= 145

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
6. แหล่งน้ำ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
อาศัยน้ำฝน	142	97.9
น้ำบาดาล	65	44.8
แหล่งน้ำธรรมชาติ	26	17.9
แหล่งน้ำชลประทาน	11	7.6

จากตารางที่ 4.7 แสดงค่าจำนวน ร้อยละ แหล่งน้ำของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังนี้

6. แหล่งน้ำ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 97.9 อาศัยน้ำฝน รองลงมาร้อยละ 44.8 ใช้น้ำบาดาล ร้อยละ 17.9 ใช้น้ำแหล่งน้ำธรรมชาติ และร้อยละ 7.6 ใช้น้ำชลประทาน ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 ค่าจำนวน ร้อยละ พันธุ์ข้าวที่ปลูก แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ข้าว วิธีการปลูก อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
n= 145		
7. พันธุ์ข้าวที่ปลูก		
ขาวดอกมะลิ 105	145	100.0
8. แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ข้าว		
กรมการข้าว	116	80.0
สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว	29	20.0
9. วิธีการปลูก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
หยอด	134	92.4
ปักดำ	11	7.6
10. อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ (กิโลกรัม/ไร่)		
9	1	0.7
10	101	69.7
15	43	29.6
ค่าต่ำสุด = 9 กิโลกรัม/ไร่ ค่าสูงสุด = 15 กิโลกรัม/ไร่ ค่าเฉลี่ย = 10.08 กิโลกรัม/ไร่		
SD = 0.731		

จากตารางที่ 4.8 แสดงค่าจำนวน ร้อยละ พันธุ์ข้าวที่ปลูก แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ข้าว วิธีการปลูกอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังนี้

7. พันธุ์ข้าวที่ปลูก พบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.0 ปลูกข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105

8. แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ข้าว พบว่า เกษตรกรร้อยละ 80.0 มีแหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ข้าวจากกรมการข้าว และร้อยละ 20.0 มีแหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ข้าวจากสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว

9. **วิธีการปลูก** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 92.4 ใช้วิธีหยอด และร้อยละ 7.6 ใช้วิธีปักดำ ตามลำดับ

10. **อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 69.7 ใช้เมล็ดพันธุ์อัตรา 10 กิโลกรัม/ไร่ รองลงมาร้อยละ 29.6 ใช้เมล็ดพันธุ์อัตรา 15 กิโลกรัม/ไร่ และร้อยละ 0.7 ใช้เมล็ดพันธุ์อัตรา 9 กิโลกรัม/ไร่ ตามลำดับ โดยเกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์สูงสุด 15 กิโลกรัม/ไร่ ต่ำสุด 9 กิโลกรัม/ไร่ และเกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 10.08 กิโลกรัม/ไร่

ตารางที่ 4.9 ค่าจำนวน ร้อยละ การใช้ปุ๋ย จำนวนครั้งในการใส่ปุ๋ย สูตรปุ๋ย

n= 145

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
11. การใช้ปุ๋ย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ปุ๋ยเคมี	115	79.3
ปุ๋ยอินทรีย์	81	55.9
12. จำนวนครั้งในการใส่ปุ๋ย (ครั้ง)		
1	2	1.4
2	141	97.2
3	2	1.4
ค่าต่ำสุด = 1 ครั้ง ค่าสูงสุด = 3 ครั้ง ค่าเฉลี่ย = 2.00 ครั้ง SD = 0.167		
13. สูตรปุ๋ย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
46-0-0	91	62.8
15-15-15	90	62.1
ปุ๋ยอินทรีย์	69	47.6
20-8-20	14	9.7
16-16-8	12	8.3
16-8-8	1	0.7

จากตารางที่ 4.9 แสดงค่าจำนวน ร้อยละ การใช้ปุ๋ย จำนวนครั้งในการใส่ปุ๋ย สูตรปุ๋ย ของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังนี้

11. **การใช้ปุ๋ย** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 79.3 ใช้ปุ๋ยเคมี และร้อยละ 55.9 ใช้ปุ๋ยอินทรีย์

12. จำนวนครั้งในการใส่ปุ๋ย พบว่า เกษตรกรร้อยละ 97.2 ใส่ปุ๋ยจำนวน 2 ครั้ง รองลงมาร้อยละ 1.4 ใส่ปุ๋ยจำนวน 1 และ 3 ครั้ง ตามลำดับ

13. สูตรปุ๋ย พบว่า เกษตรกรร้อยละ 62.8 ใช้ปุ๋ยสูตร 46-0-0 รองลงมาร้อยละ 62.1 ใช้ปุ๋ยสูตร 15-15-15 ร้อยละ 47.6 ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ร้อยละ 9.7 ใช้ปุ๋ยสูตร 20-8-20 ร้อยละ 8.3 ใช้ปุ๋ยสูตร 16-16-8 และร้อยละ 0.7 ใช้ปุ๋ยสูตร 16-8-8 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.10 ค่าจำนวน ร้อยละ วิธีการป้องกันกำจัดวัชพืช วิธีป้องกันกำจัดโรค แมลงและศัตรูข้าว

n= 145

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
14. วิธีการป้องกันกำจัดวัชพืช (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
สารเคมี	106	73.1
วิธีกล	95	65.5
ชีววิธี	40	27.6
ไม่ได้ป้องกันกำจัดวัชพืช	2	1.4
15. วิธีป้องกันกำจัดโรค แมลง และศัตรูข้าว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
วิธีผสมผสาน	110	75.9
ชีววิธี	102	70.3
วิธีเขตกรรม	60	41.4
สารเคมี	34	23.4
วิธีกล	2	1.4

จากตารางที่ 4.10 แสดงค่าจำนวน ร้อยละ วิธีการป้องกันกำจัดวัชพืช วิธีป้องกันกำจัดโรค แมลง และศัตรูข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังนี้

14. วิธีการป้องกันกำจัดวัชพืช พบว่า เกษตรกรร้อยละ 73.1 ใช้สารเคมี รองลงมา ร้อยละ 65.5 ใช้วิธีกล ร้อยละ 27.6 ใช้ชีววิธี และร้อยละ 1.4 ไม่ได้ป้องกันกำจัดวัชพืช ตามลำดับ

15. วิธีป้องกันกำจัดโรค แมลง และศัตรูข้าว พบว่า เกษตรกรร้อยละ 75.9 ใช้วิธีผสมผสาน รองลงมา ร้อยละ 70.3 ใช้ชีววิธี ร้อยละ 41.4 ใช้วิธีเขตกรรม ร้อยละ 23.4 ใช้สารเคมี และ ร้อยละ 1.4 ใช้วิธีกล ตามลำดับ

ตารางที่ 4.11 ค่าจำนวน ร้อยละ การตัดข้าวพันธุ์ปน

n= 145

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
16. การตัดข้าวพันธุ์ปน		
มีการตัดข้าวพันธุ์ปน	95	65.5
ไม่มีการตัดข้าวพันธุ์ปน	50	34.5

จากตารางที่ 4.11 แสดงค่าจำนวน ร้อยละ การตัดข้าวพันธุ์ปนของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังนี้

16. การตัดข้าวพันธุ์ปน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 65.5 มีการตัดข้าวพันธุ์ปน รองลงมาร้อยละ 34.5 เกษตรกรไม่มีการตัดข้าวพันธุ์ปน

ตารางที่ 4.12 ค่าจำนวน ร้อยละ การระบายน้ำก่อนเก็บเกี่ยว ระยะเวลาในการเก็บเกี่ยว

วิธีการเก็บเกี่ยว วิธีการลดความชื้นผลผลิตข้าว

n= 145

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
17. การระบายน้ำก่อนเก็บเกี่ยว		
มีการระบายน้ำ	145	100.0
18. ระยะเวลาในการเก็บเกี่ยว		
เก็บเกี่ยวระยะพลิกปลี (28-30 วัน หลังข้าวออกดอก)	145	100.0
19. วิธีการเก็บเกี่ยว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เก็บเกี่ยวโดยใช้รถเกี่ยวนาด	144	99.3
เก็บเกี่ยวโดยใช้แรงงานคน	1	0.7
20. วิธีการลดความชื้นผลผลิตข้าว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ตากข้าวบนลานตาก	145	100.0

จากตารางที่ 4.12 แสดงค่าจำนวน ร้อยละ การระบายน้ำก่อนเก็บเกี่ยว ระยะเวลาในการเก็บเกี่ยว วิธีการเก็บเกี่ยว วิธีการลดความชื้นผลผลิตข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังนี้

17. การระบายน้ำก่อนเก็บเกี่ยว พบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.0 มีการระบายน้ำก่อนเก็บเกี่ยว

18. ระยะเวลาในการเก็บเกี่ยว พบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.0 เก็บเกี่ยวระยะพลิกปลีง (28-30 วัน หลังข้าวออกดอก)

19. วิธีการเก็บเกี่ยว พบว่า เกษตรกรร้อยละ 99.3 เก็บเกี่ยวโดยใช้รถเกี่ยวขนาดและร้อยละ 0.7 เก็บเกี่ยวโดยใช้แรงงานคน

20. วิธีการลดความชื้นผลผลิตข้าว พบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.0 ตากข้าวบนลานตาก

ตารางที่ 4.13 ค่าจำนวน ร้อยละ ผลผลิตเฉลี่ย สถานที่จำหน่ายผลผลิตข้าว ราคาผลผลิต

n= 145

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
21. ผลผลิตเฉลี่ย (กิโลกรัม/ไร่)		
350-400	27	18.6
401-450	108	74.5
451-500	10	6.9
ค่าต่ำสุด = 350 กิโลกรัม/ไร่ ค่าสูงสุด = 500 กิโลกรัม/ไร่ ค่าเฉลี่ย = 440.62 กิโลกรัม/ไร่		
SD = 0.477		
22. สถานที่จำหน่ายผลผลิตข้าว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว	95	65.5
โรงสี/พ่อค้าคนกลาง	50	34.5

ตารางที่ 13 (ต่อ)

n= 145

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
23. ราคาผลผลิต (บาท/กิโลกรัม)		
13.00	12	8.3
13.50	38	26.2
15.00	2	1.4
18.00	37	25.5
18.50 ขึ้นไป	56	38.6
ค่าต่ำสุด = 13.00 บาท/กิโลกรัม ค่าสูงสุด = 19.50 บาท/กิโลกรัม		
ค่าเฉลี่ย = 16.81 บาท/กิโลกรัม SD = 0.58472		

จากตารางที่ 4.13 แสดงค่าจำนวน ร้อยละ การใช้ปุ๋ย จำนวนครั้งในการใส่ปุ๋ย สูตรปุ๋ยของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังนี้

21. ผลผลิตเฉลี่ย พบว่า เกษตรกรร้อยละ 74.5 มีผลผลิตเฉลี่ย 401-450 กิโลกรัม/ไร่ รองลงมาร้อยละ 18.6 ผลผลิตเฉลี่ย 350-400 กิโลกรัม/ไร่ และร้อยละ 6.9 ผลผลิตเฉลี่ย 451-500 กิโลกรัม/ไร่ ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีผลผลิตเฉลี่ยสูงสุด 500 กิโลกรัม/ไร่ ต่ำสุด 350 กิโลกรัม/ไร่ และเกษตรกรมีผลผลิตเฉลี่ย 440.62 กิโลกรัม/ไร่

22. สถานที่จำหน่ายผลผลิตข้าว พบว่า เกษตรกรร้อยละ 65.5 จำหน่ายผลผลิตที่ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว และร้อยละ 34.5 จำหน่ายผลผลิตที่โรงสี/พ่อค้าคนกลาง

23. ราคาผลผลิต พบว่า เกษตรกรร้อยละ 38.6 มีราคาผลผลิต 18.50 บาท/กิโลกรัมขึ้นไป รองลงมาร้อยละ 26.2 มีราคาผลผลิต 13.50 บาท/กิโลกรัม ร้อยละ 25.5 มีราคาผลผลิต 18.00 บาท/กิโลกรัม ร้อยละ 8.3 มีราคาผลผลิต 13.00 บาท/กิโลกรัม และร้อยละ 1.4 มีราคาผลผลิต 15.00 บาท/กิโลกรัม ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีราคาผลผลิตสูงสุด 19.50 บาท/กิโลกรัม ต่ำสุด 13.00 บาท/กิโลกรัม และเกษตรกรมีราคาผลผลิตเฉลี่ย 16.81 บาท/กิโลกรัม

ตอนที่ 3 ความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

ผู้วิจัยศึกษาความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ใน 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านวิธีการส่งเสริม และด้านการสนับสนุน ปรากฏผลวิเคราะห์ข้อมูลดังรายละเอียดในตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 จำนวน ร้อยละ ของความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

n=145

ต้องการการส่งเสริม	ระดับความต้องการ (จำนวน(คน)/ร้อยละ)					\bar{X}	(S.D)	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)				
1. ด้านความรู้						3.99	0.591	มาก	
1.1 การจัดเตรียมแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์	-	-	31 (21.4)	112 (77.2)	2 (1.4)	3.80	0.435	มาก	3
1.2 การปลูกและดูแลรักษา	-	-	32 (22.1)	36 (24.8)	77 (53.1)	4.31	0.812	มากที่สุด	1
1.3 การป้องกันกำจัดโรคและแมลง	-	-	34 (23.4)	109 (75.2)	2 (1.4)	3.78	0.448	มาก	5
1.4 เทคโนโลยีการเก็บเกี่ยว	-	-	32 (22.1)	40 (27.6)	73 (50.3)	4.28	0.805	มากที่สุด	2
1.5 เทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว	-	-	33 (22.8)	109 (75.2)	3 (2.1)	3.79	0.455	มาก	4

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

ต้องการการ ส่งเสริม	ระดับความต้องการ (จำนวน(คน)/ร้อยละ)					\bar{X}	(S.D)	ความ หมาย	อันดับ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก				
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)				
n=145									
2. ด้านวิธีการ									
ส่งเสริม									
2.1 การส่งเสริม						4.03	0.765	มาก	
แบบรายบุคคล									
2.1.1 การส่งเสริม ความรู้จาก หน่วยงานให้ เพียงพอ	-	-	18 (12.4)	52 (35.9)	75 (51.7)	4.39	0.700	มาก ที่สุด	1
2.1.2 การติดต่อ ประสานงานกับ เจ้าหน้าที่	-	-	57 (39.3)	50 (34.5)	38 (26.2)	3.87	0.802	มาก	2
2.1.3 การเยี่ยม เยือนที่บ้านหรือไรรู้ นา	-	-	60 (41.4)	50 (34.5)	35 (24.1)	3.83	0.794	มาก	3
2.2 การส่งเสริม						4.09	0.748	มาก	
แบบกลุ่ม									
2.2.1 การอบรม	-	-	18 (12.4)	52 (35.9)	75 (51.7)	4.39	0.700	มาก ที่สุด	1
2.2.2 การ ประชาสัมพันธ์	-	-	63 (43.4)	47 (32.4)	34 (23.4)	3.79	0.810	มาก	3
2.2.3 การสาธิตและ ฝึกปฏิบัติ	-	1 (0.7)	29 (20.0)	69 (47.6)	46 (31.7)	4.10	0.733	มาก	2

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

ต้องการการส่งเสริม	ระดับความต้องการ (จำนวน(คน)/ร้อยละ)					\bar{X}	(S.D)	ความหมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)				
2.3 การส่งเสริมแบบมวลชน						3.57	0.604	มาก	
2.3.1 สื่อสิ่งพิมพ์	-	-	93 (64.1)	51 (35.2)	1 (0.7)	3.37	0.497	ปานกลาง	2
2.3.2 นิทรรศการ	-	-	94 (64.8)	50 (24.5)	1 (0.7)	3.36	0.495	ปานกลาง	3
2.3.3 การจัดงานรณรงค์	-	-	51 (35.2)	48 (33.1)	46 (31.7)	3.97	0.820	มาก	1
3. ด้านการสนับสนุน						4.37	0.741	มากที่สุด	
3.1 ปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าว	-	-	27 (18.6)	42 (29.0)	76 (52.4)	4.34	0.775	มากที่สุด	3
3.2 การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	-	-	21 (14.5)	48 (33.1)	76 (52.4)	4.38	0.727	มากที่สุด	2
3.3 มีตลาดรับซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวที่แน่นอน	-	-	20 (13.8)	48 (33.1)	77 (53.1)	4.39	0.720	มากที่สุด	1

จากตารางที่ 4.14 แสดงค่าจำนวน ร้อยละ ของความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังนี้

ความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ในด้านความรู้ ด้านวิธีการส่งเสริม และด้านการสนับสนุน พบว่าเกษตรกรต้องการการส่งเสริมด้านความรู้อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.99) ด้านวิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคลอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 4.03) แบบกลุ่มอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 4.09)

แบบมวลชนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.57) ด้านการสนับสนุนอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยรวม 4.37) โดยเมื่อพิจารณาแยกรายละเอียดแต่ละด้านพบว่า

1. ด้านความรู้ พบว่า เกษตรกรต้องการความรู้ในระดับมากที่สุด 2 ประเด็น ได้แก่ การปลูกและดูแลรักษา (ค่าเฉลี่ย 4.31) และเทคโนโลยีการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.28) และต้องการความรู้ในระดับมาก 3 ประเด็น ได้แก่ การจัดเตรียมแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ (ค่าเฉลี่ย 3.80) เทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.79) และการป้องกันกำจัดโรคและแมลง (ค่าเฉลี่ย 3.78) ตามลำดับ

2. ด้านวิธีการส่งเสริม

2.1 วิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคล พบว่า เกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมในระดับมากที่สุด 1 ประเด็น ได้แก่ การส่งเสริมความรู้จากหน่วยงานให้เพียงพอ (ค่าเฉลี่ย 4.39) และต้องการวิธีการส่งเสริมในระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ (ค่าเฉลี่ย 3.87) และการเยี่ยมเยียนที่บ้านหรือไร่นา (ค่าเฉลี่ย 3.83) ตามลำดับ

2.2 วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม พบว่า เกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมในระดับมากที่สุด 1 ประเด็น ได้แก่ การอบรม (ค่าเฉลี่ย 4.39) และต้องการวิธีการส่งเสริมในระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ การสาธิตและฝึกปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 4.10) และการประชาสัมพันธ์ (ค่าเฉลี่ย 3.79) ตามลำดับ

2.3 วิธีการส่งเสริมแบบมวลชน พบว่า เกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมในระดับมาก 1 ประเด็น ได้แก่ การจัดงานรณรงค์/Field Day (ค่าเฉลี่ย 3.97) และเกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมในระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ (ค่าเฉลี่ย 3.37) และนิทรรศการ (ค่าเฉลี่ย 3.36) ตามลำดับ

3. ด้านการสนับสนุน พบว่า เกษตรกรต้องการการสนับสนุนในระดับมากที่สุด 3 ประเด็น ได้แก่ มีตลาดรับซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวที่แน่นอน (ค่าเฉลี่ย 4.39) การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ค่าเฉลี่ย 4.38) และปัจจัยการผลิต (ค่าเฉลี่ย 4.34) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.15 สรุปภาพรวมของเกษตรกรเกี่ยวกับความต้องการการส่งเสริมการผลิต
เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย	อันดับ
1. ด้านความรู้	3.99	มาก	2
2. ด้านวิธีการส่งเสริม	3.90	มาก	3
3. ด้านการสนับสนุน	4.37	มากที่สุด	1
เฉลี่ยรวม	4.09	มาก	

จากตารางที่ 4.15 สรุปภาพรวมความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เกษตรกรมีความต้องการภาพรวมในระดับมาก โดยต้องการการส่งเสริมในระดับมากที่สุด 1 ประเด็น ได้แก่ ด้านการสนับสนุน (ค่าเฉลี่ย 4.37) และต้องการการส่งเสริมในระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ ด้านความรู้ (ค่าเฉลี่ย 3.99) และด้านวิธีการส่งเสริม (ค่าเฉลี่ย 3.90) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

ผู้วิจัยศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ใน 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านวิธีการส่งเสริม และด้านการสนับสนุน ปรากฏผลวิเคราะห์ข้อมูลดังรายละเอียดในตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 จำนวน ร้อยละ ของปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของ
เกษตรกร

n=145

ประเด็นปัญหา	ระดับของปัญหา (จำนวน(คน)/ร้อยละ)					\bar{X}	(S.D)	ความ หมาย	อันดับ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด				
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)				
1. ด้านความรู้						3.03	0.715	ปาน กลาง	
1.1 การจัดเตรียม แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์	-	32 (22.1)	110 (75.9)	2 (1.4)	1 (0.7)	2.81	0.476	ปาน กลาง	3
1.2 การปลูกและ ดูแลรักษา	-	-	27 (18.6)	57 (39.3)	61 (42.1)	4.04	0.644	มาก	1
1.3 การป้องกัน กำจัดโรคและแมลง	10 (6.9)	25 (17.2)	77 (53.1)	33 (22.8)	-	2.92	0.821	ปาน กลาง	2
1.4 เทคโนโลยีการ เก็บเกี่ยว	26 (17.9)	2 (1.4)	117 (80.7)	-	-	2.63	0.772	ปาน กลาง	5
1.5 เทคโนโลยีหลัง การเก็บเกี่ยว	25 (17.2)	1 (0.7)	104 (71.7)	15 (10.3)	-	2.75	0.862	ปาน กลาง	4
2. ด้านวิธีการ ส่งเสริม									
2.1 การส่งเสริม แบบรายบุคคล						2.29	0.720	ปาน กลาง	
2.1.1 การส่งเสริม ความรู้จากหน่วยงาน ไม่เพียงพอ	75 (51.7)	30 (20.7)	40 (27.6)	-	-	1.76	0.860	น้อยมาก	3
2.1.2 การติดต่อ ประสานงานกับ เจ้าหน้าที่ขาดความ ต่อเนื่อง	3 (2.1)	31 (21.4)	110 (75.9)	1 (0.7)	-	2.75	0.493	ปาน กลาง	1

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

n=145

ประเด็นปัญหา	ระดับของปัญหา (จำนวน(คน)/ร้อยละ)					\bar{X}	(S.D)	ความ หมาย	อันดับ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด				
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)				
2.2 การส่งเสริมแบบ กลุ่ม						2.8	0.298	ปาน	
2.2.1 จำนวน กลุ่มเป้าหมายการประชุม อบรม สัมมนา หรือดูงาน มีจำนวนจำกัด	3 (2.1)	30 (20.7)	112 (77.2)	-	-	2.75	0.479	ปาน กลาง	2
2.2.2 การประชาสัมพันธ์ เข้าร่วมอบรมไม่ทั่วถึง	2 (1.4)	143 (98.6)	-	-	-	2.99	0.117	ปาน กลาง	1
2.3 การส่งเสริมแบบ มวลชน						2.3	1.096	น้อย	
2.3.1 การรับข้อมูล ข่าวสารไม่ทั่วถึง/ขาด ความต่อเนื่อง	69 (47.6)	2 (1.4)	68 (46.9)	6 (4.1)	-	2.08	1.055	น้อย	2
2.3.2 ไม่สามารถเข้าถึง สื่อประเภทต่าง ๆ ได้	48 (33.1)	70 (48.3)	27 (18.6)	-	-	2.52	1.137	น้อย	1

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

n=145

ประเด็นปัญหา	ระดับของปัญหา (จำนวน(คน)/ร้อยละ)					\bar{X}	(S.D)	ความ หมาย	อันดับ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด				
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)				
3. ด้านการ สนับสนุน						3.39	1.048	มาก	
3.1 การสนับสนุน ด้านปัจจัยการผลิต ไม่เพียงพอและไม่ ต่อเนื่อง	1 (0.7)	-	42 (29.0)	50 (34.5)	52 (35.9)	4.05	0.844	มาก	1
3.2 การส่งเสริม และสนับสนุนด้าน เทคโนโลยีการผลิต ไม่ต่อเนื่อง	73 (50.3)	-	41 (28.3)	30 (20.7)	1 (0.7)	2.21	1.281	น้อย	3
3.3 ช่องทางการ จำหน่ายมีจำกัด	3 (2.1)	-	65 (44.8)	18 (12.4)	59 (40.7)	3.90	1.019	มาก	2

จากตารางที่ 4.16 แสดงค่าจำนวน ร้อยละ ของปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังนี้

ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ในด้านความรู้ ด้านวิธีการส่งเสริม และด้านการสนับสนุน พบว่าเกษตรกรมีปัญหาด้านความรู้อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.03) ด้านวิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.29) แบบกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.29) แบบมวลชนอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.30) ด้านการสนับสนุนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.39) โดยเมื่อพิจารณาแยกรายละเอียดแต่ละด้านพบว่า

1. ด้านความรู้ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านความรู้ในระดับมาก 1 ประเด็น ได้แก่ การปลูกและดูแลรักษา (ค่าเฉลี่ย 4.04) และมีปัญหาในระดับปานกลาง 4 ประเด็น ได้แก่ การป้องกันกำจัดโรค (ค่าเฉลี่ย 2.92) การจัดเตรียมแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ (ค่าเฉลี่ย 2.81) เทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 2.75) และเทคโนโลยีการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 2.63) ตามลำดับ

2. ด้านวิธีการส่งเสริม

2.1 วิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคล พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ขาดความต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 2.75) และเกษตรกรต้นแบบให้คำแนะนำไม่ทั่วถึง (ค่าเฉลี่ย 2.37) และมีปัญหาในระดับน้อยมาก 1 ประเด็น ได้แก่ การส่งเสริมความรู้จากหน่วยงานไม่เพียงพอ (ค่าเฉลี่ย 1.76) ตามลำดับ

2.2 วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ การประชาสัมพันธ์เข้าร่วมอบรมไม่ทั่วถึง (ค่าเฉลี่ย 2.99) และจำนวนกลุ่มเป้าหมายการประชุม อบรม สัมมนา หรือดูงาน มีจำนวนจำกัด (ค่าเฉลี่ย 2.75) ตามลำดับ

2.3 วิธีการส่งเสริมแบบมวลชน พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย 2 ประเด็น ได้แก่ ไม่สามารถเข้าถึงสื่อประเภทต่าง ๆ ได้ (ค่าเฉลี่ย 2.52) และการรับข้อมูลข่าวสารไม่ทั่วถึง/ขาดความต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 2.08) ตามลำดับ

3. ด้านการสนับสนุน พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต ไม่เพียงพอและต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 4.05) และช่องทางการจำหน่ายมีจำกัด (ค่าเฉลี่ย 3.90) และมีปัญหาในระดับน้อย 1 ประเด็น ได้แก่ การส่งเสริมและสนับสนุนด้านเทคโนโลยีการผลิตไม่ต่อเนื่อง (2.21) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.17 สรุปภาพรวมของเกษตรกรเกี่ยวกับปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย	อันดับ
1. ด้านความรู้	3.03	ปานกลาง	2
2. ด้านวิธีการส่งเสริม	2.49	น้อย	3
3. ด้านการสนับสนุน	3.39	มาก	1
ค่าเฉลี่ยรวม	2.97	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.17 สรุปผลรวมของเกษตรกรเกี่ยวกับปัญหาการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เกษตรกรมีปัญหภาพรวมในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาในระดับมาก 1 ประเด็น ได้แก่ ด้านการสนับสนุน (ค่าเฉลี่ย 3.39) มีปัญหาต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับปานกลาง 1 ประเด็น ได้แก่ ด้านความรู้ (ค่าเฉลี่ย 3.03) และปัญหาต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับน้อย 1 ประเด็น ได้แก่ ด้านวิธีการส่งเสริม (2.49) ตามลำดับ

4.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

ผู้วิจัยศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ใน 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านวิธีการส่งเสริม และด้านการสนับสนุน ปรากฏผลวิเคราะห์ข้อมูลดังรายละเอียดในตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18 จำนวน ร้อยละ ของข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

ประเด็น	ระดับของข้อเสนอแนะ					X̄	(S.D)	ความหมาย	อันดับ
	(จำนวน(คน)/ร้อยละ)								
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)				
n=145									
1. ด้านความรู้						4.05	0.852	มาก	
1.1 ให้ความรู้เรื่องการจัดเตรียมแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์	2 (1.4)	-	48 (33.1)	21 (14.5)	47 (51.0)	4.14	0.976	มาก	2
1.2 ให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับการปลูกและดูแลรักษา	-	-	49 (33.8)	21 (14.5)	75 (51.7)	4.18	0.910	มาก	1

ตารางที่ 4.18 (ต่อ)

n=145

ประเด็น	ระดับของข้อเสนอแนะ (จำนวน(คน)/ร้อยละ)					\bar{X}	(S.D)	ความ หมาย	อันดับ
	น้อย ที่สุด (1)	น้อย (2)	ปาน กลาง (3)	มาก (4)	มาก ที่สุด (5)				
1.3 ให้ความรู้เรื่อง เกี่ยวกับการ ป้องกันกำจัดโรค และแมลง	-	-	49 (33.8)	52 (35.9)	44 (30.3)	3.97	0.803	มาก	4
1.4 ให้ความรู้เรื่อง เกี่ยวกับเทคโนโลยี การเก็บเกี่ยว	-	-	46 (31.7)	56 (38.6)	43 (29.7)	3.98	0.786	มาก	3
1.5 ให้ความรู้เรื่อง เกี่ยวกับเทคโนโลยี หลังการเก็บเกี่ยว	-	-	47 (32.4)	56 (38.6)	42 (29.0)	3.97	0.785	มาก	4
2. ด้านวิธีการ									
ส่งเสริม									
2.1 การส่งเสริม						3.36	0.611	ปาน	
แบบรายบุคคล								กลาง	
2.1.1 หน่วยงาน ส่งเสริมความรู้ให้ เพียงพอและ ต่อเนื่อง	-	-	102 (70.3)	28 (19.3)	15 (10.3)	3.40	0.671	ปาน กลาง	1
2.1.2 เจ้าหน้าที่ ติดต่อประสานงาน ให้มีความต่อเนื่อง	-	-	103 (71.0)	28 (19.3)	14 (9.7)	3.39	0.658	ปาน กลาง	2
2.1.3 มีเกษตรกร ต้นแบบให้ ครอบคลุมทุกพื้นที่	-	-	104 (71.7)	38 (26.2)	3 (2.1)	3.30	0.504	ปาน กลาง	3

ตารางที่ 4.18 (ต่อ)

ประเด็น	ระดับของข้อเสนอแนะ (จำนวน(คน)/ร้อยละ)					\bar{x}	(S.D)	ความ หมาย	อันดับ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด				
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)				
2.2 การส่งเสริม แบบกลุ่ม						3.41	0.521	มาก	
2.2.1 มีแปลง เรียนรู้ เพื่อเป็นจุด เรียนรู้ สาธิต และ ดูงานของเกษตรกร ในพื้นที่	-	-	89 (61.4)	54 (37.2)	2 (1.4)	3.40	0.519	ปาน กลาง	2
2.2.2 มีการ ประชาสัมพันธ์เข้า ร่วมอบรม โดยผ่าน สื่อต่าง ๆ	-	-	86 (59.3)	57 (39.3)	2 (1.4)	3.42	0.523	มาก	1
2.3 การส่งเสริม แบบมวลชน						3.11	0.611	ปาน กลาง	
2.3.1 เจ้าหน้าที่ให้ ข้อมูลข่าวสาร อย่างต่อเนื่อง	-	-	85 (58.6)	58 (40.0)	2 (1.4)	3.43	0.524	มาก	1
2.3.2 มีสื่อ ประชาสัมพันธ์ที่ ทันสมัย เข้าใจง่าย เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ	30 (20.7)	-	87 (60.0)	27 (18.6)	1 (0.7)	2.79	1.001	ปาน กลาง	2

	น้อย ที่สุด (1)	น้อย (2)	ปาน กลาง (3)	มาก (4)	มาก ที่สุด (5)				
3. ด้านการ สนับสนุน						3.83	0.710	มาก	
3.1 ส่งเสริมการทำ แปลงผลิตเมล็ด พันธุ์ดีในชุมชนเพื่อ เป็นการกระจาย เมล็ดพันธุ์ได้ทั่วถึง	-	-	39 (26.9)	56 (38.6)	50 (34.5)	4.08	0.782	มาก	1
3.2 มีการจัด นิทรรศการ งาน รณรงค์ เพื่อ ถ่ายทอดความรู้ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ให้แก่เกษตรกร อย่างต่อเนื่อง	-	-	47 (32.4)	50 (34.5)	48 (33.1)	4.01	0.812	มาก	2
3.3 ส่งเสริมการ รวมกลุ่ม เพื่อ จำหน่ายผลผลิต และจัดหาแหล่งรับ ซื้อที่แน่นอน	-	-	88 (60.7)	54 (37.2)	3 (2.1)	3.41	0.535	มาก	3

n=145

จากตารางที่ 4.18 แสดงค่าจำนวน ร้อยละ ของข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริม
การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบล
โคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ในด้านความรู้ ด้านวิธีการส่งเสริม และด้านการ
สนับสนุน พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านความรู้ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.05) ด้านวิธีการ

ส่งเสริมแบบรายบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.36) แบบกลุ่มอยู่ในระดับ (ค่าเฉลี่ย 3.41) แบบมวลชนอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.11) และด้านสนับสนุนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.83) โดยเมื่อพิจารณาแยกรายละเอียดแต่ละด้านพบว่า

1. ด้านความรู้ พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านความรู้ในระดับมาก 5 ประเด็น ได้แก่ ให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับการปลูกและดูแลรักษา (ค่าเฉลี่ย 4.18) ให้ความรู้เรื่องการจัดเตรียมแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ (ค่าเฉลี่ย 4.14) ให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.98) ให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับการป้องกันกำจัดโรคและแมลง (ค่าเฉลี่ย 3.97) และให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.97) ตามลำดับ

2. ด้านวิธีการส่งเสริม

2.1 วิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคล พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในระดับปานกลาง 3 ประเด็น ได้แก่ หน่วยงานส่งเสริมความรู้ให้เพียงพอและต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 3.40) เจ้าหน้าที่ติดต่อประสานงานให้มีความต่อเนื่อง (3.39) และมีเกษตรกรต้นแบบให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ (3.30) ตามลำดับ

2.2 วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในระดับมาก 1 ประเด็น ได้แก่ มีการประชาสัมพันธ์เข้าร่วมอบรม โดยผ่านสื่อต่าง ๆ (ค่าเฉลี่ย 3.42) และข้อเสนอแนะในระดับปานกลาง 1 ประเด็น ได้แก่ มีแปลงเรียนรู้ เพื่อเป็นจุดเรียนรู้ สาธิต และดูงานของเกษตรกรในพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 3.40) ตามลำดับ

2.3 วิธีการส่งเสริมแบบมวลชน พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในระดับมาก 1 ประเด็น ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 3.43) และมีข้อเสนอแนะในระดับปานกลาง 1 ประเด็น ได้แก่ มีสื่อประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัย เข้าใจง่าย เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ (ค่าเฉลี่ย 2.79) ตามลำดับ

3. ด้านการสนับสนุน พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการสนับสนุนในระดับมาก 3 ประเด็น ได้แก่ ส่งเสริมการทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ดีในชุมชนเพื่อเป็นการกระจายเมล็ดพันธุ์ได้ทั่วถึง (ค่าเฉลี่ย 4.08) มีการจัดนิทรรศการ งานรณรงค์ เพื่อถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 4.01) ส่งเสริมการรวมกลุ่ม เพื่อจำหน่ายผลผลิตและจัดหาแหล่งรับซื้อที่แน่นอน (ค่าเฉลี่ย 3.41) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.19 สรุปภาพรวมของเกษตรกรเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการส่งเสริมการผลิต

เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย	อันดับ
1. ด้านความรู้	4.05	มาก	1
2. ด้านวิธีการส่งเสริม	3.29	ปานกลาง	3
3. ด้านการสนับสนุน	3.83	มาก	2
เฉลี่ยรวม	3.72	มาก	

จากตารางที่ 4.18 สรุปผลรวมของเกษตรกรเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภอกุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าเกษตรกรมีข้อเสนอแนะภาพรวมในระดับมาก โดยเกษตรกรมีข้อเสนอแนะในระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ ด้านความรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.05) ด้านการสนับสนุน (ค่าเฉลี่ย 3.83) และในระดับปานกลาง 1 ประเด็น ได้แก่ ด้านวิธีการส่งเสริม (ค่าเฉลี่ย 3.29) ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยนำเสนอประเด็นสำคัญ โดยจำแนกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์

- 1.1.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
- 1.1.2 เพื่อศึกษาสภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร
- 1.1.3 เพื่อศึกษาความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร
- 1.1.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

1.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ทำการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกแปลงใหญ่ข้าวในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 226 ราย กลุ่มตัวอย่างจำนวน 145 ราย ใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย ตามรายชื่อของเกษตรกรที่เป็นผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ เป็นคำถามประเภทกำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบ คำถามปลายเปิด และคำถามปลายปิด เนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ตอนที่ 2 สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร ตอนที่ 3 ความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร และตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

1.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1) **สภาพพื้นฐานทางสังคม** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 32.4 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 55.10 ปี เกษตรกรร้อยละ 70.3 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา เกษตรกรร้อยละ 69.7 ไม่มีสถานภาพทางสังคม อาชีพหลักเป็นเกษตรกร ร้อยละ 97.9 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.93 คน มีประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 27.04 ปี ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 3.99 ครั้ง และเกษตรกรร้อยละ 99.3 ได้รับการฝึกอบรมจากกรมการข้าว

2) **สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ** พบว่า เกษตรกรมีจำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือน เฉลี่ย 2.89 คน มีพื้นที่ปลูกข้าว เฉลี่ย 18.90 ไร่ ร้อยละ 100.0 มีลักษณะการถือครองที่ดินเป็นของตนเอง มีต้นทุนการทำนาต่อไร่ เฉลี่ย 3,025.21 บาท มีรายได้เฉลี่ยจากการทำนาต่อไร่ เฉลี่ย 8,168.93 บาท ร้อยละ 98.6 มีแหล่งเงินทุนของตนเอง และเกษตรกรมีหนี้สินเฉลี่ย 15,041.38 บาท

1.3.2 สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีพื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 12.32 ไร่ ร้อยละ 91.0 มีสภาพพื้นที่อยู่ระหว่างที่ลุ่มกับที่ดอน ร้อยละ 92.4 มีลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย เกษตรกรไถเตรียมดินเฉลี่ย 2.31 ครั้ง ร้อยละ 50.3 ไม่ใช้ปุ๋ยพืชสด ร้อยละ 44.8 อาศัยน้ำฝน ร้อยละ 100 ปลูกข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 ร้อยละ 80.0 มีแหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ข้าวจากกรมการข้าว ร้อยละ 92.4 ใช้วิธีหยอด ใช้เมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 10.08 กิโลกรัม/ไร่ ร้อยละ 79.3 ใช้ปุ๋ยเคมี ร้อยละ 97.2 ใส่ปุ๋ยจำนวน 2 ครั้ง ร้อยละ 62.8 ใช้ปุ๋ยสูตร 46-0-0 ร้อยละ 73.1 ใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดวัชพืช ร้อยละ 75.9 ใช้วิธีผสมผสานในการป้องกันกำจัดโรค แมลง และศัตรูข้าว ร้อยละ 65.5 เกษตรกรมีการตัดข้าวพันธุ์ปน ร้อยละ 100.0 มีการระบายน้ำก่อนเก็บเกี่ยว ร้อยละ 100.0 เก็บเกี่ยวระยะพลับพลึง (28-30 วัน หลังข้าวออกดอก) ร้อยละ 99.3 เก็บเกี่ยวโดยใช้รถเกี่ยวนวด ร้อยละ 100.0 ตากข้าวบนลานตาก มีผลผลิตเฉลี่ย 440.62 กิโลกรัม/ไร่ ร้อยละ 65.5 จำหน่ายผลผลิตที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว และเกษตรกรมีราคาผลผลิตเฉลี่ย 16.81 บาท/กิโลกรัม

1.3.3 ความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

1) *ด้านความรู้* พบว่า เกษตรกรต้องการความรู้ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรมีระดับความต้องการมากที่สุด เรียงตามอันดับ ดังนี้ (1) การปลูกและดูแลรักษา (2) เทคโนโลยีการเก็บเกี่ยว และมีความต้องการในระดับมาก เรียงตามอันดับ ดังนี้ (1) การจัดเตรียมแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ (2) เทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว (3) การป้องกันกำจัดโรคและแมลง

2) *ด้านวิธีการส่งเสริม* พบว่า เกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ แบบกลุ่ม เรียงตามอันดับ ดังนี้ (1) การอบรม (2) การสาธิตและฝึกปฏิบัติ (3) การประชาสัมพันธ์ และแบบรายบุคคล เรียงตามอันดับ ดังนี้ (1) การส่งเสริมความรู้จากหน่วยงานให้เพียงพอ (2) การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ (3) การเยี่ยมเยียนที่บ้านหรือไร่นา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ แบบมวลชน เรียงตามอันดับ ดังนี้ (1) การจัดงานรณรงค์/Field Day (2) สื่อสิ่งพิมพ์ (3) นิทรรศการ

3) *ด้านวิธีการสนับสนุน* พบว่า เกษตรกรต้องการการสนับสนุนภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามอันดับ ดังนี้ (1) มีตลาดรับซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวที่แน่นอน (2) การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ (3) ปัจจัยการผลิต

1.3.4 ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

พบว่า เกษตรกรมีปัญหาภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการสนับสนุน เกษตรกรมีปัญหาภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านความรู้ และเกษตรกรมีปัญหาภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ด้านวิธีการส่งเสริม แยกปัญหาแต่ละด้าน มีดังนี้

1) *ด้านความรู้* พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านความรู้ในระดับมาก 1 ประเด็น ได้แก่ การปลูกและดูแลรักษา และมีปัญหาระดับปานกลาง 4 ประเด็น เรียงตามอันดับ ดังนี้ (1) การป้องกันกำจัดโรค (2) การจัดเตรียมแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ (3) เทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว (4) เทคโนโลยีการเก็บเกี่ยว

2) *ด้านวิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคล* พบว่า เกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง 2 ประเด็น เรียงตามอันดับ ดังนี้ (1) การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ขาดความต่อเนื่อง (2) เกษตรกรต้นแบบให้คำแนะนำไม่ทั่วถึง และมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยมาก 1 ประเด็น ได้แก่ การส่งเสริมความรู้จากหน่วยงานไม่เพียงพอ

3) *ด้านวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม* พบว่า เกษตรกรมีปัญหาทั้งหมดอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามอันดับ ดังนี้ (1) การประชาสัมพันธ์เข้าร่วมอบรมไม่ทั่วถึง และ (2) จำนวนกลุ่มเป้าหมายการประชุม อบรม สัมมนา หรือดูงาน มีจำนวนจำกัด

4) *ด้านวิธีการส่งเสริมแบบมวลชน* พบว่า เกษตรกรมีปัญหาทั้งหมดอยู่ในระดับน้อย เรียงตามอันดับ ดังนี้ (1) ไม่สามารถเข้าถึงสื่อประเภทต่าง ๆ ได้ และ (2) การรับข้อมูลข่าวสารไม่ทั่วถึง/ขาดความต่อเนื่อง

5) *ด้านวิธีการส่งเสริมแบบมวลชน* พบว่า เกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับมาก 2 ประเด็น เรียงตามอันดับ ดังนี้ (1) การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต ไม่เพียงพอและต่อเนื่อง (2) ช่องทางการจำหน่ายมีจำกัด และมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย 1 ประเด็น ได้แก่ การส่งเสริมและสนับสนุนด้านเทคโนโลยีการผลิตไม่ต่อเนื่อง

1.3.5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านวิธีการส่งเสริมแบบรายกลุ่ม และด้านการสนับสนุน ข้อเสนอแนะอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านวิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคล และแบบมวลชน แยกข้อเสนอแนะแต่ละด้าน ได้แก่

1) *ด้านความรู้* พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านความรู้ทั้งหมดในระดับมาก เรียงตามอันดับ ดังนี้ (1) ให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับการปลูกและดูแลรักษา (2) ให้ความรู้เรื่องการจัดเตรียมแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ (3) ให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีการเก็บเกี่ยว (4) ให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับการป้องกันกำจัดโรคและแมลง และ (5) ให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว

2) *ด้านวิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคล* พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะทั้งหมดอยู่ในระดับ ปานกลาง เรียงตามอันดับ ดังนี้ (1) หน่วยงานส่งเสริมความรู้ให้เพียงพอและต่อเนื่อง (2) เจ้าหน้าที่ติดต่อประสานงานให้มีความต่อเนื่อง และ (3) มีเกษตรกรต้นแบบให้ครอบคลุมทุกพื้นที่

3) *ด้านวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม* พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในระดับมาก 1 ประเด็น ได้แก่ มีการประชาสัมพันธ์เข้าร่วมอบรม โดยผ่านสื่อต่าง ๆ และมีข้อเสนอแนะอยู่ในระดับปานกลาง 1 ประเด็น ได้แก่ มีแปลงเรียนรู้ เพื่อเป็นจุดเรียนรู้ สาธิต และดูงานของเกษตรกรในพื้นที่

4) *ด้านวิธีการส่งเสริมแบบมวลชน* พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในระดับมาก 1 ประเด็น ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง และมีข้อเสนอแนะในระดับปานกลาง ได้แก่ มีสื่อประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัย เข้าใจง่าย เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ

5) *ด้านวิธีการส่งเสริมแบบมวลชน* พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะทั้งหมดอยู่ในระดับมาก เรียงตามอันดับ ดังนี้ (1) ส่งเสริมการทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ดีในชุมชนเพื่อเป็นการกระจายเมล็ดพันธุ์ได้ทั่วถึง (2) มีการจัดนิทรรศการ งานรณรงค์ เพื่อถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง และ (3) ส่งเสริมการรวมกลุ่ม เพื่อจำหน่ายผลผลิตและจัดหาแหล่งรับซื้อที่แน่นอน

2. อภิปรายผล

จากการผลการศึกษาระดับวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรใน ตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ

2.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

2.1.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร

1) เพศ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 67.6 เป็นเพศหญิง เนื่องจากเพศชายออกไป ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ซึ่งใกล้เคียงกับ อรอนงค์ แสงอ่อน (2561) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 64.9 เป็นเพศหญิง

2) อายุ พบว่า เกษตรกรอายุเฉลี่ย 55.10 ปี เนื่องจากคนรุ่นใหม่หันไป ประกอบอาชีพอื่น และมีการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น ซึ่งแตกต่างจาก ทศมาลี จันทชัย (2561) พบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 49.93 ปี

3) ระดับการศึกษา พบว่า เกษตรกรร้อยละ 70.3 จบการศึกษาระดับ ประถมศึกษา เนื่องจากเป็นการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งสอดคล้องกับ นภาพร เวชกามา และ ชีระรัตน์ ชินแสน (2561) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา

4) สถานภาพทางสังคม พบว่า เกษตรกรร้อยละ 69.7 ไม่มีสถานภาพทาง สังคม เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นลูกบ้านในชุมชน ซึ่งใกล้เคียงกับ นภาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.37) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 45.29 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม

5) อาชีพหลัก พบว่า เกษตรกรร้อยละ 97.9 มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร เนื่องจากเป็นอาชีพที่สืบทอดกันมาในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับ ณุพัฒน์ หนยม (2560) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก

6) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่า เกษตรกรมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.93 คน เนื่องจากปัจจุบันมีการแยกครอบครัว เป็นสังคมขนาดเล็ก ซึ่งใกล้เคียงกับ นภาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.37) พบว่า มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.3 คน

7) ประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์ ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 27.04 ปี เนื่องจากข้าวเป็นพืชหลักที่เกษตรกรปลูกและสร้างรายได้ ให้เกษตรกรมาอย่างยาวนาน ซึ่งใกล้เคียงกับ นาริรัตน์ สิริสาร และคณะ (2562) พบว่า เกษตรกร มีประสบการณ์ในการทำนาเฉลี่ย 33.93 ปี

8) จำนวนครั้งในการอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว พบว่า เกษตรกรมีจำนวนครั้งในการอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 3.99 ครั้ง เนื่องจากมีหลายหน่วยงานเข้ามาอบรมให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ซึ่งใกล้เคียงกับ ถิรพันธ์ ปิ่นหย่า (2562, น.78) พบว่า เกษตรกรมีการเข้าฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานด้านการเกษตรเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี

9) การอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว พบว่า เกษตรกรร้อยละ 99.3 ได้รับการฝึกอบรมจากกรมการข้าว เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่หลักในการถ่ายทอดความรู้มาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและรับซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวจากสมาชิก ซึ่งแตกต่างจาก นิรดา แป้นนางรอง (2560, น.48) พบว่า เกษตรกรที่ได้รับรองมาตรฐานอินทรีย์ทุกคน (ร้อยละ 100.0) ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ โดยได้รับจากสำนักงานเกษตรจังหวัด/อำเภอ

2.1.2 สภาพพื้นฐานเศรษฐกิจของเกษตรกร

1) จำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือน พบว่า เกษตรกรมีจำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.89 คน เนื่องจากคนรุ่นใหม่นิยมไปประกอบอาชีพที่มีรายได้มากกว่า ซึ่งใกล้เคียงกับ นาริรัตน์ สีระสาร และคณะ (2562) พบว่า เกษตรกรมีจำนวนแรงงานในภาคการเกษตร เฉลี่ย 1.32 คน

2) พื้นที่ปลูกข้าว พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกข้าว เฉลี่ย 18.90 ไร่ เนื่องจากข้าว เป็นพืชหลักทางเศรษฐกิจ เกษตรกรปลูกเพื่อจำหน่ายเมล็ดพันธุ์และบริโภคในครัวเรือน ซึ่งแตกต่างจาก ถิรพันธ์ ปิ่นหย่า (2562, น.60) พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ในการทำนาเฉลี่ย 5.85 ไร่

3) ลักษณะการถือครองที่ดิน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.00 มีลักษณะการถือครองที่ดินเป็นของตนเอง เนื่องจากเป็นที่ดินที่ส่งต่อกันมาภายในครอบครัว ซึ่งแตกต่างจาก ถิรพันธ์ ปิ่นหย่า (2562, น.61) พบว่า เกษตรกรมีลักษณะการถือครองที่ดินในการทำนาเกษตรส่วนใหญ่ ร้อยละ 77.1 เป็นของตนเอง

4) ต้นทุนการทำนา พบว่า เกษตรกรมีต้นทุนในการทำนาเฉลี่ย 3,025.21 บาท เนื่องจากเกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน มีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมี และมีการใช้บริการเครื่องจักรกลทางการเกษตรจากกลุ่มแปลงใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับ พงศ์ศิริภพ ทองศิริวิสุรเกตุ (2562, น.112)

5) รายได้เฉลี่ยจากการทำนา พบว่า เกษตรกรมีรายได้จากการทำนาเฉลี่ย 8,168.93 บาท เนื่องจากเกษตรกรใช้พันธุ์ข้าวจากแหล่งพันธุ์ที่เชื่อถือได้ ทำให้ได้ผลผลิตสูง ซึ่งใกล้เคียงกับ ทศมาลี จันทชัย (2561) พบว่า มีรายได้จากการขายข้าว เฉลี่ย 8,273.81 บาท ต่อไร่

6) แหล่งเงินทุน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 98.6 มีแหล่งเงินทุนของตนเอง เนื่องจากเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ และมีการเก็บเงินทุนไว้ใช้ในปีการผลิตถัดไป ซึ่งสอดคล้องกับ ถิรพันธ์ ปิ่นหย่า (2562, น.60) พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 60.6 ใช้เงินทุนของตนเองในการทำนา

7) หนี้สิน พบว่า เกษตรกรมีหนี้สินเฉลี่ย 15,041.38 บาท เนื่องจากในแต่ละครอบครัวเป็นครอบครัวขนาดเล็ก จึงต้องมีการจ้างแรงงานในการทำการเกษตร ต้นทุนการผลิตข้าวมีผลมาจากปัจจัยการผลิตที่มีราคาสูงขึ้น ซึ่งแตกต่างจาก พิจิตรา โกติรัมย์ (2562, น.68) พบว่า เกษตรกรมีภาระหนี้สินเฉลี่ย 58,626.87 บาท

2.2 สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

2.2.1 สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

1) พื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 12.32 ไร่ เนื่องจากเกษตรกรผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อจำหน่ายให้กับศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ซึ่งแตกต่างจาก ทศมาลี จันทชัย (2561) พบว่า มีพื้นที่จัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้กับศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว อุบลราชธานี เฉลี่ย 33.39 ไร่

2) สภาพพื้นที่ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 91.0 มีสภาพพื้นที่อยู่ระหว่างที่ลุ่มกับที่ดอน เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภออุทุมพรพิสัย เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันต่ำ ส่วนใหญ่เป็นที่ราบดอนสลับลุ่ม ซึ่งแตกต่างจาก พิจิตรา โกติรัมย์ (2562, น.71) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 40.2 มีสภาพพื้นที่เป็นที่ดอน

3) ลักษณะของดิน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 92.4 มีลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย เนื่องจากตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ มีกลุ่มชุดดินที่พบ คือ กลุ่มชุดดินที่ 17 เนื้อดินบนเป็นพวกดินร่วนปนทราย ซึ่งสอดคล้องกับ กัญญาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.44) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่หรือร้อยละ 63.40 ลักษณะดินของแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์เป็นดินร่วนปนทราย

4) การไถเตรียมดิน พบว่า เกษตรกรไถเตรียมดินเฉลี่ย 2.31 ครั้ง เนื่องจากเกษตรกรนิยมไถตะและไถแปรช่วยลดการระบาดของวัชพืชได้ ซึ่งสอดคล้องกับ กัญญาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.46) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่หรือร้อยละ 86.66 มีการไถเตรียมดิน 2 ครั้ง

5) การใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 50.3 ไม่ใช้ปุ๋ยพืชสด เนื่องจากเกษตรกรทำการเกษตรแบบอасыน้ำฝน ทำให้ไม่มีน้ำเพียงพอต่อการปลูกพืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน ซึ่งสอดคล้องกับ กัญญาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.46) พบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมดหรือร้อยละ 90.21 ไม่มีการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน

6) แหล่งน้ำ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 97.9 อาศัยน้ำฝน เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทาน ซึ่งสอดคล้องกับ นภาพร เวชกามา และธีระรัตน์ ชินแสน (2561, น.44) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่หรือร้อยละ 83.69 อาศัยน้ำฝนเป็นหลักในการผลิตเมล็ดพันธุ์

7) พันธุ์ข้าวที่ปลูก พบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.0 ปลูกข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 เนื่องจากสภาพพื้นที่เหมาะสมสำหรับปลูกข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 ซึ่งสอดคล้องกับ นภาพร เวชกามา และธีระรัตน์ ชินแสน (2561, น.89) พบว่า พันธุ์ข้าวในการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ปลูกส่วนใหญ่ร้อยละ 93.5 พันธุ์ขาวดอกมะลิ 105

8) แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ข้าว พบว่า เกษตรกรร้อยละ 80.0 มีแหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ข้าวจากกรมการข้าว เนื่องจากเกษตรกรผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อจำหน่ายคืนให้กับศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ซึ่งสอดคล้องกับ ชวลิต อิทรพงษ์ (2562, น.59) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ได้พันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูกจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่

9) วิธีการปลูก พบว่า เกษตรกรร้อยละ 92.4 ใช้วิธีหยอด เนื่องจากการทำนาหยอด ต้นข้าวจะเรียงเป็นระเบียบไม่ติดกัน เข้าแปลงควบคุมดูแลคุณภาพได้สะดวก ดูแลเรื่องปุ๋ย แมลง วัชพืชได้ง่ายประหยัดเมล็ดพันธุ์ และเกษตรกรมีเครื่องหยอดที่ใช้กันภายในกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ซึ่งแตกต่างจาก นภาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.46) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่หรือร้อยละ 84.05 ปลูกด้วยวิธีหว่าน

10) อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ พบว่า เกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 10.08 กิโลกรัม/ไร่ เนื่องจากเป็นอัตราที่เหมาะสมสำหรับวิธีการทำนาหยอด ซึ่งสอดคล้องกับ ชวลิต อิทรพงษ์ (2562, น.61) พบว่า เกษตรกรทุกรายมีการใช้เมล็ดพันธุ์ในการปลูกนาข้าว จำนวน 10 กิโลกรัมต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 100

11) การใช้ปุ๋ย พบว่า เกษตรกรร้อยละ 79.3 ใช้ปุ๋ยเคมี เนื่องจากหาซื้อได้ง่าย มีธาตุอาหารที่จำเป็นต่อพืชในปริมาณสูง ใช้ในปริมาณน้อยก็เพียงพอต่อความต้องการของพืช ซึ่งสอดคล้องกับ นภาพร เวชกามา และธีระรัตน์ ชินแสน (2561, น.90) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้ปุ๋ยเคมี

12) จำนวนครั้งในการใส่ปุ๋ย พบว่า เกษตรกรร้อยละ 97.2 ใส่ปุ๋ยจำนวน 2 ครั้ง เนื่องจากการใส่ปุ๋ยที่เหมาะสมคือ 2 ระยะ ดังนี้ ครั้งที่ 1 ที่ระยะ 20 – 30 วันหลัง ข้าวงอก และใส่ปุ๋ยครั้งที่ 2 ที่ระยะกำเนิดช่อดอก (ประมาณ 25 – 30 วันก่อนข้าวออกดอก) หรือใส่หลังใส่ปุ๋ยครั้งแรกแล้ว 30 วัน ซึ่งสอดคล้องกับ ณัฐพร อุดมพงษ์ (2562) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใส่ปุ๋ยในนาข้าว 2 ครั้ง

13) สูตรปุ๋ย พบว่า เกษตรกรร้อยละ 62.8 ใช้ปุ๋ยสูตร 46-0-0 เนื่องจากเป็นสูตรปุ๋ยที่เหมาะสมสำหรับประเภทดินร่วนและดินทราย ซึ่งแตกต่างจาก นภาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.49) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 88.04 ใช้ปุ๋ยสูตร 16-16-8

14) วิธีการป้องกันกำจัดวัชพืช พบว่า เกษตรกรร้อยละ 73.1 ใช้สารเคมี เนื่องจากมีแรงงานภาคการเกษตรน้อย การใช้สารเคมีจึงช่วยประหยัดเวลาในการกำจัดวัชพืช ซึ่งสอดคล้องกับ นภาพร เวชกามา และธีระรัตน์ ชินแสน (2561, น.89) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 70 มีการใช้สารเคมีในการผลิตโดยเฉพาะสารเคมีที่ควบคุมวัชพืชและแมลง

15) วิธีป้องกันกำจัดโรค แมลง และศัตรูข้าว พบว่า เกษตรกรร้อยละ 75.9 ใช้วิธีผสมผสาน เนื่องจากเป็นวิธีที่ประหยัดค่าใช้จ่าย ลดต้นทุนการผลิต ประหยัดแรงงาน เกิดประสิทธิภาพสูง ซึ่งแตกต่างจาก ขวลิขิต อีทรพงษ์ (2562, น.68) พบว่า เกษตรกรจำนวน 15 ราย ร้อยละ 48.4 ใช้สารเคมี

16) การตัดข้าวพันธุ์ปน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 65.5 มีการตัดข้าวพันธุ์ปน เนื่องจากการตรวจตัดข้าวปน เป็นวิธีการกำจัดต้นข้าวที่เกิดจากเมล็ดพันธุ์ข้าวอื่น ๆ ที่ปนมากับเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ปลูกแต่เกษตรกรมีการตรวจพันธุ์ปนแค่บางระยะ เพราะมีแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนน้อย ซึ่งใกล้เคียงกับ ทศมาลี จันทชัย (2561) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.00 มีการตรวจตัดถอนพันธุ์ปนไม่น้อยกว่า 3 ครั้ง

17) การระบายน้ำก่อนเก็บเกี่ยว พบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.0 มีการระบายน้ำก่อนเก็บเกี่ยว เนื่องจากระบายน้ำออกจากแปลง ก่อนถึงกำหนดเก็บเกี่ยว 7-10 วัน ควรระบายน้ำออกจากแปลงนา เพื่อให้ข้าวสุกแก่สม่ำเสมอ แปลงนาแห้งสะดวกในการเก็บเกี่ยวด้วยคนหรือเครื่องเกี่ยวข้าวไม่สกปรก และเปียกน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับ ทศมาลี จันทชัย (2561) พบว่า เกษตรกรมีการระบายน้ำออกจากแปลงนาก่อนเก็บเกี่ยวประมาณ 7-10 วัน

18) ระยะเวลาในการเก็บเกี่ยว พบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.0 เก็บเกี่ยวระยะปลับปลิง (28-30 วัน หลังข้าวออกดอก) เนื่องจากหากการเก็บเกี่ยวข้าวก่อนหรือหลังจากระยะนี้จะทำให้ข้าวสูญเสียน้ำหนักและคุณภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ทศมาลี จันทชัย (2561) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.00 เก็บเกี่ยวผลผลิตในระยะปลับปลิง

19) วิธีการเกี่ยว พบว่า เกษตรกรร้อยละ 99.3 เก็บเกี่ยวโดยใช้รถเกี่ยว นวด เนื่องจากเกษตรกรมีแรงงานภาคการเกษตรน้อย การใช้รถเกี่ยวนวดจึงช่วยประหยัดเวลา และแรงงาน ซึ่งสอดคล้องกับ พิจิตรา โกติรัมย์ (2562, น.76) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 98.2 เก็บเกี่ยวข้าวโดยใช้รถเกี่ยวนวด

20) *วิธีการลดความชื้นผลผลิตข้าว* พบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.0 ตากข้าวบนลานตาก เนื่องจากเป็นประหยัด ไม่ยุ่งยาก และได้ผลดี ซึ่งสอดคล้องกับ ชวลิต อีทรพงษ์ (2562, น.75) พบว่า เกษตรกรทำการตากเมล็ดพันธุ์บนลานซีเมนต์ คิดเป็นร้อยละ 100

21) *ผลผลิตเฉลี่ย* พบว่า เกษตรกรมีผลผลิตเฉลี่ย 440.62 กิโลกรัม/ไร่ เนื่องจากเกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ มีการปลูกและดูแลที่เหมาะสม ซึ่งใกล้เคียงกับ พิจิตรา โกติรัมย์ (2562, น.76) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 55.5 มีผลผลิตระหว่าง 351 – 400 กิโลกรัมต่อไร่

22) *สถานที่จำหน่ายผลผลิตข้าว* พบว่า เกษตรกรร้อยละ 65.5 จำหน่ายผลผลิตที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว เนื่องจากเกษตรกรเป็นสมาชิกแปลงใหญ่ ทางศูนย์ฯ และเกษตรกรได้จัดทำข้อตกลงการซื้อขายผลผลิตไว้ล่วงหน้าและราคาซื้อเมล็ดพันธุ์ของศูนย์ฯ สูงกว่าราคารับซื้อในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ นภาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.50) พบว่า เกษตรกรทั้งหมดได้ขายผลผลิตให้ศูนย์เมล็ดพันธุ์ร้อยเอ็ด

23) *ราคาผลผลิต* พบว่า เกษตรกรมีราคาผลผลิตเฉลี่ย 16.81 บาท/กิโลกรัม เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวคืนให้กับศูนย์ฯ และระเบียบของทางราชการกำหนดราคาซื้อคืน ต้องซื้อคืนสูงกว่าราคาซื้อขายในท้องถิ่น 10-20 % ตามคุณภาพเมล็ดพันธุ์ที่วิเคราะห์ได้จากการสุ่มตัวอย่างของเกษตรกรแต่ละราย ซึ่งใกล้เคียงกับ นภาพร เวชกามา และคณะ (2561, น.51) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 76.0 ขายผลผลิตได้ราคากิโลกรัมละ 20.60 บาท

2.3 ความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

2.3.1 *ด้านความรู้* พบว่า เกษตรกรต้องการความรู้ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรมีระดับความต้องการระดับมากที่สุด ดังนี้ การปลูกและดูแลรักษา เนื่องจากการกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ขั้นตอนที่สำคัญที่จะผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้มีคุณภาพและให้ได้ผลผลิตเพียงพอต่อความต้องการ คือการปลูกและการดูแลรักษา และเทคโนโลยีการเก็บเกี่ยว เนื่องจากปัจจุบันเกษตรกร มีการเก็บเกี่ยวโดยใช้เครื่องจักร คือรถเกี่ยวขนาดทดแทนแรงงานคนภาคการเกษตร เพราะสามารถควบคุมค่าใช้จ่ายการเก็บเกี่ยวต่อไร่ได้ และมีความสะดวกรวดเร็วกว่าการใช้แรงงานคน ซึ่งสอดคล้องกับ สุพจน์ คำยา (2561, น. 105) ศึกษา ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย พบว่า เกษตรกรมีความต้องการความรู้ในการผลิตข้าวอินทรีย์ในภาพรวมระดับมากที่สุด

2.3.2 *ด้านวิธีการส่งเสริม* พบว่า เกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม โดยต้องการการอบรม การสาธิตและฝึกปฏิบัติ และการประชาสัมพันธ์ โดยวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่มเป็นการถ่ายทอดความรู้หรือการสื่อสาร การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมกับเกษตรกร และระหว่างเกษตรกรด้วยกันเอง ซึ่งสอดคล้องกับ สุนันทา ณ มา

(2561, น. 83) ศึกษา ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา พบว่า พบว่าเกษตรกรมีความต้องการด้านวิธีการส่งเสริมในภาพรวมระดับมาก โดยประเด็นที่ต้องการด้านวิธีการส่งเสริมมากที่สุดคือด้านการสื่อสารแบบกลุ่ม

2.3.3 ด้านการสนับสนุน พบว่า เกษตรกรต้องการการสนับสนุนภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีตลาดรับซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวที่แน่นอน การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และปัจจัยการผลิต เมื่อพิจารณาแล้วเกษตรกรมีความต้องการตลาดรับซื้อที่แน่นอน เนื่องจากเกษตรกรขายเมล็ดพันธุ์คืนให้กับศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวตามระเบียบว่าด้วยมาตรฐานคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวในกระบวนการผลิต หากเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่ผ่านตามมาตรฐาน เกษตรกรก็จะนำผลผลิตไปจำหน่ายให้กับโรงสี/พ่อค้าคนกลาง ซึ่งมีราคาต่ำกว่า ปัจจุบันปัจจัยการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวมีราคาที่สูงขึ้น รวมถึงการจัดตั้งศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในชุมชนเพื่อใช้เป็นรากฐานสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ช่วยให้เกษตรกรผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งมีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายกรมส่งเสริมการเกษตร (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2564) โครงการยกระดับแปลงใหญ่ด้วยเกษตรสมัยใหม่และเชื่อมโยงตลาด เพื่อให้เกษตรกรมีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่มีความหลากหลายมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพความเข้มแข็งในการบริหารจัดการแปลงใหญ่ โดยใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมสมัยใหม่ ต่อยอดด้านคุณภาพมาตรฐาน แปรรูป สร้างมูลค่าเพิ่ม และเชื่อมโยงการตลาด และสร้างโอกาสในการเพิ่มคุณภาพผลผลิตและผลตอบแทนจากการผลิต การลดต้นทุนการผลิต รายได้เพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืนต่อไป

2.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

2.4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการสนับสนุน ในประเด็น การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต ไม่เพียงพอและไม่ต่อเนื่อง การส่งเสริมและสนับสนุนด้านเทคโนโลยีการผลิตไม่ต่อเนื่อง และช่องทางการจำหน่ายมีจำกัด ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการส่งเสริมให้ตรงประเด็น มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมให้กับเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่มีความหลากหลายมาประยุกต์ สนับสนุนการจัดทำแปลงเรียนรู้ต้นแบบเพื่อเป็นรากฐานสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

2.4.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านความรู้ โดยการให้ความรู้เรื่องการจัดเตรียมแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ การปลูกและดูแลรักษา การป้องกันกำจัดโรคและแมลง เทคโนโลยีการเก็บเกี่ยว และเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว เนื่องจากเกษตรกรต้องการได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ

การผลิตเมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อให้ได้ผลผลิตตามความต้องการ ด้านการสนับสนุน
ต้องการส่งเสริมการทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ดีในชุมชนเพื่อเป็นการกระจายเมล็ดพันธุ์ได้ทั่วถึง มีการ
จัดนิทรรศการ งานรณรงค์ เพื่อถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง
และส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อจำหน่ายผลผลิตและจัดหาแหล่งรับซื้อที่แน่นอน เนื่องจากเกษตรกร
ต้องการแหล่งรับซื้อผลผลิตข้าวที่ไม่ได้มาตรฐานตามระเบียบของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว เพราะหากไป
ขายให้กับโรงสีหรือพ่อค้าคนกลาง จะมีราคาต่ำกว่าที่ขายคืนให้กับศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ซึ่งสอดคล้อง
กับ เจตพจน์ สมศรีมี (2560, น. 111) ศึกษา แนวทางการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 ของ
เกษตรกรสมาชิกโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่จังหวัดอุดรธานี พบว่า เกษตรกรได้ให้
ข้อเสนอแนะมากที่สุดในด้านการสนับสนุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 ได้แก่ ต้องการให้รัฐบาล
สนับสนุนช่วยเหลือเรื่องราคาข้าว เนื่องจากราคาข้าวตกต่ำเป็นอย่างมาก เกษตรกรจึงอยากให้รัฐบาล
สนับสนุนช่วยเหลือในการเพิ่มราคาข้าวในท้องตลาดให้สูงขึ้น

ภาพที่ 5.1 สรุปผล

3. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจำนวน 2 ประเด็น ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีปัญหา ด้านการสนับสนุน ในระดับมาก มีปัญหาด้านความรู้ ในระดับปานกลาง และมีปัญหาด้านวิธีการ ส่งเสริม ในระดับน้อย มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.1.1 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกรผู้เกี่ยวข้อง

1) เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มให้เข้มแข็ง เพื่อหาหรือแก้ไขปัญหา เป็นจุด เรียนรู้การผลิตข้าว รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อการผลิตเมล็ด พันธุ์ข้าวให้เหมาะสมกับพื้นที่ พร้อมทั้งรองรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ให้สามารถเข้าไป ส่งเสริมได้ทั่วถึง และเป็นแหล่งประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร การเข้าร่วมอบรม ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ การอบรม ประชุม และสื่อออนไลน์อื่น ๆ

2) เกษตรกรควรมีการพัฒนาความรู้และศึกษาเทคโนโลยีและนวัตกรรม ใหม่ ๆ ด้วยตนเอง โดยเพิ่มการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูลให้มากยิ่งขึ้น และใช้สื่อ เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มช่องทางจำหน่ายผลผลิตให้หลากหลายยิ่งขึ้น

3.1.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่

1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรส่งเสริมความรู้และเทคโนโลยีนวัตกรรม เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรเพิ่มช่อง ทางการสื่อสารให้เพียงพอ ควรปรับวิธีการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารเพื่อให้สามารถเข้าถึงเกษตรกรได้ ทั่วถึงและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และควรสร้างเกษตรกรต้นแบบ เพื่อช่วยปฏิบัติงานส่งเสริม การเกษตรร่วมกับเจ้าหน้าที่และคอยให้คำแนะนำแก่เกษตรกรอย่างทั่วถึง

2) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรจัดกระบวนการกระบวนการเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เช่น แลกเปลี่ยน/แปลงเรียนรู้ เพื่อให้เกษตรกรเข้าใจถึง เทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ถูกต้อง และควรส่งเสริมการให้ความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธีการลด ต้นทุนการผลิต การพัฒนาคุณภาพผลผลิต เช่น การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ การผลิตเมล็ดพันธุ์ ข้าวที่ดีไว้ใช้เอง การตรวจวิเคราะห์คุณภาพดิน เพื่อใช้ปุ๋ยตรงตามความต้องการและในปริมาณที่ เหมาะสม การใช้สารสกัดจากธรรมชาติทดแทนการใช้สารเคมี การใช้สารเคมีที่ถูกต้อง ในปริมาณและ ช่วงเวลาที่เหมาะสม เพื่อตอบสนองความต้องการสนับสนุนในด้านปัจจัยการผลิตที่ไม่เพียงพอของ เกษตรกร และด้านความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

3.1.3 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) ควรร่วมกันวางแผน กำหนดนโยบายการส่งเสริมการผลิต และการตลาด ให้เหมาะสมกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ โดยกำหนดแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน และบูรณาการร่วมกันกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนอย่างต่อเนื่อง

2) ควรสนับสนุนปัจจัยการผลิต เมล็ดพันธุ์คุณภาพดี สารชีวภัณฑ์ เครื่องจักรกลเครื่องทุ่นแรง ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวแก่เกษตรกรในพื้นที่ เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรที่มีความพร้อมในการผลิต และสนับสนุนการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อวางแผนการผลิตและเสริมสร้าง การสร้างเครือข่ายของเกษตรกร

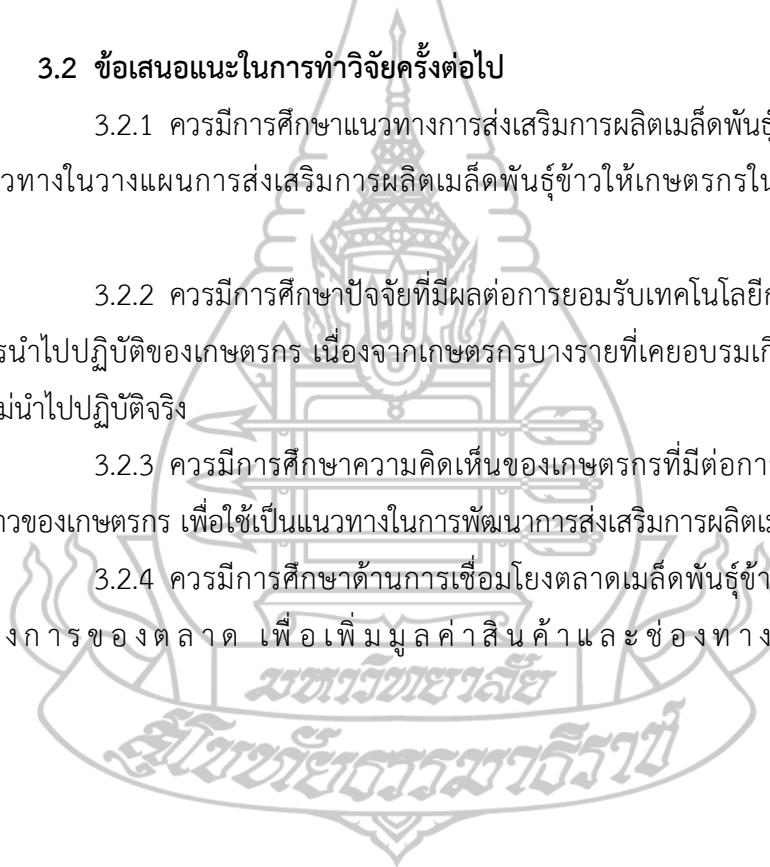
3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร เพื่อเป็นแนวทางในวางแผนการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้เกษตรกรในแต่ละพื้นที่อย่างเหมาะสม

3.2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและการนำไปปฏิบัติของเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรบางรายที่เคยอบรมเกี่ยวกับการตัดข้าวพันธุ์ปนแต่ไม่นำไปปฏิบัติจริง

3.2.3 ควรมีการศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวต่อไป

3.2.4 ควรมีการศึกษาด้านการเชื่อมโยงตลาดเมล็ดพันธุ์ข้าวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า และช่องทางการจำหน่าย

บรรณานุกรม

- กรมการข้าว. (2559). *องค์ความรู้เรื่องข้าว*. <https://webold.ricethailand.go.th/rkb3/index.php-file=content.php&id=3.htm#1>
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2564). *คู่มือโครงการยกระดับแปลงใหญ่ด้วยเกษตรสมัยใหม่และเชื่อมโยงตลาด*. <https://co-farm.doae.go.th/up/doc/handbook.pdf>
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2566, 9). *ข่าวสาร : จัดงานรณรงค์การถ่ายทอดเทคโนโลยีลดต้นทุนการผลิตข้าวเพิ่มผลผลิตและรักษาคุณภาพ*. <https://www.moac.go.th/news-preview-451091791450>
- จักรพงษ์ ไชยวงศ์. (2550). *ความต้องการในการพัฒนาตนเองของบุคลากรในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดร้อยเอ็ด*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จิรวุฒ มงคล. (2559). *ความต้องการการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ของเกษตรกรในจังหวัดสกลนคร*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เจนตพันธ์ สมศรีมี. (2560). *แนวทางการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กข6 ของเกษตรกรสมาชิกโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่จังหวัดอุดรธานี*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ .(2553) *วิธีการส่งเสริมการเกษตร ใน ประมวลสาระชุดวิชาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร*. สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชวลิต อินทรพงษ์. (2562). *การพัฒนากระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวบ้านสันคะยอม จังหวัดลำพูน*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ณัฐพร อุดมพงษ์. (2562). *การส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกรนาแปลงใหญ่อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- ณัฐพัฒน์ หน้อยม. (2560). แนวทางการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี. [วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ดำรงศักดิ์ ต่อประเสริฐ. (2544). ความต้องการพัฒนาตนเองของข้าราชการตำรวจระดับชั้นประทวน กองตำรวจสันติบาล 1. [วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ถิรพันธ์ ปิ่นหย่า. (2562). การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย. [วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ทวีศักดิ์ บุญกมล. (2560). การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการลงทุนปลูกข้าวพันธ์ กข.31 ของเกษตรกรในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบึงทองหลาง อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี. [การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ทัศนาลี จันทร์ชัย. (2561). ความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร. [วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นภาพร เวชกามา, และธีระรัตน์ ชินแสน. (2561). สภาพการผลิตและแนวทางการพัฒนาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข้าวชุมชนพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 13(1), 85-95.
- นภาพร เวชกามา, สำราญ พิมราช, ธีระรัตน์ ชินแสน, และเกศจิตต์ ขามคุลา. (2561). การศึกษาระบบและกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- นिरดา แป้นนางรอง. (2560). การส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์สู่การรับรองมาตรฐานของเกษตรกรในอำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์. [วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นาริรัตน์ สีระสาร, ขนานาถ ชนะอักษร, และ Serval A. Miller. (2562). แนวทางการส่งเสริมการผลิตสินค้าข้าวตามมาตรฐานฮาลาลของเกษตรกร. วารสารสหวิทยาการ วิทยาลัยสหวิทยาการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 16(2), 152-175.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2547). *จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพมหานคร.
- แผนที่เกษตรเพื่อการบริหารเชิงรุก. (2567). *พื้นที่นาข้าวในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ*.
<https://agri-map-online.moac.go.th/>
- พงศ์ศิริภพ ทองดีวิสุรเกตุ. (2562). *ปัจจัยการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมระบบเกษตรนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรในจังหวัดกาญจนบุรี*. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, 8(1), 107-119.
- พิรณูช คำหล้า. (2558). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวลำปาง*. [การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. (2557). *แนวคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พิจิตรา โกดิรัมย์. (2562). *การส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในตำบลกันทรารมย์ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รุ่งนภา แจ้รุ่งเรือง. (2550). *ความต้องการในการพัฒนาตนเองของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดระยอง*. [การศึกษาอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุนันทา ณ มา. (2561). *ความต้องการส่งเสริมการผลิตข้าวตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุพจน์ คำยา. (2561). *ความต้องการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอบ้าน จังหวัดเชียงราย*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สิรินาถ อินทวนา. (2560). *ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวตามมาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรสมาชิกนาแปลงใหญ่ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานเกษตรอำเภออุทุมพรพิสัย. (2565). *แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลตำบลโคกจาน*
ปี 2566-2570 (ฉบับทบทวนปี 2565).

อรณัน กวินรัตน์ภัก. (2558). *การจัดการผลิตข้าวตามแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)*
ของเกษตรกรสำหรับโครงการนาแปลงใหญ่ ตำบลเดิมบาง อำเภอเดิมบางนางบวช
จังหวัดสุพรรณบุรี. [วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์].
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

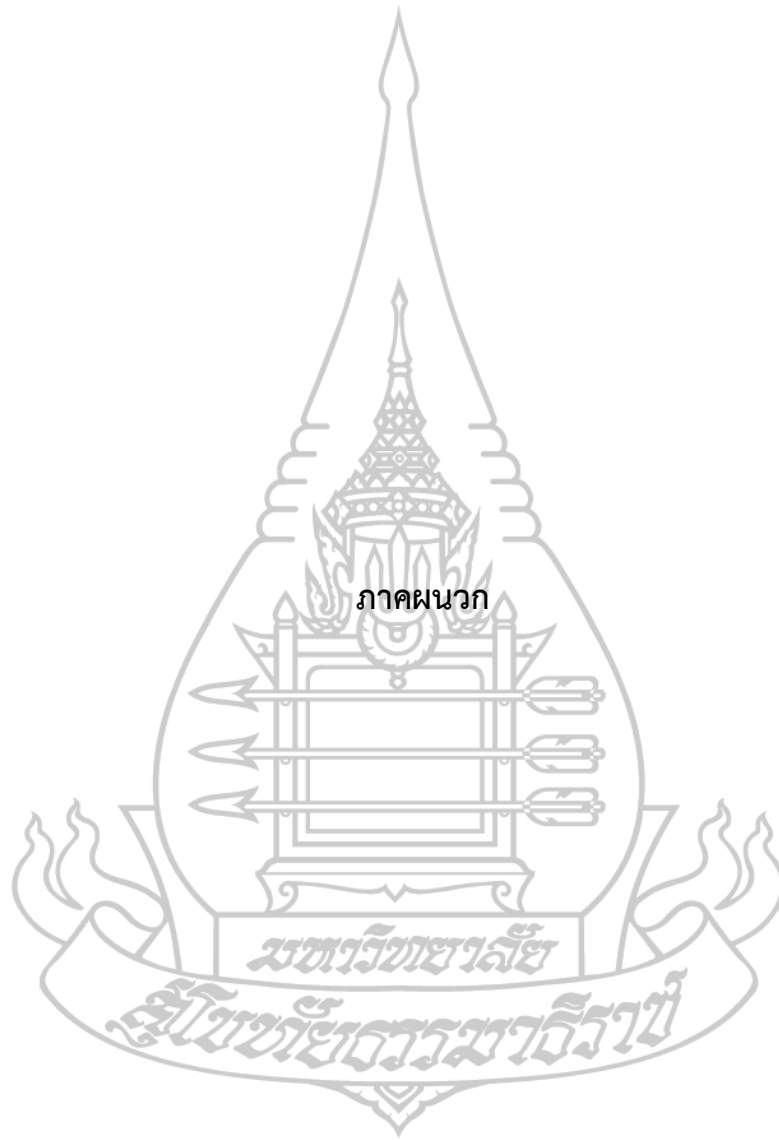
อรอนงค์ แสงอ่อน. (2561). *ปัจจัยที่มีผลต่อต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรนาแปลงใหญ่ในจังหวัด*
อำนาจเจริญ. [วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์].
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อารี พันธุ์มณี. (2546). *จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนรู้การสอน*. กรุงเทพฯ : ไยใหม่ ศรีเอทีพี กรุ๊ป
Berlo, K. (1960). *The Process of Communication*. New York : Hoit, Rinehart and
Winston.

Bloom, B.S. (Ed.). Engelhart, M.D., Furst, E.J., Hill, W.H., Krathwohl, D.R.
(1956). *Taxonomy Of Educational Objectives, Handbook I: The Cognitive*
Domain. New York: David McKay Co Inc.

Taro Yamane. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: New York: Harper
& Row.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมราชา

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

สุโขทัยวิทยาเขตราชภัฏวชิรเวศน์

เลขที่แบบสัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย
เรื่อง การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน
อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ

คำชี้แจง :

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะทราบข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต คำตอบในแบบสัมภาษณ์นี้จะนำไปใช้เพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้นไม่มีเงื่อนไขผูกพันอื่นและไม่ทำให้เกิดผลเสียหายกับเกษตรกรใด ๆ

โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

2. คำตอบในแบบสัมภาษณ์นี้จะใช้ในการวิจัยเท่านั้น ดังนั้นจึงขอความร่วมมือจากท่านตอบคำถามทุกข้อ ตรงตามความจริงที่ปฏิบัติและตรงตามความคิดเห็นของท่าน

3. เลขที่แบบสัมภาษณ์มีไว้เพื่อติดตามแบบสัมภาษณ์เท่านั้น
4. แบบสัมภาษณ์นี้มีทั้งหมด 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ตอนที่ 2 สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

ตอนที่ 3 ความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

5. สัมภาษณ์อ่านคำถามให้เกษตรกร (ผู้ให้สัมภาษณ์) ฟัง แล้วผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมายถูก
 ลงในช่อง หน้าข้อความตามผู้ให้สัมภาษณ์ตอบ และเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดให้ตามผู้ให้สัมภาษณ์ตอบ

6. ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเกษตรกรในพื้นที่ตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ที่กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ และให้ความร่วมมืออย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้

ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

คำชี้แจง : ผู้สัมภาษณ์อ่านคำถามให้ผู้ตอบฟัง แล้วผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อความที่ผู้ตอบต้องการและเติมข้อความในช่องว่างที่กำหนด

ตอนที่ 1.1 สภาพทางสังคมของเกษตรกร

1. เพศ 1. ชาย 2. หญิง
2. อายุ..... ปี (เกิน 6 เดือน ให้ปัดเป็น 1 ปี)
3. ระดับการศึกษา

☐ 1. ไม่ได้รับการศึกษา	☐ 2. ประถมศึกษา	☐ 3. มัธยมศึกษาตอนต้น
☐ 4. มัธยมศึกษาตอนปลาย	☐ 5. ประกาศนียบัตร/อนุปริญญา	☐ 6.ปริญญาตรี
☐ 7. สูงกว่าปริญญาตรี	☐ 8. อื่น ๆ (โปรดระบุ)	
4. สถานภาพทางสังคม

☐ 1. ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน	☐ 2. คณะกรรมการกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวฯ
☐ 3. ไม่มีตำแหน่ง	☐ 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ)
5. อาชีพหลัก

☐ 1. เกษตรกร	☐ 2. รับราชการ	☐ 3. รับจ้างทั่วไป
☐ 4. ค้าขาย	☐ 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ)	
6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน คน
7. ประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวปี
8. จำนวนครั้งในการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวครั้ง/ปี
9. ท่านได้รับการเข้าอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. กรมวิชาการเกษตร	☐ 2. กรมส่งเสริมการเกษตร	☐ 3.กรมพัฒนาที่ดิน
☐ 4. กรมการข้าว	☐ 5. อื่น ๆ ระบุ.....	

ตอนที่ 1.2 สภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร

1. จำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนคน
2. พื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมดไร่
3. พื้นที่ถือครองการเกษตรทั้งหมด

☐ 1. พื้นที่ตนเอง
☐ 2. พื้นที่เช่า
☐ 3. อื่น ๆ
4. ต้นทุนการทำนาบาท/ไร่

5. รายได้เฉลี่ยจากการทำนา.....บาท/ไร่
6. แหล่งเงินทุน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
☐ 1. ทุนตนเอง	☐ 2. ญาติพี่น้อง
☐ 3. กู้ยืมนอกระบบ	☐ 4. สหกรณ์การเกษตร
☐ 5. กองทุนหมู่บ้าน	☐ 6. กลุ่มเกษตรกร
☐ 7. ธกส.	☐ 8. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
7. หนี้สินที่กู้ยืมในรอบปีการผลิต 2566 - 2567บาท

ตอนที่ 2 สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

คำชี้แจง : ผู้สัมภาษณ์อ่านคำถามให้ผู้ตอบฟัง แล้วผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อความที่ผู้ตอบต้องการและเติมข้อความในช่องว่างที่กำหนด

ตอนที่ 2.1 สภาพพื้นที่และการจัดเตรียมแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์

1. พื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวไร่
2. สภาพพื้นที่
☐ 1. เป็นที่ลุ่ม	☐ 2. เป็นที่ดอน
☐ 3. เป็นที่อยู่ระหว่างที่ลุ่มกับที่ดอน	☐ 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ)
3. ลักษณะของดิน
☐ 1. ดินร่วนปนทราย	☐ 2. ดินเหนียว	
☐ 3. ดินทราย	☐ 4. ดินร่วน	☐ 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ)
4. การไถเตรียมดิน จำนวน.....ครั้ง
5. การใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน
☐ 1. ใช้ปุ๋ยพืชสด	☐ 2. ไม่มีการใช้ปุ๋ยพืชสด
☐ 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ)	
6. แหล่งน้ำที่ใช้การผลิตเมล็ดพันธุ์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
☐ 1. อาศัยน้ำฝน	☐ 2. แหล่งน้ำชลประทาน
☐ 3. น้ำบาดาล	☐ 4. แหล่งน้ำธรรมชาติ
☐ 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ)	

ตอนที่ 2.2 วิธีการปลูกและดูแลรักษา

7. พันธุ์ข้าวที่ปลูก

1. กข 6 2. ข้าวหอมมะลิ 105
 3. กข 15 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

8. แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ข้าว

1. ของตนเอง 2. ของกลุ่มสมาชิกแปลงใหญ่
 3. แหล่งจำหน่ายทั่วไป 4. ร้านค้า/สถานประกอบการ (ตัวแทนจำหน่ายกรมการข้าว)
 5. กรมการข้าว (ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว/ศูนย์วิจัยข้าว ฯลฯ)
 6. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

9. วิธีการปลูก

1. วิธีการหยอด 2. วิธีการดำ
 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

10. อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ จำนวน..... กิโลกรัม/ไร่

11. การใช้ปุ๋ย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ปุ๋ยเคมี 2. ปุ๋ยอินทรีย์
 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

12. จำนวนครั้งในการใช้ปุ๋ย.....ครั้ง/ปี

13. สูตรปุ๋ยที่ใช้

- (1) สูตร อัตรา กิโลกรัม/ไร่
 (2) สูตร อัตรา กิโลกรัม/ไร่
 (3) สูตร อัตรา กิโลกรัม/ไร่

14. วิธีการป้องกันกำจัดวัชพืช (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ใช้สารเคมีป้องกันกำจัดวัชพืช 2. ใช้สารอินทรีย์
 3. ใช้วิธีกล (ใช้แรงงานคน/แรงงานสัตว์ ฯลฯ) 4. ไม่ได้ป้องกันและกำจัด

15. วิธีการป้องกันกำจัดโรค แมลง และศัตรูข้าว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ใช้สารเคมี 2. ใช้สารอินทรีย์
 3. ใช้วิธีเขตกรรม 4. ใช้วิธีกล
 5. ใช้วิธีผสมผสาน

16. การตัดข้าวพันธุ์ปน

1. มีการตัดข้าวพันธุ์ปน
2. ไม่มีการตัดข้าวพันธุ์ปน เพราะ (โปรดระบุ)

17. ระบายน้ำก่อนเก็บเกี่ยว (อย่างน้อย 7 - 10 วัน)

1. มีการระบายน้ำ
2. ไม่มีการระบายน้ำ

18. ระยะเวลาในการเก็บเกี่ยว

1. เก็บเกี่ยวระยะพลับพลึง (28-30 วัน หลังข้าวออกดอก)
2. ไม่ได้เก็บเกี่ยวระยะพลับพลึง

19. วิธีการเก็บเกี่ยว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. เก็บเกี่ยวโดยใช้แรงงานคน
2. เก็บเกี่ยวโดยใช้รถเกี่ยววนวด

20. การลดความชื้นผลผลิตข้าว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ตากข้าวบนลานตาก
2. ลดความชื้นโดยใช้เครื่องจักร
3. ไม่มีการลดความชื้น

ตอนที่ 2.3 ผลผลิต การจำหน่าย และรายได้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

21. ผลผลิตเฉลี่ย.....กิโลกรัม/ไร่

22. สถานที่จำหน่ายผลผลิตข้าว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว
2. โรงสี
3. พ่อค้าคนกลาง
4. อื่น ๆ (โปรด

ระบุ).....

23. ราคาผลผลิต.....บาท/กิโลกรัม

ตอนที่ 3 ความต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

คำชี้แจง : โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับของความ ต้องการการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

ความต้องการการส่งเสริม	ระดับความต้องการ				
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)
1.ด้านความรู้					
1.1 ด้านความรู้ในการจัดเตรียมแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์					
1.2 ด้านความรู้ในการจัดการดินและปุ๋ย					
1.3 ด้านความรู้ในการป้องกันกำจัดโรคและแมลง					
1.4 ด้านความรู้เทคโนโลยีการเก็บเกี่ยว					
1.5 ด้านความรู้เทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว					
2.ด้านวิธีการส่งเสริม					
2.1 การส่งเสริมแบบรายบุคคล					
2.1.1 การส่งเสริมความรู้จากหน่วยงานให้เพียงพอ					
2.1.2 การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่					
2.1.3 การเยี่ยมเยียนที่บ้านหรือไร่นา					
2.2 การส่งเสริมแบบกลุ่ม					
2.2.1 การอบรม					
2.2.2 การประชาสัมพันธ์					
2.2.3 การสาธิตและฝึกปฏิบัติ					
2.3 การส่งเสริมแบบมวลชน					
2.3.1 สื่อสิ่งพิมพ์					
2.3.2 นิทรรศการ					
2.3.3 การจัดงานรณรงค์					
3. ด้านการสนับสนุน					
3.1 ปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าว					
3.2 การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					
3.3 มีตลาดรับซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวที่แน่นอน					

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

ตอนที่ 4.1 ปัญหาในการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

คำชี้แจง : โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับของปัญหาในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

ประเด็นปัญหา	ระดับของปัญหา				
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)
1.ด้านความรู้					
1.1 การจัดเตรียมแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์					
1.2 การปลูกและดูแลรักษา					
1.3 การป้องกันกำจัดโรคและแมลง					
1.4 เทคโนโลยีการเก็บเกี่ยว					
1.5 เทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว					
2.ด้านวิธีการส่งเสริม					
2.1 การส่งเสริมแบบรายบุคคล					
2.1.1 การส่งเสริมความรู้จากหน่วยงานไม่เพียงพอ					
2.1.2 การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ขาดความต่อเนื่อง					
2.2 การส่งเสริมแบบกลุ่ม					
2.2.1 จำนวนกลุ่มเป้าหมายการประชุม อบรม สัมมนา หรือดูงาน มีจำนวนจำกัด					
2.2.2 การประชาสัมพันธ์เข้าร่วมอบรมไม่ทั่วถึง					
2.3 การส่งเสริมแบบมวลชน					
2.3.1 การรับข้อมูลข่าวสารไม่ทั่วถึง/ขาดความต่อเนื่อง					
2.3.2 ไม่สามารถเข้าถึงสื่อประเภทต่าง ๆ ได้					
3. ด้านการสนับสนุน					
3.1 การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต ไม่เพียงพอและไม่ต่อเนื่อง					
3.2 การส่งเสริมและสนับสนุนด้านเทคโนโลยีการผลิตไม่ต่อเนื่อง					
3.3 ช่องทางการจำหน่ายมีจำกัด					

ตอนที่ 4.2 ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

คำชี้แจง : โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับของข้อเสนอแนะในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

ประเด็น	ระดับของข้อเสนอแนะ				
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)
1.ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์					
1.1 ให้ความรู้เรื่องการจัดเตรียมแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์					
1.2 ให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับ					
1.3 ให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับการป้องกันกำจัดโรคและแมลง					
1.4 ให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีการเก็บเกี่ยว					
1.5 ให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว					
2.ด้านวิธีการส่งเสริม					
2.1 การส่งเสริมแบบรายบุคคล					
2.1.1 หน่วยงานส่งเสริมความรู้ให้เพียงพอและต่อเนื่อง					
2.1.2 เจ้าหน้าที่ติดต่อประสานงานให้มีความต่อเนื่อง					
2.1.3 มีเกษตรกรต้นแบบให้ครอบคลุมทุกพื้นที่					
2.2 การส่งเสริมแบบกลุ่ม					
2.2.1 มีแปลงเรียนรู้ เพื่อเป็นจุดเรียนรู้ สาธิต และคูงานของเกษตรกรในพื้นที่					
2.2.2 มีการประชาสัมพันธ์เข้าร่วมอบรม โดยผ่านสื่อต่าง ๆ					
2.3 การส่งเสริมแบบมวลชน					
2.3.1 เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง					
2.3.2 มีสื่อประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัย เข้าใจง่าย เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ					

ประเด็น	ระดับของข้อเสนอแนะ				
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)
3. ด้านการสนับสนุน					
3.1 ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ดีในชุมชน เพื่อเป็นการกระจายเมล็ดพันธุ์ได้ทั่วถึง					
3.2 มีการจัดนิทรรศการ งานรณรงค์ เพื่อถ่ายทอด ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง					
3.3 ส่งเสริมการรวมกลุ่ม เพื่อจำหน่ายผลผลิตและ จัดหาแหล่งรับซื้อที่แน่นอน					

ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามนี้เป็นอย่างยิ่ง

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวเมสินี เกษสกุล
วัน เดือน ปี เกิด	6 เมษายน 2541
สถานที่เกิด	อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ
ประวัติการศึกษา	วท.บ. มหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. 2563 ร.บ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2565
สถานที่ทำงาน	ศูนย์วิจัยพืชไร่สุพรรณบุรี อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
ตำแหน่ง	นักวิชาการเกษตร

